

Załącznik do uchwały nr IV/2/2015

Walnego Zebrania Członków „LGD – U ŹRÓDEŁ” z dnia 21.12.2015 r., z późn. zmianami

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR)

objęta Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Obszar gmin:

Białaczów, Paradyż, Żarnów, Gowarczów, Końskie, Ruda Maleniecka,
Smyków, Stąporków, Bliżyn

Grudzień 2015

Spis treści

Rozdział I Charakterystyka LGD	3
1. Forma prawna i zasady funkcjonowania	3
2. Obszar LGD.....	3
3. Potencjał i doświadczenie LGD	4
Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR	8
Rozdział III Diagnoza – opis obszaru i ludności.....	12
1. Charakterystyka demograficzna	12
2. Charakterystyka gospodarki, przedsiębiorczości i sektora społecznego	13
3. Charakterystyka rynku pracy – zatrudnienie i bezrobocie.....	16
4. Opieka społeczna.....	17
5. Dziedzictwo kulturowe, turystyka, kultura i spójność obszaru	18
6. Zagospodarowanie przestrzenne, ochrona środowiska.....	20
7. Podsumowanie i wnioski z części diagnostycznej.....	22
Rozdział IV Analiza SWOT	23
Rozdział V Cele i wskaźniki	28
Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru.....	56
Rozdział VII Plan działania.....	58
Rozdział VIII Budżet LSR	59
Rozdział IX Plan komunikacyjny.....	60
Rozdział X Zintegrowanie.....	61
Rozdział XI Monitoring i ewaluacja	64
Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	67
Spis rysunków	68
Spis tabel	68
Spis wykresów.....	68
Spis załączników	68
Bibliografia	69
Załączniki	70

Rozdział I Charakterystyka LGD

1. Forma prawna i zasady funkcjonowania

Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – U ŹRÓDEŁ” (LGD) z siedzibą w Modliszewicach w Gminie Końskie jest stowarzyszeniem posiadającym osobowość prawną, wpisanym do KRS dnia 12 marca 2008 roku pod numerem 0000301138. Nadzór nad działalnością sprawuje Marszałek Województwa Świętokrzyskiego. LGD działa na podstawie przepisów:

- ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2015 r. poz. 1393 z późn. zm.);
- ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2015 r. poz. 349);
- ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2015 r. poz. 378);
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013);
- ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 z późn. zm.);
- Statutu LGD „U ŹRÓDEŁ” uchwalonego Uchwałą 3/2007 Walnego Zebrania Członków z dnia 21 listopada 2007 r. z późn. zmianami

2. Obszar LGD

Lokalna Grupa Działania – U ŹRÓDEŁ skupia przedstawicieli władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców z terenu dziewięciu gmin położonych na granicy dwóch województw: świętokrzyskiego i łódzkiego. Są to gminy wiejskie: Białaczów, Paradyż, Żarnów (powiat opoczyński), Gowarczów, Ruda Maleniecka, Smyków (powiat konecki) i Bliżyn (powiat skarżyski) oraz miejsko-wiejskie: Końskie i Stąporków (powiat konecki). Wykaz gmin przedstawia tabela 1.

Tabela 1 Podstawowe dane na temat obszaru LGD „U Źródła” za rok 2013

Gmina	Typ gminy	Identyfikator gminy	Powierzchnia (km ²)	Liczba ludności
Białaczów	wiejska	100701 2	115	5 936
Paradyż	wiejska	100705 2	81	4 432
Żarnów	wiejska	100708 2	141	6 119
Gowarczów	wiejska	260502 2	101	4 760
Końskie (obszar wiejski)	miejsko-wiejska	260503 5	232	16 169
Ruda Maleniecka	wiejska	260505 2	110	3 231
Smyków	wiejska	260507 2	62	3 797
Stąporków	miejsko-wiejska	260508 3	232	17 917
Bliżyn	wiejska	261002 2	141	8 392
Razem LGD			1 215	70 753

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Pomimo podziału obszaru granicą administracyjną powiatów i województw, istnieje wiele elementów łączących gminy wchodzące w skład LGD. Do najważniejszych należą: więzy historyczne i kulturowe, położenie geograficzne i uwarunkowania przyrodnicze, a obecnie również główne branże

gospodarcze

i lokalne produkty turystyczne. W kontekście przestrzennym obszar działania LGD stanowi spójną administracyjnie strukturę pozostającą w jednym obrysie (rysunek 1).

Rysunek 1 Obszar działania LGD – U ŹRÓDEŁ

Źródło: Opracowanie własne

Położenie gmin wchodzących w skład LGD to niewątpliwym ich atut. W stosunkowo niewielkiej odległości znajdują się duże aglomeracje miejskie: warszawska (około 100 km), śląska (około 150 km) i łódzka (około 90 km). Korzystny jest także układ dróg dojazdowych, ponieważ przez gminy przebiega duża ilość ciągów komunikacyjnych.

3. Potencjał i doświadczenie LGD

Początkiem prac nad LGD było utworzenie Stowarzyszenia „Kuźnia”, które zainicjowało prace nad budową trójsektorowego partnerstwa. Wstępnie planowany był udział jedynie gmin leżących nad rzeką Czarną, dlatego pierwotna nazwa miała brzmieć „Dolina Czarnej”. W późniejszym czasie nazwa Stowarzyszenia ulegała zmianom. Dopiero na spotkaniu założycielskim w dniu 7 listopada 2007 r. członkowie założyciele zdecydowali się na nazwę „U Źródła”. Pierwsze rozmowy odbyły się z władzami gmin Końskie, Gowarczów, Ruda Maleniecka, Smyków i Stąporków. Na sesjach Rad Gmin prezentowane były założenia programu Leader i od grudnia 2006 r. do kwietnia 2007 r. Rady podejmowały stosowne uchwały

o przystąpieniu gmin do LGD. W międzyczasie do Stowarzyszenia dołączyły gminy Paradyż, Żarnów, Białaczów oraz Bliżyn. Zatem obszar LGD obejmuje obecnie 9 gmin z 3 powiatów i 2 województw. Przy budowaniu partnerstwa stale korzystano z fachowej pomocy m.in. specjalistów ds. przedsiębiorczości oraz aktywizacji i rozwoju obszarów wiejskich. Czas od zainicjowania działań (marzec 2006 r.) do Zebrania Założycielskiego (7 i 21 listopada 2007 r.) był dość długi, co wynikało z konieczności spełnienia odpowiednich wymagań prawnych. Ostatecznie Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „U Źródła” otrzymało wpis w KRS z dniem 12 marca 2008 r.

Członkowie, jak i kadra LGD posiadają niezbędne doświadczenie oraz wiedzę z zakresu rozwoju obszarów wiejskich i podejścia Leader, a także udokumentowane doświadczenie w zakresie realizacji operacji lub projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich współfinansowanych ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej.

W 2009 r. LGD wzięło udział w konkursie na wybór Lokalnej Strategii Rozwoju. W tym samym roku zatrudnionych zostało trzech etatowych pracowników i zrealizowano zadania związane z zapewnieniem odpowiedniej bazy lokalowej, przeprowadzaniem pierwszych szkoleń i warsztatów dla liderów społeczności

lokalnej oraz członków Rady LGD, świadczeniem usług doradczych w zakresie składania wniosków, promocji LGD i upowszechniania LSR, badań i analizy potencjału obszaru. Od początku działania, funkcje kierownicze w Biurze LGD pełniło dwóch członków Zarządu zatrudnionych na umowę zlecenie. Od 2010 r. Stowarzyszenie bierze udział w różnego rodzaju imprezach i wydarzeniach, dzięki którym promuje swoją działalność wśród mieszkańców nie tylko gmin obszaru LGD, ale także w całym regionie. Corocznie organizowano spotkania w różnych miejscowościach z gmin obszaru działania LGD, mające na celu aktywizację lokalnej społeczności. Tematem spotkań było informowanie o obszarze LGD, bieżących działaniach Stowarzyszenia, m.in. postępach prac związanych z powstaniem „Piekelnego Szlaku”, a także konsultacje dotyczące zmian i aktualizacji LSR. W ramach wyjazdów szkoleniowych dla liderów lokalnych społeczności prezentowano dobre przykłady pozyskiwania środków unijnych z PROW, odwiedzając lokalne grupy działania, z którymi wcześniej nawiązano współpracę na imprezach, bądź wydarzeniach regionalnych. Warto odnotować, że dzięki działalności LGD powstała mapa promująca obszar, a także krótkie filmy reklamowe.

LGD „U Źródeł”, jako rezultat wdrażania LSR finansowanej z PROW 2007–2013 założyło osiągnięcie 3 celów ogólnych oraz przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć. W raporcie *Ocena funkcjonowania Stowarzyszenia „LGD - U Źródeł”* wskazano, że 15 stycznia 2009 r. do Instytucji Wdrażającej Oś LEADER został złożony wniosek o wybór LGD do realizacji opracowanej w 2008 r. LSR. Umowę ramową zawarto 28 kwietnia 2009 r., natomiast umowa o przyznanie pomocy na funkcjonowanie LGD została podpisana 12 sierpnia 2009 r. Od tego roku trwała realizacja konkursów i naborów wniosków w ramach działań *Odnowa i rozwój wsi, Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw*, a także – uruchomionych w kolejnych latach z działania *Małe projekty i Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej*. Zgodnie z Raportem *Ewaluacja ex-post działań wdrażających Lokalną Strategię Rozwoju przez Stowarzyszenie LGD „U Źródeł”* – łączny budżet na powyższe działania wynosił 8 322 000,00 zł (Działanie 4.1/413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”). Ponadto w ramach działania 421 „Wdrażanie projektów współpracy”, LGD przydzielone zostały środki w kwocie 215 000,00 zł, (projekty: „Co kraj to obyczaj”, oraz AKTiW – w obydwu LGD- U ŹRÓDEŁ było liderem partnerstwa) a w ramach działania 4.31 „Funkcjonowanie LGD, nabywanie umiejętności i aktywizacja” LGD dysponowała kwotą równą 2 080 000,00 zł. Łączny budżet w ramach osi 4 wynosił 10 617 000,00 zł.

Do końca 2014 r. LGD „U Źródeł” zorganizowała 23 nabory, w których potencjalni beneficjenci mieli możliwość składania wniosków w ramach 4 działań: *Odnowa i rozwój wsi* (9 naborów), *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw* (4 nabory), *Małe projekty* (8 naborów), *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej* (2 nabory). Łącznie do rozpatrzenia wpłynęło 228 wniosków. Rada LGD wybrała do dalszej oceny 177 wniosków (109 z działania *Małe projekty*, 53 z działania *Odnowa i rozwój wsi*, 11 z działania *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw* oraz 4 z działania *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej*), które stanowiły łącznie 78% wszystkich. Beneficjenci otrzymali dofinansowanie na realizację 128 projektów.

Podczas naborów ogłoszonych w latach 2008–2015 na realizację zadań w ramach działania *Małe projekty*, beneficjenci wykorzystali 86% środków założonych w budżecie LSR. LGD „U Źródeł” ogłosiło nabory zgodnie ze swoim harmonogramem oraz z prawnymi możliwościami. Budżet LSR w ramach *Małych projektów* określono na poziomie 1 766 242,28 zł. W ramach tego działania LGD ogłosiło 8 naborów na łączną kwotę 2 771 754,22, co wynikało z dokonywanych przesunięć niewykorzystanych środków na kolejne nabory. W sumie beneficjenci wykorzystali 1 521 214,61 zł. Na koniec okresu realizacji Strategii, LGD „U Źródeł” dysponowała kwotą 245 027,67 zł. W ramach działania *Odnowa i rozwój wsi* LGD „U Źródeł” zakładało wydatkowanie środków na poziomie 4 328 025,72 zł. Beneficjenci wykorzystali natomiast kwotę 4 058 158,87 zł. Z kolei w przypadku działania *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw*, spośród dostępnych środków w wysokości 2 048 325,50 zł, kwota 865 872,50 zł nie została rozdysponowana. Operacje przeprowadzone w ramach działania *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej* opiewały na łączną kwotę 145 671,00 zł. Na koniec okresu realizacji LSR w ramach powyższego działania LGD dysponowało kwotą 33 735,50 zł. Łącznie w trakcie realizacji czterech działań, z kwoty określonej w LSR w wysokości 8 322 000,00 zł wykorzystano 6 907 497,48 zł, co stanowiło 83% zakładanej wielkości środków. Głównym powodem takiej sytuacji były rezygnacje beneficjentów z realizacji kapitałochłonnych zadań bądź inne czynniki, na które LGD nie miało większego wpływu. Znaczącym powodem, dla którego środki nie zostały w pełni wykorzystane, okazała się konieczność prowadzenia procedur przetargowych obowiązujących w przypadku, gdy beneficjentem była np. jednostka samorządu terytorialnego.

Kwota przeznaczona na realizację LSR wynosiła 8 322 000,00 zł, z czego ostateczna wypłacona pomoc finansowa beneficjentom wynosiła 7 184 976,88 zł co stanowiło aż 86% całego budżetu.

Ponadto poza wdrażaniem LSR, LGD zrealizowała 6 projektów ze środków innych niż oś 4 PROW 2007–2013 lub oś 4 PO RYBY 2007–2013, na łączną wartość 197 054,70 zł. Wśród nich znalazły się następujące projekty:

- „Świadomy obywatel” – celem była poprawa perspektyw rozwojowych mieszkańców gmin wiejskich powiatu w zakresie edukacji.
- „Świadomi obywatele i silne organizacje pozarządowe” – celem była poprawa perspektyw rozwojowych mieszkańców gmin wiejskich powiatu koneckiego oraz Gminy Bliżyn w zakresie edukacji mieszkańców.
- „Języki obce kluczem do mojej kariery” – dodatkowe zajęcia z języka angielskiego i niemieckiego.
- „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży przede wszystkim” – finansowany w ramach projektu „Świętokrzyski Fundusz Młodych Inicjatyw”.
- „Rodzina bezpieczna finansowo” – cykl szkoleń dotyczących zasad zarządzania finansami domowymi.
- „E – obywatel” – cykl szkoleń pozwalających na zdobycie umiejętności związanych z poruszaniem się po Internecie, korzystaniem z poczty elektronicznej, wypełnianiem e-deklaracji itp.

Pracownicy LGD posiadają udokumentowane doświadczenie niezbędne do pracy we wdrażaniu projektów. Zakłada się dalsze wzmocnienie potencjału LGD - dla pracowników Biura, jak również dla członków organu decyzyjnego przewidziano w okresie realizacji LSR dodatkowe szkolenia w celu dalszego podnoszenia ich wiedzy i kompetencji, a także szczegółowego zapoznania z zapisami Strategii i dokumentów programowych oraz wynikającymi z nich obowiązkami. Informacje dotyczące zakresu, uczestników i terminu realizacji poszczególnych szkoleń zawiera opracowany przez LGD **Plan szkoleń dla organu decyzyjnego i pracowników biura Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania – U ŹRÓDEŁ”**, stanowiącego załącznik nr 14 do wniosku o wybór LSR. W ww. Planie uwzględniono zagadnienia niezbędne do prawidłowej realizacji LSR, m.in. przygotowanie do sprawnego wdrażania LSR, procedury oceny i wyboru projektów, zasad monitoringu, kontroli projektów i ewaluacji. Ponadto dla pracowników zaplanowane zostały, szkolenia m.in. podnoszące wiedzę z zakresu tworzenia, realizacji i zarządzania projektami, mechanizmów wdrażania instrumentów finansowych dla grantobiorców, ochrony danych osobowych a także podnoszenia kompetencji miękkich do obsługi potencjalnych beneficjentów i udzielania doradztwa w obszarach tematycznych nim objętych.

Biuro LGD świadczy w ramach swojej działalności doradztwo w ramach 3 obszarów, podstawowego i dwóch dodatkowych. Podstawowym zakresem udzielanego doradztwa jest przygotowywanie wniosków o przyznanie pomocy, podstawy prawne realizacji projektów w ramach PROW, w szczególności dotyczących operacji ramach wdrażania LSR, zasady informacji i promocji projektów dofinansowanych w ramach LSR, zasady sporządzania wniosków o płatność oraz monitoring i ewaluacja realizowanych projektów. Obszar podstawowy udzielonego doradztwa związany jest z wdrażaniem LSR, obszary fakultatywne dotyczą indywidualnych potrzeb klientów. Poziom realizacji usług mierzony jest w 3 etapach: po zakończeniu usługi (klient wypełnia formularz zadowolenia klienta, dostępny w wersji elektronicznej lub papierowej w formie właściwej dla Biura LGD), w trakcie realizacji projektu oraz po końcowym rozliczeniu projektu. Narzędziem mierzenia efektywności jest ankieta w wersji papierowej lub elektronicznej. Doradztwo może być świadczone w formie dyżuru pracowników w Biurze, drogą telefoniczną oraz drogą elektroniczną. W celu podniesienia efektywności świadczonego doradztwa pracownicy LGD będą poddawani szkoleniom z obszarów tematycznych w zakresie których udzielają wsparcia doradczego oraz standardów obsługi klienta. Szczegółowe informacje na temat zasad świadczenia doradztwa oraz opis metod oceny efektywności doradztwa świadczonego przez pracowników zawierają **Zasady świadczenia doradztwa oraz opis metody oceny efektywności doradztwa świadczonego przez pracowników Stowarzyszenia „Lokalna Grupa działania – U ŹRÓDEŁ.”** stanowiące załącznik nr 1 do Regulaminu Biura Stowarzyszenia.

Wykorzystując doświadczenie z minionego okresu programowania oraz dostrzegając skuteczność partnerskiego i oddolnego charakteru LSR w spójnym rozwoju obszarów nią objętych, Stowarzyszenie LGD - „U ŹRÓDEŁ” opracowało niniejszą Strategię Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność z uwzględnieniem rekomendacji płynących z raportu ewaluacyjnego. Jak wynika z raportu, należy w dalszym ciągu kłaść nacisk na rozwój produktu lokalnego jakim jest „Piekielny Szlak” oraz kontynuować działania związane z poprawą infrastruktury na terenie działalności LGD i wzmocnić aktywizację lokalnej społeczności.

Reprezentatywność i struktura LGD:

Na podstawie przepisów art. 32 ust. 2 lit. b rozporządzenia 1303/2013 w skład LGD wchodzi przedstawiciele władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców. Stowarzyszenie to jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i osób prawnych, w tym jednostek samorządu terytorialnego, reprezentujących sektor publiczny (13), gospodarczy (22) i społeczny (17), oraz mieszkańców (52) mającym na celu m.in.: działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, aktywizowanie ludności wiejskiej, realizację LSR opracowanej przez LGD, udzielanie wsparcia mieszkańcom obszaru w zakresie przygotowania projektów i pozyskiwania środków na ich realizację. W „LGD – U ŹRÓDEŁ” na dzień 17.11.2015 r. zrzeszonych jest 104 członków.

Najwyższą władzą LGD jest **Walne Zebranie Członków (WZC)**, do którego kompetencji w szczególności należy: uchwalanie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność, ustalanie liczby oraz wybór członków Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej, uchwalanie zmian Statutu. Organem wykonawczym i zarządzającym jest **Zarząd LGD**, którego zadaniem jest w szczególności: wykonywanie uchwał Walnego Zebrania Członków, takich jak uchwalanie regulaminów, opracowywanie LSR i innych wymaganych przepisami PROW dokumentów, celem przystąpienia do konkursu na realizację LSR, kierowanie działalnością i Biurem Stowarzyszenia i wykonywanie innych zadań określonych postanowieniami Statutu. Zarząd na dzień 17.11.2015 r. liczy 8 członków. Trzecim organem jest **Komisja Rewizyjna**, do której należy kontrola bieżącej działalności Stowarzyszenia.

Organem decyzyjnym jest **Rada LGD**, która liczy 15 osób. Rada to przedstawiciele 3 sektorów: społecznego (4 osoby – 27% składu Rady), gospodarczego (5 osób – 33% składu Rady), publicznego (3 osoby – 20% składu Rady) oraz mieszkańców. Do wyłącznych kompetencji Rady należy wybór operacji w rozumieniu art. 2 pkt 9 rozporządzenia 1303/2013, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalenie kwoty wsparcia. W myśl art. 32 ust. 2 lit. b wspomnianego rozporządzenia, w składzie Rady podczas podejmowania decyzji ani władze publiczne – określone zgodnie z przepisami krajowymi – ani żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu, co zostało zagwarantowane uregulowaniami zawartymi w Regulaminie Pracy Rady, Statucie oraz Regulaminie Obrad Walnego Zebrania Członków (przy dokonywaniu wyborów do Rady LGD). Ponadto zgodnie z art. 34 ust. 3 lit. b, co najmniej 50% głosów w decyzjach dotyczących wyboru pochodzi od partnerów niebędących instytucjami publicznymi. Podstawowym narzędziem służącym weryfikacji parytetów podczas wyboru operacji jest deklaracja bezstronności.

Proces decyzyjny jest bezstronny oraz jawny, co regulują zapisy Regulaminu Rady oraz Procedury wyboru i oceny operacji oraz grantobiorców (opisane w rozdziale VI).

Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR

W procesie tworzenia Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016–2023 aktywnie uczestniczyli reprezentanci lokalnej społeczności z obszaru LGD - „U ŹRÓDEŁ”. Podczas prac nad dokumentem zagwarantowano partycypacyjny udział przedstawicieli sektorów: gospodarczego, publicznego, społecznego oraz mieszkańców, w tym grup zidentyfikowanych jako defaworyzowane. Zastosowano 8 różnych metod partycypacji, na pięciu najważniejszych etapach prac nad Strategią. Rozpoczęto od przygotowania diagnozy i analizy SWOT (etap I) oraz określenia celów, wskaźników i planu działania (etap II). Następnie opracowano zasady wyboru operacji i ustalenia kryteriów wyboru (etap III) oraz zasady monitorowania i ewaluacji (etap IV), prace zakończono przygotowaniem planu komunikacji (etap V). Na każdym kluczowym etapie zastosowano co najmniej cztery partycypacyjne metody konsultacji, które zostały zaprezentowane w tabeli 2.

Nad procesem tworzenia i uporządkowaniem wszystkich zebranych materiałów czuwali członkowie *Zespołu tematycznego do sporządzania LSR*, który został powołany uchwałą Walnego Zebrania Członków dn. 26.02.2015 r. W skład zespołu (16 osób) weszli przedstawiciele sektora: publicznego, społecznego i gospodarczego, posiadający odpowiednie kwalifikacje oraz wykazujący doświadczenie w zakresie realizacji projektów, sporządzania Strategii i/lub będący członkami LGD (m.in. osoby, które w okresie programowania 2007–2013 pełniły funkcje związane z oceną projektów w organie decyzyjnym LGD) oraz pracownicy LGD. Głównym zadaniem Zespołu było czuwanie i udział w całym procesie tworzenia Strategii, w tym: uczestnictwo w spotkaniach zespołu, warsztatach, zbieranie danych, diagnoza i analiza danych, określanie potrzeb, celów, praca nad poszczególnymi częściami LSR oraz współpraca z mieszkańcami z obszaru w tym zakresie.

Tabela 2 Zastosowane metody partycypacji w zależności od etapu opracowywania LSR

Metoda partycypacji	Etap I Diagnoza i analiza SWOT	Etap II Określenie celów i wskaźników oraz opracowanie planu działania	Etap III Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenia kryteriów	Etap IV Opracowanie zasad monitorowania a i ewaluacji	Etap V Przygotowanie planu komunikacji
Otwarte spotkania konsultacyjne w 9-ciu gminach LGD	x	x			
Warsztaty z grupami roboczymi	x	x			
Badanie ankietowe	x	x			x
Dyżur pracownika w Biurze LGD i on-line	x	x	x	x	x
Formularz zgłaszania uwag		x	x	x	x
Spotkania konsultacyjno-informacyjne z przedstawicielami gmin z obszaru LGD	x	x			
Spotkania konsultacyjne z Seniorami i Młodzieżą	x	x			

Walne Zebranie Członków – wywiad grupowy z członkami oraz z gośćmi obecnymi na walnym zebraniu	x	x	x		
Wywiad grupowy – przedstawiciele gmin członkowskich LGD			x	x	
Spotkanie otwarte		x			
Warsztaty z Zespołem tematycznym	x	x	x	x	x

Źródło: Opracowanie własne

W pierwszym etapie prac brali czynny udział mieszkańcy obszaru. **Najważniejszym elementem tego etapu były otwarte spotkania konsultacyjne w 9-ciu gminach z obszaru LGD**, które odbywały się w dniach 4 – 6.08.2015 r. W spotkaniach uczestniczyły łącznie **144 osoby**, a wśród nich przedsiębiorcy, bezrobotni, młodzież, przedstawiciele grup formalnych i nieformalnych, samorządów, powiatów, sołtysi oraz przedstawiciele otoczenia biznesu. W efekcie zebrano uwagi mieszkańców dotyczące głównych wniosków z diagnozy obszaru, projektu analizy SWOT i celów. Ww. spotkania poprzedzone zostały szeroką partycypacyjną diagnozą obszaru tj.:

- **Badaniem ankietowym** - przeprowadzonym od lutego do maja 2015 r. wśród mieszkańców obszaru LGD (wielkość próby: **900 mieszkańców obszaru**), którego celem było podsumowanie dotychczasowej działalności LGD oraz zasięgnięcie opinii m.in. na temat ich potrzeb i oczekiwań w kierunku dalszego rozwoju LGD tj. przedsięwzięć planowanych do realizacji i ich grup docelowych do których mają być one kierowane. Na podstawie tego badania wypracowane zostały także podstawowe założenia Planu komunikacji z lokalną społecznością.

- **Warsztatami z dwiema grupami roboczymi ds. partycypacyjnej diagnozy** (maj-czerwiec 2015 r.) w skład których wchodził przedstawiciele samorządu, instytucji, organizacji pozarządowych, mieszkańców i przedsiębiorców z całego terenu LGD o liczebności ok. 20 osób każdy zespół. Każda z grup roboczych (**łącznie 40 osób**) odbyła cykl warsztatów diagnostycznych w następujących blokach tematycznych: I. Analiza i interpretacja zebranych danych w poszczególnych obszarach diagnostycznych, II. Identyfikacja problemów i potrzeb z odniesieniem do grup docelowych, III. Konstruowanie analizy SWOT, IV. Analiza negatywnych zjawisk występujących na obszarze LGD przy wykorzystaniu drzewa problemów, V. Określenie celów głównych i celów szczegółowych LSR.

Warsztaty odbywały się przy wykorzystaniu różnych metod technik partycypacyjnych: World Cafe, Technika grupy nominalnej i były moderowane przez praktyków partycypacji.

W ramach prac przy opracowywaniu LSR miały miejsce **regularne spotkania Zespołu tematycznego do sporządzania LSR** – średnio 2 razy w miesiącu. Zespół został podzielony na 3 grupy robocze, które pracowały nad gromadzeniem danych i opisem obszarów diagnostycznych. W efekcie powstał materiał roboczy z opisem tych obszarów.

Ponadto w trakcie wymienionych badań ankietowych i spotkań z lokalną społecznością określone były cele i wskaźniki do osiągnięcia, a także opracowany został plan działania (etap 2). Etap ten był ściśle powiązany z etapem 1 i wiele technik partycypacyjnych było wykorzystywanych jednocześnie. W ramach tego etapu w dniu 27.07.2015 r. zorganizowano **spotkanie warsztatowe z Zespołem tematycznym**, podczas którego uporządkowano dotychczas wykonane prace w zakresie opracowywania LSR. Odbyła się prezentacja, dyskusja i konsultowanie wypracowanych wcześniej wniosków z diagnozy obszaru, projektu analizy SWOT i celów LSR. Dodatkowo przedstawiono Plan włączenia społeczności lokalnej, zaprezentowano założenia PROW 2014–2020 dotyczące programu Leader i podejścia RKLS, dyskutowano w kontekście konstruowania budżetu LSR, celów, przedsięwzięć i wskaźników. Przedstawiono harmonogram **spotkań konsultacyjnych ze społecznością lokalną**, planowanych do przeprowadzenia na terenie **każdej z członkowskich gmin LGD** w okresie od 4 do 6 sierpnia 2015 r. Kolejne **spotkanie warsztatowe**, podczas którego podsumowano i analizowano zgłoszone uwagi do SWOT i projektu celów odbyło się 6.08.2015 r.

W okresie od lipca do grudnia 2015 r. w siedzibie Stowarzyszenia został uruchomiony **punkt konsultacyjno-informacyjny**. Punkt był czynny w godzinach pracy Biura, a na pytania zainteresowanych odpowiadali pracownicy Biura, udzielając informacji na temat nowego okresu programowania 2014–2020, tworzenia LSR, przewidywanego harmonogramu prac oraz bieżącej pracy Stowarzyszenia. Mieszkańcy mogli także pobrać ze strony internetowej LGD lub w punkcie, projekty kluczowych części dokumentu oraz formularz konsultacyjny, a następnie przekazać do Biura LGD osobiście, pocztą lub drogą elektroniczną swoje uwagi na poszczególnych etapach tworzenia LSR. Wykorzystano także metodę w postaci **dyżurów pracowników on-line** 2 razy tygodniu tj. bezpośredni kontakt za pomocą komunikatora na profilu LGD na portalu społecznościowym.

W dniu 29.07.2015 r. odbyło się **spotkanie informacyjno-konsultacyjne** z przedstawicielami gmin z obszaru LGD (**12 osób**). Celem spotkania była wymiana doświadczeń, poznanie zamierzeń i preferencji inwestycyjnych członkowskich gmin na najbliższe lata. Dodatkowo za pośrednictwem 9 ankiet przedstawiciele 6 samorządów zadeklarowali chęć utworzenia na terenie ich gmin Parków Nordic Walking.

W dniach 11, 15 i 17 września 2015 r. przeprowadzono również **spotkania konsultacyjne z Seniorami i Młodzieżą** – jako grupami zidentyfikowanymi na etapie partycypacyjnej diagnozy jako potencjalnie defaworyzowane. Konsultacje zostały przeprowadzone za pomocą tzw. „**Akcji wlepkowej**” – metody partycypacyjnej, która okazała się przystępna dla obydwu grup. Łącznie wzięło w nich udział **101 osób**. Każda z grup odpowiadała na pytania, które dotyczyły pomysłów na najpilniejsze inicjatywy i projekty w kontekście: przedsiębiorczości i poprawy sytuacji osób młodych na lokalnym rynku pracy (pytanie kierowane do młodzieży), włączenia w życie lokalnej społeczności (pytanie do seniorów) oraz nawiązania do dialogu międzypokoleniowego (pytanie do obu grup).

Kolejne **spotkanie Zespołu tematycznego** 3.09.2015 r. polegało na przeprowadzeniu prac nad projektem budżetu LSR, wskaźników i propozycji zasad wyboru operacji i kryteriów wyboru.

15 października 2015 r. odbyło się Walne Zebranie Członków – **wywiad grupowy** z członkami oraz z obecnymi na walnym zebraniu gośćmi, w którym uczestniczyło **60 osób**. W trakcie spotkania miała miejsce konsultacja rozdziałów przygotowanych przez Zespół tematyczny w oparciu o dotychczasową pracę Zespołu i Biura LGD (analiza SWOT, projekt budżetu, wskaźników, zasady wyboru operacji, kryteriów wyboru).

18 listopada 2015 r. **Zespół tematyczny** na spotkaniu podsumował wypracowywane na różnych spotkaniach konsultacyjnych cele, czego wynikiem było skonstruowanie matrycy celów.

Ostatnie spotkanie w zakresie szczegółów dotyczących wypracowanych celów LSR było **spotkaniem otwartym**, zorganizowanym podczas VIII rocznicy utworzenia LGD w jej siedzibie. Zgromadzeni członkowie, sympatycy oraz zaproszeni goście mieli okazję zapoznać się z działaniami, które przyczyniły się do rozwoju obszaru w minionym okresie (wystawa zdjęć, prezentacja dobrych przykładów) oraz skonsultować matrycę z planowanymi do realizacji przedsięwzięciami do nowej LSR.

Kolejnym istotnym etapem prac było opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów. W tym zakresie konsultacje były prowadzone już w dniu 3.09.2015 r. podczas **warsztatów z Zespołem tematycznym**. Ważnym elementem partycypacji na tym etapie był również wspomniany wcześniej dyżur pracownika LGD w punkcie konsultacyjnym utworzonym w Biurze LGD. W ramach wypracowywania kryteriów wyboru operacji zorganizowane zostało spotkanie z przedstawicielami gmin członkowskich LGD, w którym wzięło udział **11 osób**. W trakcie tego spotkania omówiono również jakie elementy LSR powinny być poddawane monitoringowi i ewaluacji oraz kto powinien je wykonywać. Ponadto do opracowania elementów LSR wynikających z IV etapu wykorzystano wspomniane wcześniej warsztaty z zespołem tematycznym, dyżury pracownika w Biurze LGD i on-line, a także formularz zgłaszania uwag zamieszczony na stronie internetowej LGD, gdzie można było umieszczać propozycję zmian do zamieszczonego materiału.

Podobnie na etapie V dotyczącym przygotowania Planu komunikacji, zbierano informacje na warsztatach grupowych, w trakcie rozmów z przedstawicielami Biura, poprzez formularze zgłaszania uwag i dodatkowo wykorzystując ponownie badanie ankietowe, które posłużyło w głównej mierze identyfikacji potrzeb społeczności lokalnej w zakresie metod komunikacji między LGD a mieszkańcami, i odwrotnie.

Zwieńczeniem prac etapu IV i V i całego procesu było spotkanie Zespołu tematycznego w dniu 8.12.2015 r.

Jak wynika z powyższego, w procesie tworzenia niniejszej LSR zapewniono partycypacyjny udział mieszkańców obszaru LGD w łącznej liczbie około **1 284 osób**.

Relacja z poszczególnych etapów prac nad niniejszą LSR wraz z odpowiednimi ogłoszeniami, raportami, relacjami oraz informacją o możliwości konsultowania poszczególnych jej części była podawana do publicznej wiadomości za pomocą strony internetowej www.uzrodel.pl oraz na profilu LGD na portalu społecznościowym.

Z przeprowadzonej diagnozy obszaru oraz konsultacji społecznych zebrano i przetworzono obszerny materiał, a następnie wyciągnięto wnioski, które posłużyły do opracowania celów niniejszej LSR. Analiza wniosków z konsultacji pozwoliła na określenie:

- problemów: niedostatecznie rozwinięty rynek pracy, niedostatecznie rozwinięta baza noclegowa i gastronomiczna, niedostatecznie wykorzystany potencjał turystyczny;
- potencjałów: walory przyrodnicze, bliskość aglomeracji miejskich (Warszawy, Łodzi, Kielc, Radomia), liczne szlaki piesze, rowerowe, potencjał do rozwoju turystyki aktywnej i uzdrowiskowej;
- działań, których realizacji oczekują mieszkańcy: rozwój przedsiębiorczości, aktywizacja bezrobotnych, rozwój i promocja „Piekielnego Szlaku”;
- grup docelowych: mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie NGO, turyści i defaworyzowanych: osoby do 29 roku życia;
- obszarów interwencji: branże gospodarcze wg sekcji i działu PKD – handel hurtowy i detaliczny, działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją;
- preferowanych metod komunikacji ze społecznością lokalną: strona internetowa LGD, ogłoszenia w lokalnej prasie i na tablicach ogłoszeń, kontakt poprzez rozmowy telefoniczne i wiadomości e-mail, spotkania otwarte;

Podczas przeprowadzanych konsultacji poruszane przez mieszkańców były również problemy pozostające poza możliwościami interwencji w ramach wdrażania LSR. Problemy, które najczęściej wskazywano to: zły stan infrastruktury drogowej, niewystarczające skanalizowanie obszaru czy niedostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy. Z racji, iż interwencja w tych obszarach wybiega poza możliwości LGD, wnioski te nie zostały uwzględnione w celach LSR.

Ponadto wzięto pod uwagę wyniki z raportu wykonanego w 2015 r. *Ewaluacja ex-post działań wdrażających Lokalną Strategię Rozwoju przez Stowarzyszenie LGD „U Źródeł”*, w szczególności płynące z niego rekomendacje, w związku z czym poddano weryfikacji wskaźniki operacji, które były realizowane w poprzednim okresie. Oprócz tego w zapisach obecnej Strategii znalazły się również elementy z raportu ewaluacyjnego, które powinno się w dalszym ciągu podtrzymywać. LGD będzie kontynuować spotkania/szkolenia dla wnioskodawców w związku z ogłaszanymi konkursami, prowadzone będą także działania informacyjne wg opracowanego Planu komunikacji, uwzględniającego zgłaszane przez mieszkańców metody przekazywania informacji oraz zastosowane zostaną proste i czytelne procedury wyboru i oceny operacji. Przewidziano także przeprowadzenie konsultacji społecznych w procedurze Aktualizacji Strategii.

Opracowując poszczególne elementy LSR wzięto pod uwagę zapisy zamieszczone w *Poradniku dla LGD w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014–2020 (wydanie III uzupełnione i zaktualizowane)*.

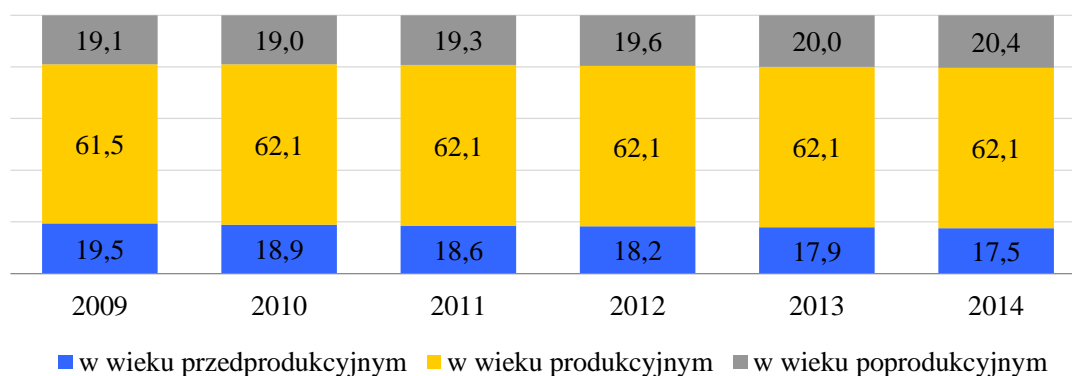
Rozdział III Diagnoza – opis obszaru i ludności

1. Charakterystyka demograficzna

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) na dzień 31.12.2013 r. obszar „LGD – U ŹRÓDEŁ” zamieszkiwało 70 753 osoby, w tym 35 051 mężczyzn oraz 35 702 kobiety. Zauważyć można, iż w porównaniu z rokiem 2009 w roku kolejnym liczba ludności wzrosła i wynosiła 71 303, po czym na przestrzeni lat 2011–2014 systematycznie malała. W ostatnim badanym roku obszar zamieszkiwało 70 508 osób, w tym 34 934 mężczyzn oraz 35 574 kobiet. Najlicniejszą grupę wśród mężczyzn stanowiły osoby w przedziale wiekowym 30–34 lata oraz 55–59 lat, natomiast wśród kobiet osoby w wieku 55–59 lat.

Na obszarze LGD największy udział stanowią osoby w wieku produkcyjnym. Należy zwrócić uwagę na postępujący proces starzenia się społeczeństwa, o czym świadczy rosnący odsetek osób w wieku poprodukcyjnym oraz malejący odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym na przestrzeni lat 2009–2014. Wyniki przedstawiono na wykresie 1.

Wykres 1 Udział % osób w ludności ogółem w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym na obszarze LGD w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Obszar „LGD – U ŹRÓDEŁ” wypada niekorzystnie w porównaniu z Polską, gdzie udział osób w wieku poprodukcyjnym jest niższy. W województwie łódzkim wskaźnik ten jest wyższy niż średnia LGD. Największy udział osób w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem zauważyć można w powiecie skarżyskim (22,6%), najmniejszy zaś w powiecie opoczyńskim (18,3%). Porównanie zostało przedstawione w tabeli 3.

Tabela 3 Udział % osób w ludności ogółem w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym – porównanie średniej dla Polski, województw łódzkiego i świętokrzyskiego, powiatów opoczyńskiego, koneckiego i skarżyskiego ze średnią dla obszaru LGD w 2014 r.

Jednostka terytorialna	Udział % osób w ludności ogółem		
	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
Polska	18,0	63,0	19,0
województwo świętokrzyskie	17,0	62,6	20,4
województwo łódzkie	16,9	61,9	21,2
powiat opoczyński	19,7	62,0	18,3
powiat konecki	16,7	62,1	21,2
powiat skarżyski	15,1	62,4	22,6
średnia LGD	17,5	62,1	20,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według prognoz z 2014 r. szacuje się, iż do 2030 r. liczba ludności zmniejszy się zarówno na terenie województw, jak i powiatów wchodzących w skład obszaru LGD. Największy spadek prognozowany jest w województwie łódzkim o 197 758 osób, podczas gdy w Polsce kalkuluje się, iż liczba ludności zmniejszy się o 1 293 529 osób. Na taką sytuację istotny wpływ mają ujemny przyrost naturalny oraz saldo migracji.

Współczynnik przyrostu naturalnego stanowiący stosunek przyrostu naturalnego do liczby ludności według stałego zameldowania w latach 2009–2014 utrzymywał się na poziomie ujemnym. Na obszarze LGD najwyższą wartość ujemną odnotowano w 2012 r. (-3,75), najniższą zaś w 2009 r. (-1,48). W 2014 r. wskaźnik wyniósł -2,37, podczas gdy w Polsce -0,03. Równie niekorzystne wartości odnotowano w województwach: łódzkim (-2,80) oraz świętokrzyskim (-2,27).

W badanym okresie współczynnik salda migracji przyjmował wartości ujemne (z wyłączeniem 2011 r.). Na obszarze LGD w 2014 r. saldo migracji w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wyniosło -0,23 – był to wynik korzystniejszy niż w województwie świętokrzyskim (-2,03), województwie łódzkim (-0,82) i Polsce (-0,41). Najniższy wskaźnik odnotowano w powiecie skarżyskim, wyniósł -3,07.

Na terenie „LGD – U ŹRÓDEŁ” zachodzą niekorzystne trendy demograficzne. W szczególności zauważa się postępujący proces starzenia się ludności. Z każdym rokiem przybywa osób starszych, natomiast zmniejsza się liczba dzieci i młodzieży. W związku z kryzysem gospodarczym i niestabilną sytuacją geopolityczną na świecie rośnie poziom bezrobocia. Brak odpowiedniej liczby miejsc pracy, małe szanse zatrudnienia i niskie zarobki przyczyniają się do emigracji zarobkowej mieszkańców (szczególnie ludzi młodych) do innych województw czy krajów. Występuje również zjawisko tzw. migracji wahadłowych. Ludzie przemieszczają się z obszarów wiejskich do miast, w których wykonują obowiązki zawodowe i tym samym obszary wiejskie traktowane jako miejsce zamieszkania i odpoczynku, natomiast miasto jako miejsce pracy. Mimo, iż „LGD – U ŹRÓDEŁ” w latach 2009–2015 realizowało cele związane z niwelacją ww. niekorzystnych trendów, to mieszkańcy w dalszym ciągu, podczas konsultacji społecznych, zwracali uwagę na problemy z nimi związane, w związku tym wydaje się, iż dalsza interwencja w tych obszarach jest niezbędna.

2. Charakterystyka gospodarki, przedsiębiorczości i sektora społecznego

Ważnymi wskaźnikami pokazującymi przedsiębiorczość mieszkańców są liczba podmiotów wpisanych i nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności, liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 1 000 mieszkańców oraz liczba podmiotów gospodarki narodowej na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Przedstawione zostały w tabeli 4.

Na obszarze LGD w latach 2009–2014, pierwszy ww. wskaźnik wahał się, jednak utrzymywała się tendencja wzrostowa. W ostatnim roku wyniósł 599 i był to wynik niższy niż w województwach łódzkim (957) i świętokrzyskim (872) oraz w kraju (1 071). Najniższa wartość była w Gminie Białaczów (380), najwyższa w Gminie Smyków (679). Wskaźnik jednostek nowo rejestrowanych na 10 tys. ludności również kształtował się poniżej średniej regionalnej. Na przestrzeni lat 2009–2014 również się wahał, jednak była to tendencja spadkowa. W 2014 r. na obszarze LGD wyniósł 60 jednostek, podczas gdy w województwach: łódzkim był na poziomie 85, świętokrzyskim – 71, a w Polsce 93. Liczba osób prowadzących działalność na 1 000 mieszkańców na obszarze LGD w 2014 r. wynosiła 49. W latach 2009–2014 wartość utrzymywała się na poziomie między 47 a 49 i była niższa niż w Polsce, gdzie przedział wynosił 74–77. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na 1 000 ludności w 2014 r. na terenie LGD wynosiła 97, była dużo niższa niż w Polsce (170) oraz województwach łódzkim (154) i świętokrzyskim (139). Najniższy wskaźnik odnotowano w Gminie Białaczów (63), najwyższy w Gminie Smyków (108).

Tabela 4 Wskaźniki przedsiębiorczości w Polsce, w województwach łódzkim i świętokrzyskim, w powiatach opoczyńskim, koneckim i skarżyskim oraz na obszarze LGD w 2009 i 2014 r.

Jednostka terytorialna	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności		Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1 000 ludności		Podmioty gospodarki narodowej na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014
Polska	981	1 071	92	93	74	77	152	170

województwo łódzkie	868	957	88	85	68	72	136	154
województwo świętokrzyskie	832	872	71	71	66	67	131	139
powiat opoczyński	566	588	62	56	45	45	91	95
powiat konecki	752	769	76	69	62	61	120	124
powiat skarżyski	962	1 018	89	94	78	81	150	163
średnia LGD	578	599	66	60	49	49	94	97

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwięcej podmiotów gospodarczych w 2014 r. (wg sekcji PKD 2007)¹ zarejestrowanych było w sekcji G – branży handlowej, tj. 1 245 podmiotów, co stanowiło 29,47% ogółu. Duża liczba podmiotów była również zarejestrowana w sekcji F – działalność związana z budownictwem, tj. 735 podmiotów stanowiących 17,40% wszystkich podmiotów na obszarze LGD. Niski udział zanotowano w sekcji R związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją – 56 podmiotów (1,33% wszystkich sekcji). Mieszkańcy obszaru LGD w trakcie prowadzonej partycypacji również zwrócili uwagę na brak rozwoju tej dziedziny przedsiębiorczości (sekcja R) wśród mieszkańców i niedostateczne wsparcie kierowane do tego rodzaju przedsiębiorstw. Rozwój przedsiębiorczości ma dla mieszkańców bardzo istotne znaczenie – w ich opinii niewielka liczba podmiotów gospodarczych wynika m.in. z niedostosowanych kwalifikacji do potrzeb rynku pracy i świadomości mieszkańców w zakresie potrzeby doksztalcania się. Należy rozszerzyć i dopasować ofertę edukacyjną w odniesieniu do aktualnych wyzwań i potrzeb pracodawców na tym terenie. Szansą w tym zakresie może być reaktywacja szkolnictwa zawodowego i powrót do zawodów rzemieślniczych. Bariery w rozwoju przedsiębiorczości są często skomplikowane procedury zakładania działalności gospodarczej, a także niewystarczające środki finansowe na realizację przedsięwzięć. Problem zdaniem mieszkańców stanowi brak wsparcia ze strony samorządów na rzecz przedsiębiorców – działających na obszarze jak i potencjalnych. Jak wynika z danych zgromadzonych przez LGD, tylko 3 gminy obszaru posiadają i oferują tereny inwestycyjne, których część została wydzielona jako podstrefy specjalnych stref ekonomicznych: „Starachowice” (gmina Końskie i Stąporków) oraz łódzkiej (gmina Paradyż). Bardzo przydatne mogłyby się okazać szkolenia z zakresu przedsiębiorczości i poruszania się na rynku pracy, szczególnie przeznaczone dla osób młodych rozpoczynających karierę zawodową, którzy często są niedoinformowani w zakresie pozyskiwania środków, pisania projektów czy biznesplanów. Pomoc samorządów w tym zakresie mogłaby istotnie wpłynąć na rozwój kompetencji oraz zwiększenie przedsiębiorczości mieszkańców. Istotnym zagrożeniem jest także niestabilność makroekonomiczna.

Respondenci prowadzonego badania ankietowego preferują te cele, które przyczyniają się do rozwoju przedsiębiorczości, zakładania działalności gospodarczej, aktywizacji bezrobotnych i grup defaworyzowanych. Ankietowani uważają, że dywersyfikacja źródeł dochodu np. poprzez rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego również może się przyczynić do poprawy sytuacji materialnej mieszkańców LGD².

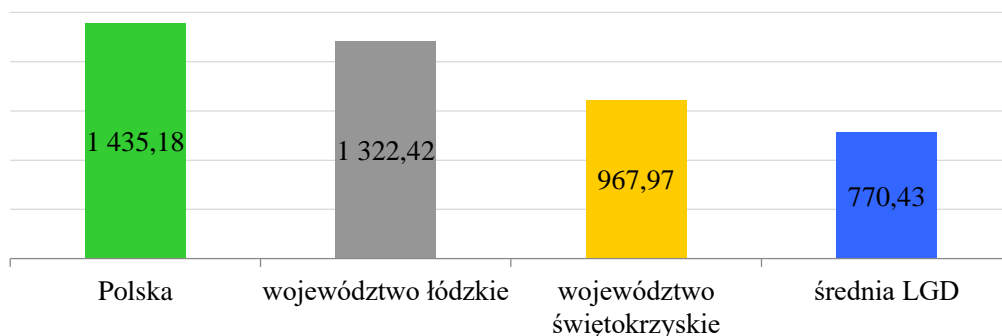
Wskaźnikami obrazującymi sytuację gospodarczą obszaru są m.in. dochody własne oraz dochody podatkowe gmin (wykres 2). **Dochód podatkowy w przeliczeniu na 1 mieszkańca**, wyliczony jako średnia arytmetyczna wskaźników G dla gmin wchodzących w skład LGD³, w 2013 r. wynosił 770,43 zł. Był to wynik znacznie niższy niż w średnia dla Polski (1 435,18 zł) oraz w województwach: łódzkim (1 322,42 zł) i świętokrzyskim (967,97 zł). Dochód podatkowy na 1 mieszkańca dla danych województw został policzony jako średnia arytmetyczna wskaźników G dla wszystkich gmin wchodzących w skład tych województw. Przedstawione dane za 2013 r. zostały podane przez Ministerstwo Finansów jako wskaźnik dochodów podatkowych dla poszczególnych gmin na 2015 rok.

¹ Polska Klasyfikacja Działalności 2007, Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (Dz. U. z 2007 r. Nr 251 poz. 1885 z późn. zm.).

² Raport z badania ankietowego przeprowadzonego na potrzeby Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania – U ŹRÓDEŁ” str. 22.

³ Ujęto wskaźnik G dla Miasta i Gminy Końskie, gdyż Ministerstwo Finansów nie dokonało uszczegółowienia danych w podziale na „miasto” i „obszar wiejski”.

Wykres 2 Dochód podatkowy w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Polsce, województwach łódzkim i świętokrzyskim oraz na obszarze LGD w 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dane dla LGD dotyczące dochodów gmin ogółem, udziału dochodów własnych gmin wchodzących w skład LGD oraz udziału podatku od osób fizycznych i prawnych w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa ze względu na brak danych zostały podane w diagnozie wraz z obszarem Miasta Końskie, które nie może być objęte LSR.

Dochody gmin ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 r. na obszarze LGD wynosiły 2 920,95 zł. Był to wynik wyższy niż w powiatach: koneckim (2 887,71 zł) i skarżyskim (2 737,12 zł), ale niższy niż średnia dla powiatu opoczyńskiego (3 147,37 zł), a także województw: łódzkiego (3 773,58 zł) i świętokrzyskiego (3 474,43 zł) oraz w kraju (3 971,27 zł).

Udział dochodów własnych gmin wchodzących w skład LGD w dochodach ogółem w 2014 r. wynosił 38,99% – był niższy niż średnia dla Polski (55,37%) oraz województw: łódzkiego (57,53%) i świętokrzyskiego (43,42%). Dochody własne gmin na obszarze LGD w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiły 1 138,78 zł, były niższe niż w Polsce (2 198,75 zł) oraz województwach łódzkim (2 171,03 zł) i świętokrzyskim (1 508,65 zł). Wydatki gmin na 1 mieszkańca na obszarze LGD wynosiły 3 009,24 zł i były również niższe niż w Polsce (4 021,24 zł) oraz w województwach łódzkim (3 928,53 zł) i świętokrzyskim (3 547,17 zł).

Udział podatku od osób fizycznych w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa w przeliczeniu na 1 mieszkańca na obszarze LGD wynosił 404,79 zł – był niższy niż w Polsce (783,51 zł) oraz w województwach łódzkim (736,11 zł) i świętokrzyskim (538,52 zł). Udział podatku od osób prawnych w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa na obszarze LGD wynosił 19,08 zł, również był niższy niż w Polsce (55,36 zł) oraz w województwach łódzkim (47,99 zł) i świętokrzyskim (23,45 zł).

Oceniając efektywność działania sektora społecznego można zauważyć, iż na obszarze LGD – U ŹRÓDEŁ w 2009 r. zarejestrowanych było 149 fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, natomiast w 2014 r. ich liczba wzrosła do 191. Świadczy to o coraz większym zaangażowaniu lokalnej społeczności w życie społeczne, publiczne i obywatelskie. Wskaźnik dotyczący liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w 2014 r. wynosił 27. Był to jednak wynik niższy niż średnia w Polsce (33), a także w województwach łódzkim (31) i świętokrzyskim (30). Największą liczbę fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych odnotowano w Gminie Białaczów – 41, najmniejszą zaś w Gminie Bliżyn – 19.

Aktywność społeczna jest ogromnym potencjałem obszaru LGD. Jest to element, który ma duży wpływ na realizację wspólnych interesów społeczności lokalnej. Wyraża się to w działających licznych stowarzyszeniach, organizacjach czy grupach społecznych. Zdaniem mieszkańców warto kierować działania do organizacji pozarządowych i dalej podwyższać ich potencjał administracyjny i finansowy⁴ oraz zintensyfikować promocję realizowanych inicjatyw, aby docierały do większej liczby mieszkańców. W celu lepszego wykorzystania potencjału jakim są organizacje społeczne konieczne jest współdziałanie pomiędzy nimi. Brak współpracy pomiędzy różnymi podmiotami działającymi społecznie stanowi problem zdaniem mieszkańców, gdyż ich działanie jest rozdrobnione. Nawiązanie stałej współpracy dałoby możliwość kompleksowej oferty. Konieczna jest również promocja działań organizacji, gdyż problem stanowi brak wiedzy mieszkańców na temat ich działalności. Mieszkańcy podczas konsultacji społecznych zwrócili

⁴ Raport z badania ankietowego przeprowadzonego na potrzeby Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania – U ŹRÓDEŁ” str. 28-29 i 41-42.

również uwagę na małą liczbę lokalnych liderów społecznych, których obecność jest konieczna do podejmowania i skutecznego prowadzenia oddolnych inicjatyw.

Specyficznym rodzajem działalności jest przedsiębiorczość społeczna (ekonomia społeczna), która polega na prowadzeniu działalności łączącej w sobie cele społeczne i ekonomiczne. Celem przedsiębiorczości społecznej jest m.in. walka z wykluczeniem i marginalizacją grup ludzi, które z jakichś powodów nie są w stanie samodzielnie sobie poradzić. Na obszarze LGD ekonomia społeczna jest bardzo słabo rozwiniętą gałęzią przedsiębiorczości – działa jedna Spółdzielnia Socjalna oraz trzy jednostki społeczne prowadzą działalność gospodarczą zgodnie ze swoim statutem.

Inicjatywy rozwojowe, które mają na celu pomoc społeczności lokalnej mają szansę istnienia na obszarze LGD, jednakże niewielka pula środków przeznaczonych na ich realizację stanowi zagrożenie w rozwoju ich samych, jak również społeczeństwa obywatelskiego.

3. Charakterystyka rynku pracy – zatrudnienie i bezrobocie

Jednym z podstawowych mierników sytuacji na rynku pracy jest wskaźnik zatrudnienia, który na obszarze LGD charakteryzuje się niskim poziomem. Na przestrzeni lat 2009–2014 liczba osób pracujących na 1 000 ludności utrzymywała się na niemal stałym poziomie, w przedziale 86–92. W ostatnim roku wskaźnik wyniósł 88 i był to wynik dużo niższy niż w Polsce (230) oraz w województwach: łódzkim (228) i świętokrzyskim (182). Najwyższy wynik odnotowano w Gminie Paradyż (117), najniższy zaś w Gminie Białaczów (45).

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie opoczyńskim w 2014 r. wyniosło 3 087,19 zł, w powiecie koneckim – 3 260,47 zł, w powiecie skarżyskim – 3 395,64 zł i było niższe niż województwie łódzkim (3 618,63 zł), województwie świętokrzyskim (3 435,93 zł) oraz w Polsce (4 003,99 zł).

Dane osób bezrobotnych ze względu na brak możliwości podziału na obszar miejski i wiejski zostały uwzględnione wraz z Miastem Końskie. W 2014 r. na obszarze LGD zarejestrowanych jako bezrobotne było 7 255 osób, w tym 3 540 mężczyzn oraz 3 715 kobiet. Na przestrzeni lat 2009–2014 liczba osób bezrobotnych wahała się. Najwięcej bezrobotnych odnotowano w 2013 r. (8 876), zaś najmniej w ostatnim badanym roku. Stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym w 2014 r. na obszarze LGD wyniósł 0,129 – był wyższy niż w Polsce (0,075) oraz województwach łódzkim (0,081) i świętokrzyskim (0,095). Wskaźnik na przestrzeni lat 2009–2014 przedstawia tabela 5.

Tabela 5 Liczba osób bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym w latach 2009–2014 – porównanie średniej dla Polski, województw łódzkiego i świętokrzyskiego, powiatów opoczyńskiego, koneckiego i skarżyskiego ze średnią dla obszaru LGD

Jednostka terytorialna	Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	0,077	0,079	0,080	0,087	0,088	0,075
województwo łódzkie	0,079	0,081	0,086	0,095	0,097	0,081
województwo świętokrzyskie	0,104	0,101	0,103	0,108	0,113	0,095
powiat opoczyński	0,120	0,100	0,103	0,111	0,110	0,084
powiat konecki	0,136	0,132	0,139	0,137	0,150	0,122
powiat skarżyski	0,144	0,143	0,146	0,153	0,156	0,137
średnia LGD	0,144	0,138	0,143	0,143	0,157	0,129
Jednostka terytorialna	% udział osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym					
Polska	7,7	7,9	8,0	8,7	8,8	7,5
województwo łódzkie	7,9	8,1	8,6	9,5	9,7	8,1
województwo świętokrzyskie	10,4	10,1	10,3	10,8	11,3	9,5
powiat opoczyński	12,0	10,0	10,3	11,1	11,0	8,4
powiat konecki	13,6	13,2	13,9	13,7	15,0	12,2

powiat skarżyski	14,4	14,3	14,6	15,3	15,6	13,7
średnia LGD	14,4	13,8	14,3	14,3	15,7	12,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najgorszą sytuację na rynku pracy zanotowano na obszarze LGD w Gminie Bliżyn, gdzie odsetek bezrobotnych w 2014 r. wyniósł aż 19,4%. Najmniejszy udział zarejestrowanych bezrobotnych był w Gminie Żarnów – 7,8%. Najwięcej osób zarejestrowanych jako bezrobotne miało wykształcenie zasadnicze zawodowe. W powiecie opoczyńskim z takim wykształceniem było 28,13% osób bezrobotnych, podobnie w powiatach koneckim – 30,68% i skarżyskim – 29,82%. Kolejną grupą były osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym. W powiecie opoczyńskim stanowiły one 23,32%, w powiecie koneckim 25,44%, natomiast w powiecie skarżyskim 27,91% wszystkich osób. Na koniec 2014 r. stopa bezrobocia w powiecie opoczyńskim wyniosła 13,3%, w powiecie koneckim 20,2%, a w powiecie skarżyskim 24,8%. Analizowany wskaźnik był w przeważającej części gmin wyższy niż w województwach łódzkim (11,8%) i świętokrzyskim (14,1%) oraz w Polsce (11,4%).

Szczególne miejsce wśród bezrobotnych zajmują kobiety. W 2014 r. stanowiły 51,21% ogółu, podczas gdy mężczyźni 48,79%. Ich sytuacja na rynku pracy jest trudniejsza. Kobiety dłużej pozostają bez pracy i mają większe problemy ze znalezieniem nowego źródła dochodu ze względu na konieczność godzenia ról zawodowych z rodzinnymi.

4. Opieka społeczna

Konsekwencją niekorzystnej sytuacji na rynku pracy oraz wysokiego poziomu bezrobocia jest duża liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Do instytucji zajmujących się problematyką społeczną należą m.in. gminne i miejskie ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie – współpracują one z samorządem, powiatowymi urzędami pracy i innymi instytucjami. Ich zadaniem jest zapobieganie trudnym sytuacjom poprzez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Dane dotyczące opieki społecznej zostały podane z uwzględnieniem Miasta Końskie ze względu na brak podziału wartości na obszar miejski i wiejski.

Na obszarze LGD w 2014 r. z pomocy społecznej korzystało łącznie 10 326 osób w 4 089 gospodarstwach domowych, co w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców daje 114 osób. Był to wynik dużo wyższy niż w kraju (77), a także w województwach: łódzkim (76) i świętokrzyskim (102). Na przestrzeni lat 2009–2014 wynik ten uległ poprawie – zauważalna jest tendencja spadkowa, co przedstawiono w tabeli 6.

Tabela 6 Liczba osób objętych opieką społeczną w przeliczeniu na 1 000 ludności w latach 2009–2014 – porównanie średniej dla Polski, województw łódzkiego i świętokrzyskiego, powiatów opoczyńskiego, koneckiego i skarżyskiego ze średnią dla obszaru LGD

Jednostka terytorialna	Liczba osób objętych opieką społeczną w przeliczeniu na 1 000 ludności					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	91	87	81	81	83	77
województwo łódzkie	84	82	79	79	82	76
województwo świętokrzyskie	127	117	106	108	111	102
powiat opoczyński	143	127	117	117	124	110
powiat konecki	159	133	131	125	129	118
powiat skarżyski	102	94	98	97	96	89
średnia LGD	148	127	125	121	125	114

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwyższy wskaźnik osób korzystających ze środowiskowej opieki społecznej odnotowano w Gminie Ruda Maleniecka (149), natomiast najniższy w Mieście i Gminie Końskie (85).

W 2014 r. na obszarze LGD liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymywali zasiłek wynosiła 6 465, co stanowiło 42,2% wszystkich dzieci w tym wieku. W porównaniu z Polską (28,3%) oraz województwami łódzkim (30,3%) i świętokrzyskim (37,2%), liczba ta była dość wysoka. Jednak obserwuje

się tendencję spadkową, gdyż w 2009 r. odsetek wynosił 59,1% i był to wynik najwyższy jaki odnotowano w latach 2009–2014.

Wydatki gmin wchodzących w skład LGD na pomoc społeczną w 2014 r. średnio stanowiły 20,97% wydatków ogółem, podczas gdy w Polsce było to 13,36%, w województwie łódzkim – 14,05%, a w województwie świętokrzyskim 18,20%. Najwyższy udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem odnotowano w Mieście i Gminie Stąporków (26,23%), najmniejszy zaś w Gminie Paradyż (13,69%).

5. Dziedzictwo kulturowe, turystyka, kultura i spójność obszaru

Na obszarach objętych działaniem LGD – U ŹRÓDEŁ od najdawniejszych czasów notuje się ślady stałego osadnictwa. Potwierdzają to przeprowadzone wykopaliska archeologiczne w Końskich i okolicach oraz widoczne pozostałości grodzisk w Żarnowie. Do znaczącego rozwoju tych ziem przyczyniły się znamienite postacie historyczne i rody szlacheckie, a także szlaki handlowe. Do dziś na tym terenie pozostało wiele budynków pałacowych, pozostałości dworów i parków podworskich, świadczących o zamożności dawnych właścicieli.

Region obejmujący LGD to również obszar o bogatych tradycjach przemysłowych, ściśle związany ze Staropolskim Okręgiem Przemysłowym (SOP), rozwijanym z inicjatywy Stanisława Staszica. Występowały tutaj bogate złoża surowców mineralnych, zwłaszcza rud żelaza i metali nieżelaznych (ołowiu i miedzi z domieszką srebra), krzemienia, wapieni, piaskowca itp. Istotne znaczenie miała również duża powierzchnia lasów (węgiel drzewny) oraz dostarczających energii wodnej rzek i strumieni. W II połowie XVI wieku SOP odgrywał najważniejszą rolę w polskim hutnictwie żelaza. Świadczy o tym fakt, iż znajdowało się tu ponad 100 czynnych fabryk na ogólną liczbę 320 w całej Polsce. Tradycje przemysłowe zostały wykorzystane w okresie międzywojennym (Centralny Okręg Przemysłowy – przemysł zbrojeniowy) i kontynuowane są do dzisiaj. Na tym terenie działają większe i mniejsze odlewnie żeliwa rzemieślniczego, zajmujące się wytwarzaniem ozdobnych balustrad, ogrodzeń, kominków, mebli ogrodowych – co jest unikatowe w skali kraju.

Poza tradycjami przemysłu metalurgicznego, na obszarze znajduje się wiele dóbr kultury materialnej i sakralnej, należących do spuścizny dziedzictwa kulturowego różnych znamienitych rodów. Obiekty zabytkowe o szczególnej wartości zostały wpisane do rejestru Narodowego Instytutu Dziedzictwa⁵. Łącznie odnotowano 45 obiektów, z czego 23 w województwie świętokrzyskim, a 22 w województwie łódzkim. Wśród nich znalazły się liczne kościoły, cmentarze oraz pozostałości zespołów pałacowych czy murów obronnych. Do najważniejszych można zaliczyć:

- Pałacyk Platerów w Bliżynie;
- Park dworski w Korytkowie;
- Zespół pałacowy w Białaczowie wraz z pawilonami pałacowymi, oranżerią, parkiem i oficyną;
- Zespół klasztorny Bernardynów w Paradyżu;
- Park dworski oraz ruiny dworu na wyspie w Solcu;
- Kościół pw. św. Piotra i Pawła w Gowarczowie;
- Cmentarz katolicki w Miedzierzy – kwatery ofiar egzekucji w 1949 r.

Dziedzictwo kulturowe jest istotnym czynnikiem życia i działalności człowieka. Stanowi dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, jak również dorobek naszych czasów. Zachowanie, ochrona i konserwacja zabytków stały się dziś powinnością świadomego społeczeństwa. Historia regionu objętego niniejszą LSR jest szansą na rozwój obszaru. Unikatowe w skali kraju miejsca występowania dawnego przemysłu metalurgicznego i odlewniczego, jak również związane z tym tradycje rękodzielnicze to potencjał do stworzenia produktu turystycznego, który będzie atrakcyjny dla turystów. Potrzebna jest większa liczba działań promocyjnych i ich koncentracja, gdyż obecnie są bardzo rozdrobnione.

Na obszarze LGD „U ŹRÓDEŁ” istnieje bogate życie kulturalne, szczególnie w zakresie kultury ludowej, na którą składają się nie tylko twórczość zespołów folklorystycznych i solistów, ale także rzemiosło, regionalni poeci i malarze. Miejscami kultywującymi tradycje są domy kultury, Koła Gospodyń Wiejskich, a także cała społeczność. Mieszkańcy prezentują dawne obrzędy i zajęcia w gospodarstwie, m.in. wypiek chleba. Można je zobaczyć np. podczas Dni Cisownika.

Podczas „Kuźnic Koneckich”, czyli największej imprezy plenerowej organizowanej przez Starostwo Powiatowe w Końskich prezentują się twórcy ludowi zajmujący się garncarstwem, rzeźbiarstwem, kowalstwem czy tkactwem. Swoje dzieła prezentują hafciarki, twórcy świątków i obrazów. Odwiedzający

mają możliwość skosztowania wyrobów kuchni regionalnej, ekologicznych przetworów i prawdziwych miodów. Szczególne znaczenie w zachowaniu dziedzictwa kulturowego ma Muzeum Regionalne PTTK w Końskich, przekształcone z Izby Pamięci i Tradycji Ziemi Koneckiej. Jest ono ważnym miejscem gromadzenia eksponatów i dokumentów związanych z ludźmi oraz wydarzeniami z przeszłości. Muzeum posiada stałą ekspozycję o tematyce historycznej, etnograficznej i krajoznawczej, a tym samym przybliży zainteresowanym wiedzę o regionie.

Ważnymi miejscami rozwoju kulturalnego i zachowania tradycji są także: prywatne zbiory, pracownie artystyczne i galerie. Miłośnicy muzyki mają możliwość wysłuchania koncertów organowych, mogą także obejrzeć przeglądy zespołów i piosenek. Organizowane są warsztaty twórcze, konkursy literackie, wystawy fotograficzne i plenery malarskie. W latach 2009–2014 na obszarze LGD powstało wiele organizacji społecznych opierających swoją działalność o kultywowanie tradycji ludowej oraz poszukujących źródeł tożsamości kulturowej w historii i dziedzictwie kulturowym.

Pomimo wymienionej wyżej oferty kulturalnej, konieczne jest uzupełnienie jej o inne elementy związane ze spędzaniem czasu wolnego, skierowane zarówno do mieszkańców jak i turystów. Mając na uwadze fakt, iż region posiada ogromny potencjał turystyczny należy stworzyć ofertę, która pozwoli zagospodarować czas osobom odwiedzającym w szczególności młodzieży oraz seniorom. Mieszkańcy podczas konsultacji społecznych wskazywali, iż brak ofert i form spędzania czasu dla młodzieży i seniorów oraz turystów stanowi problem, który należy zniwelować w celu podniesienia jakości życia mieszkańców jak i atrakcyjności obszaru. W trakcie spotkań konsultacyjnych z seniorami i młodzieżą zwrócono uwagę na zanikanie więzi międzypokoleniowych i brak wspólnej oferty skierowanej zarówno dla osób starszych jak i młodszych.

Wydatki gmin wchodzących w skład LGD w 2014 r. na działalność związaną z kulturą i ochroną dziedzictwa narodowego stanowiły 5,33% wydatków ogółem. Był to wynik wyższy niż w Polsce (4,03%) oraz w województwach łódzkim (4,09%) i świętokrzyskim (3,36%). Na przestrzeni lat 2009–2014 średnia wydatków gmin na działalność związaną z kulturą wyniosła 2,86%. Największy udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego odnotowano w Gminie Białaczów – 13,21% oraz w Mieście i Gminie Stąporków – 11,06%.

Na obszarze LGD występują duże obszary żywicznych lasów z tajemniczymi i owianymi legendami skałkami, sielskie krajobrazy, czyste rzeki i zbiorniki wodne. Wiosną zachwyca tutaj budząca się do życia przyroda, latem przyciąga bogactwo owoców runa leśnego, jesień jest prawdziwym rajem dla grzybiarzy, a zima sprzyja uprawianiu narciarstwa biegowego i organizacji kuligów. Dotarcie do najciekawszych atrakcji przyrodniczych, zabytków, obiektów muzealnych oraz wielu miejsc pamięci narodowej ułatwiają oznakowane szlaki turystyczne piesze i rowerowe.

Szczególnym miejscem jest Sielpia położona koło Końskich. Od wielu lat stanowi największy ośrodek letniego wypoczynku w województwie świętokrzyskim. Miejsce to cechuje zróżnicowana baza noclegowa i gastronomiczna oraz rekreacyjna: węzeł szlaków pieszych i rowerowych. Baza ta jest jednak wykorzystywana głównie w sezonie letnim, przez co tworzy tylko sezonowe miejsca pracy. Szansą zdaniem mieszkańców jest stworzenie na całym obszarze, nie tylko w okolicach zbiornika całorocznej bazy turystycznej, z racji iż obszar posiada warunki również do uprawiania sportów zimowych. Całoroczne obiekty zwiększyłyby dostępność turystyczną obszaru oraz wygenerowałyby całoroczne miejsca pracy.

Obszar „LGD – U ŹRÓDEŁ” charakteryzuje znaczna ilość terenów o dużych walorach przyrodniczych i turystycznych. Otaczające lasy sosnowe tworzą przyjazny dla człowieka mikroklimat, a także wykazują oddziaływania prozdrowotne. Według badań na obszarze znajdują się również wody głębinowe o potencjale uzdrowiskowym, wymagające jednak nakładu poważnych inwestycji.

Problemem występującym na obszarze, a związanym z gospodarką wodną jest spadek zasobów wód gruntowych oraz zasobów wodnych spowodowany nieodpowiednim gospodarowaniem potencjałem wodnym. Ważnym atutem obszaru jest również stosunkowo bliska odległość do większych aglomeracji, takich jak: Kielce, Łódź, Warszawa czy Radom.

Ww. zasoby przyrodnicze wykorzystano w trakcie realizacji LSR na lata 2009-2015 – utworzenie „Piekielnego szlaku” czy Nordic Walking Parków LGD – U ŹRÓDEŁ.

Spójność obszaru LGD – U ŹRÓDEŁ pod kątem geograficzno-przyrodniczym dostrzeżono już na etapie tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2009-2015 – na całym obszarze LGD znajdują się miejsca, w tym rezerваты przyrody nieożywionej, posiadające w swej nazwie coś „piekielnego” np. Skałki Piekło pod Niekłaniem, Piekło Dalejowskie z Bramą Piekielną, Piekło Szkuckie, Piekło Gatniki czy Diabła Góra. W trakcie formułowania celów szczegółowych LSR na lata 2009-2015 powstał pomysł utworzenia szlaku turystycznego łączącego te miejsca i stworzenie przez to propozycji turystycznej jako jednego dużego przedsięwzięcia zrealizowanego na całym obszarze działania LGD, aby podkreślić spójność i wyjątkowość

63,41% powierzchni stanowią grunty orne, 17,65% łąki trwałe, a 12,20% pastwiska trwałe. Na obszarze występuje bardzo niski udział użytków ekologicznych (0,05%).

Warunki przyrodnicze do produkcji rolnej gmin obszaru LGD są gorsze w porównaniu z innymi gminami w województwie. Składają się na to będące w przewadze lekkie gleby o niskiej naturalnej żyzności oraz niewystarczające opady i stosunkowo krótki okres wegetacji. Większość gleb jest silnie lub umiarkowanie zakwaszona i wykazuje niską zawartość podstawowych składników pokarmowych. Ze względu na niekorzystne warunki dla rolnictwa uprawa prowadzona jest w większości na potrzeby własne.

Na obszarze LGD w 2014 r. oddano do użytkowania 29 nowo wybudowanych budynków w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, z czego 20 stanowiły budynki mieszkalne. Na przestrzeni lat 2009–2014 liczba ta sukcesywnie rosła i była bardzo zbliżona do wyników w kraju i województwie, w skład których wchodzi obszar LGD. Najwięcej nowych budynków oddano do użytkowania w gminach: Końskie (41), Paradyż (38) i Gowarczów (38), zaś najmniej w Mieście i Gminie Stąporków (12).

Obszar objęty działaniem LGD „U Źródeł” położony jest w obrębie Konecko-Łopuszańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, Suchedniowsko-Oblęgarskiego Parku Krajobrazowego oraz Przysusko-Szydłowieckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Wymienione formy ochrony przyrody obejmują ochroną cenne zasoby przyrodnicze. Są to m.in. rezerваты przyrody⁶:

Gmina Ruda Maleniecka:

- rezerwat przyrody nieożywionej „Piekiełko Szkuckie”.

Miasto i Gmina Stąporków:

- rezerwat przyrody nieożywionej „Skałki Piekło pod Nieklaniem”.

Gmina Bliżyn:

- rezerwat leśny „Ciechostowice”,
- rezerwat leśny „Świnia Góra im. Stanisława Barańskiego”,
- rezerwat leśny „Dalejów”.

Gmina Białaczów:

- rezerwat przyrody „Białaczów”.

Gmina Żarnów:

- rezerwat przyrody „Diabla Góra”,
- rezerwat przyrody „Jodły Sieleckie”.

Najcenniejszym rezerwatem leśnym jest znajdujący się w gminie Bliżyn rezerwat „Świnia Góra” o powierzchni 50,78 ha. To rezerwat ścisły chroniący naturalnie zachowany fragment Puszczy Świętokrzyskiej, w skład którego wchodzi ponad 200 letnie, wielogatunkowe naturalne drzewostany. Dominują tu okazałe jodły, dęby, modrzewie polskie, sosny, buki, świerki, jawory. Występują także liczne pomniki przyrody ożywionej i nieożywionej.

Najmłodszymi, ale bardzo ważnymi formami ochrony przyrody, są ostoje europejskiej sieci Natura 2000. Na obszarze LGD „U- ŹRÓDEL” znajduje się kilka tego typu obszarów, co świadczy o wysokich walorach przyrodniczych tych terenów. Ostoją obejmującą zasięgiem większość gmin LGD jest Dolina Czarnej. O mniejszym zasięgu, ale nie mniej cennymi są: Ostoja Brzeźnicka (Gmina Gowarczów, Miasto i Gmina Końskie), Ostoja Pomorzany (Miasto i Gmina Końskie, Gmina Ruda Maleniecka), Dolina Krasnej (Miasto i Gmina Końskie, Miasto i Gmina Stąporków, Gmina Bliżyn), Uroczysko Pięty (Miasto i Gmina Stąporków, Gmina Bliżyn), Lasy Skarzyskie (Gmina Bliżyn), Lasy Suchedniowskie (Miasto i Gmina Stąporków, Gmina Bliżyn).

Środowisko naturalne to potencjał obszaru, w którym mieszkańcy widzą szansę rozwoju. Oparta na czystym środowisku i naturalnych produktach turystyka mogłaby przyczynić się do wzrostu gospodarczej atrakcyjności regionu. Zdaniem lokalnej społeczności dbałość o naturę jest konieczna, gdyż zanieczyszczenie środowiska naturalnego, malejące zasoby naturalne oraz zmiany klimatyczne są zagrożeniem, mogącym mieć skutki na wszystkich płaszczyznach rozwoju.

Wydatki gmin wchodzących w skład LGD na ochronę środowiska i gospodarkę komunalną w 2014 r. stanowiły 10,38% wydatków ogółem. Były wyższe niż w Polsce (8,09%) oraz w województwach świętokrzyskim i łódzkim, w których wynosiły 8,06%.

Czyste środowisko naturalne według mieszkańców jest szansą dla rozwoju gmin wchodzących w skład LGD oraz wzrostu aktywności społecznej i ekonomicznej, a także świadomości ekologicznej lokalnej społeczności. Warto pobudzić wśród lokalnej społeczności zainteresowanie rolnictwem

---

6 Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, crfop.gdos.gov.pl.

ekologicznym, a także wytwarzaniem energii za pomocą odnawialnych źródeł energii, a także edukacją z zakresu ochrony klimatu, aby zatrzymać postępujące zmiany klimatyczne oraz malejące zasoby naturalne.

7. Podsumowanie i wnioski z części diagnostycznej

Diagnoza obszaru opracowana na podstawie danych statystycznych oraz przeprowadzonych badań ankietowych, warsztatów partycypacyjnych i konsultacji wśród lokalnej społeczności pozwoliła na poprawne zdiagnozowanie **grup docelowych**, w tym grupę defaworyzowaną, a także obszarów szczególnej interwencji. Diagnoza obszaru pozwoliła na zidentyfikowanie czynników zewnętrznych, które oddziałują na obszar LGD, jednakże LGD nie ma na niego wpływu – są to szanse (czynniki pozytywne) oraz zagrożenia (czynniki negatywne) dla obszaru – znalazły one odzwierciedlenie w analizie SWOT.

Kluczowe znaczenie w określeniu grup docelowych w tym w szczególności grupy defaworyzowanej miało przeprowadzenie badania ankietowego wśród mieszkańców obszaru LGD. Badanie pokazało, że grupą społeczną potrzebującą największego wsparcia, do której powinny być kierowane działania w ramach przyszłych projektów wg mieszkańców powinna być młodzież 63,4%. Następną grupą jaką wskazano to organizacje pozarządowe – aż 46,2% odpowiedzi wskazuje, że to do nich powinny być adresowane przesłane inicjatywy. W następnej kolejności wskazane zostały kobiety (44% wskazań), czy osoby powyżej 50 roku życia (36,3%)⁷. Ponadto przy określeniu grup docelowych i defaworyzowanej wzięto pod uwagę wyniki konsultacji społecznych, które miały miejsce w trakcie opracowywania LSR oraz dane statystyczne przedstawione w diagnozie. Na tej podstawie określone zostały 4 grupy docelowe i jedna grupa defaworyzowana.

Najważniejszą grupą docelową stanowią **mieszkańcy** obszaru LGD. Działania i cele realizowane w ramach LSR powinny służyć w szczególności lokalnej społeczności. Drugą grupą są **przedsiębiorcy**, wskazani ze względu na złą sytuację ekonomiczną oraz bezrobocie powodowane m.in. małą dostępnością miejsc pracy. Wspieranie przedsiębiorczości będzie wpływać na spadek bezrobocia, a co za tym idzie – podniesienie jakości życia mieszkańców. Należy zadbać o rozwój małych i średnich przedsiębiorstw oraz wzrost poziomu ich konkurencyjności. Do kolejnej grupy należy zaliczyć działaczy społecznych. **Członkowie organizacji pozarządowych** powinni być wspierani, ponieważ to oni stanowią kapitał społeczny i czynnik kształtujący wzrost gospodarczy na poziomie jednostkowym, a także decydujący o jakości życia poszczególnych mieszkańców. Poświęcają czas na dobrowolną i bezpłatną pracę, a także biorą udział w organizowanych wydarzeniach. Ponadto mają poczucie przynależności do grupy. W ramach przyszłych inicjatyw LGD skierowanych do organizacji pozarządowych, powinno się mieć na uwadze rozszerzanie współpracy między samorządami, mieszkańcami i organizacjami społecznymi. Poprzez dobrze dobrane inicjatywy – wzmacniane będą więzi zaufania i współpracy. Wspólną pracą można również przeciwdziałać podziałom społecznym i zanikaniu więzi wśród mieszkańców. Ostatnią grupę stanowią **turyści**, wskazani ze względu na bardzo dobre warunki obszaru LGD do rozwoju turystyki, wynikające z produktu jakim jest „Piekielny Szlak”.

Jednym z wiodących celów powinno być skierowanie działań do **osób do 29. roku życia**, które zostały określone w ramach grup docelowych, jako **grupa defaworyzowana**. Należy zwrócić uwagę na bieżącą sytuację osób zagrożonych wykluczeniem oraz trendy związane z tworzeniem miejsc pracy i warunków umożliwiających podjęcie pracy osobom dotąd pozostającym bez pracy, a także tym wchodzącym na rynek pracy. Dodatkowo należy zwrócić uwagę na osoby w wieku 55+, które też powinny zostać wyróżnione w działaniach wskazanych w LSR. Poprawa jakości życia oraz ograniczenie nadmiernych różnic w sytuacji materialnej i społecznej różnych grup ludności stanowi podstawowy cel koncepcji rozwoju społeczno-ekonomicznego, czyli LGD powinno przedsięwziąć działania skierowane na wyrównywanie dysproporcji w szeroko rozumianym poziomie życia i eliminowanie zjawisk związanych z wykluczeniem społecznym. Wskazanie młodzieży jako grupy defaworyzowanej jest podyktowane kilkoma czynnikami. Często wśród młodzieży status bezrobotnego jest postrzegany jako świadectwo nieporadności życiowej, tym samym zaś niesie negatywne konsekwencje, ponadto młodzi ludzie mają problem ze znalezieniem satysfakcjonującego zatrudnienia nie tylko z powodu nieposiadania odpowiednich kwalifikacji ale również z powodu nieumiejętności poruszania się w świecie instytucji społecznych i skutecznego szukania pracy. Kłopoty z zatrudnieniem będące udziałem ludzi młodych dotyczą zarówno bezrobotnych zarejestrowanych jak i tych, którzy są na bezpłatnych lub nisko opłacanych stanowiskach (staże, praktyki), a także osób zatrudnionych na umowach „śmieciovych”. Kolejną wielką grupę stanowią osoby młode, które wyjechały

⁷ Raport z badania ankietowego przeprowadzonego na potrzeby Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania – U ŹRÓDEŁ” str. 28.

za granicę, by podjąć tam pracę zarobkową, niezgodną z ich wykształceniem i które chciałyby wrócić, ale nie widzą szans na reintegrację zawodową w Polsce.

Obok grup docelowych na podstawie analizy obszaru wskazane zostały **obszary interwencji**, zdefiniowane jako branże gospodarcze wg sekcji i działu PKD, które wymagają szczególnego wsparcia oraz dalszego rozwijania. Należy również zwrócić uwagę na fakt, iż powinny to być przede wszystkim inicjatywy w zakresie przedsiębiorczości i rynku pracy.

Pierwszą zidentyfikowaną branżą jest ta związana z handlem – sklasyfikowana według sekcji G (**handel hurtowy i detaliczny**, w tym dział 46 – handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i dział 47 – handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi). Ta branża posiada największy udział w strukturze lokalnej gospodarki i dalsze wspieranie jej przyniesie pozytywne efekty. Odpowiednie zaplecze handlowe wpłynie również korzystnie na rozwój turystyki. Kolejną zidentyfikowaną sferą jest branża turystyczna sklasyfikowana wg sekcji I (**działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi**, w tym dział 55 – zakwaterowanie oraz 56 – działalność usługowa związana z wyżywieniem) oraz przestrzeń kulturalno-rozrywkowa sklasyfikowana jako sekcja R (**działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją**). W strukturze podmiotów gospodarczych obserwowany jest niestety niski udział podmiotów gospodarczych w tych dziedzinach. Niemniej jednak branże te zostały wybrane ze względu na duży potencjał dla rozwoju turystyki. Zwiększenie bazy noclegowej i gastronomicznej znacząco wpłynie na ruch turystyczny, czego następstwem będzie wzrost zatrudnienia.

Rozdział IV Analiza SWOT

Analiza SWOT polega na zidentyfikowaniu czterech grup czynników, które można pogrupować na pozytywne (mocne strony i szanse) i negatywne (słabe strony i zagrożenia). Czynniki te służą do określenia kierunków rozwoju i mają duże znaczenie w procesie programowania rozwoju. Przedstawione w tabeli 7 czynniki zewnętrzne i wewnętrzne obszaru zostały wypracowane przez mieszkańców obszaru z wykorzystaniem danych statystycznych oraz ich bezpośredniej wiedzy na temat obszaru. Proces konstruowania z wykorzystaniem różnych metod partycypacji został przedstawiony w Rozdziale 2. Partycypacyjny charakter LSR.

Tabela 7 Analiza SWOT (mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia) obszaru LGD

Mocne strony	Odniesienie do diagnozy	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy
1. Położenie w pobliżu dużych aglomeracji.	Rozdział III 5.	1. Wskaźnik podmiotów nowo rejestrowanych – poniżej średniej regionalnej, z tendencją spadkową.	Rozdział III 2.
2. Występujące na obszarze tereny cenne przyrodniczo, przez które przebiega między innymi „Piekielny Szlak”.	Rozdział III 5.	2. Niskie zaangażowanie w branżę związaną z kulturą, rozrywką i rekreacją.	Rozdział III 2.
3. Kulturowanie lokalnych tradycji ludowych, rzemieślniczych i artystycznych.	Rozdział III 5.	3. Niski stopień przedsiębiorczości w regionie (niewielka liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczą).	Rozdział III 2.
4. Niski poziom zanieczyszczenia środowiska zapewniającego warunki do prowadzenia zintegrowanej produkcji rolniczej i ekologicznej, rozwoju turystyki uzdrowiskowej.	Rozdział III 5.	4. Brak wsparcia ze strony samorządu na rzecz przedsiębiorców.	Rozdział III 2.

5. Bogate tradycje Staropolskiego Okręgu Przemysłowego i zabytki techniki.	Rozdział III 5.	5. Duża różnica w zatrudnieniu w poszczególnych gminach LGD.	Rozdział III 3.
6. Sielcia – jeden z największych ośrodków wypoczynkowych w województwie z bazą noclegową i gastronomiczną.	Rozdział III 5.	6. Wysoka liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym (prawie dwukrotnie wyższa niż w kraju).	Rozdział III 3.
7. Bogate dziedzictwo kulturowe i historyczne.	Rozdział III 5.	7. Wysoki wskaźnik osób korzystających z pomocy społecznej na 1 000 ludności ogółem.	Rozdział III 4.
8. Bogactwo fauny i flory (parki krajobrazowe, lasy, rezerваты przyrody).	Rozdział III 5.	8. Niski poziom dochodu gmin i udziału dochodów własnych gmin należących do LGD.	Rozdział III 2.
9. Aktywność społeczna poparta wzrostem liczby organizacji pozarządowych.	Rozdział III 2.	9. Niski dochód podatkowy gmin wchodzących w skład LGD na 1 mieszkańca.	Rozdział III 2.
10. Działające Koła Gospodyń Wiejskich i zespoły ludowe.	Rozdział III 5.	10. Mała liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.	Rozdział III 2.
11. Duża ilość podmiotów zarejestrowanych w branży handlowej.	Rozdział III 2.	11. Brak miejsc pracy dla osób ze zidentyfikowanych grup defaworyzowanych	Rozdział III 3.
12. Duża liczba nowych budynków oddanych do użytkowania.	Rozdział III 6.	12. Skomplikowane procedury zakładania działalności gospodarczej oraz brak własnych środków na rozwój.	Rozdział III 2.
13. Wysokie wydatki gmin wchodzących w skład LGD na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego.	Rozdział III 5.	13. Wysokie wydatki gmin wchodzących w skład LGD na pomoc społeczną.	Rozdział III 4.
14. Wysokie wydatki gmin wchodzących w skład LGD na ochronę środowiska i gospodarkę komunalną.	Rozdział III 6.	14. Niska świadomość i wiedza mieszkańców w zakresie ekologii.	Rozdział III 6.
–	–	15. Brak zainteresowania wytwarzaniem energii za pomocą odnawialnych źródeł energii.	Rozdział III 6.
–	–	16. Brak zainteresowania ekologią i rolnictwem ekologicznym.	Rozdział III 6.
–	–	17. Spadek zasobów wód gruntowych oraz zasobów wodnych.	Rozdział III 5.
–	–	18. Niekorzystne warunki do prowadzenia gospodarki rolnej.	Rozdział III 6.
–	–	19. Niewystarczająca baza noclegowa i gastronomiczna.	Rozdział III 5.
–	–	20. Niedostateczna promocja, brak rozpoznawalnej turystycznej	Rozdział III 5.

		marki obszaru.	
–	–	21. Niewystarczające wykorzystanie istniejącej infrastruktury i potencjału w zakresie turystyki (rekreacyjnej, prozdrowotnej).	Rozdział III 5.
–	–	22. Niewystarczająca współpraca pomiędzy istniejącymi organizacjami pozarządowymi.	Rozdział III 2.
–	–	23. Niewystarczająca promocja działań organizacji pozarządowych.	Rozdział III 2.
–	–	24. Brak ofert i form spędzania wolnego czasu dla młodzieży, seniorów oraz turystów.	Rozdział III 5.
–	–	25. Brak szkoleń dla młodych z zakresu przedsiębiorczości, edukacji finansowej, poruszania się na rynku pracy.	Rozdział III 2.
–	–	26. Brak umiejętności pisania projektów, biznesplanów i pozyskiwania środków.	Rozdział III 2.
–	–	27. Mała liczba lokalnych liderów społecznych.	Rozdział III 2.
–	–	28. Zanikanie więzi międzypokoleniowych	Rozdział III 5.
Szanse	Odniesienie do diagnozy	Zagrożenia	Odniesienie do diagnozy
1. Podniesienie kompetencji, edukacji i wsparcia szkoleniowego z zakresu wspierania zawodów zanikających.	Rozdział III 2.	1. Niekorzystne tendencje demograficzne związane z migracją mieszkańców, niskim przyrostem naturalnym i starzeniem się społeczeństwa.	Rozdział III 1.
2. Zwiększenie potencjału administracyjnego i finansowego lokalnych organizacji pozarządowych.	Rozdział III 2.	2. Opuszczanie obszaru LGD przez osoby młode, wykształcone, mobilne zawodowo.	Rozdział III 1.
3. Rozbudowa, modernizacja i promocja lokalnego produktu turystycznego w postaci „Piekielnego Szlaku”.	Rozdział III 5.	3. Niestabilność makroekonomiczna.	Rozdział III 2.
4. Wzrost zainteresowania aktywnymi formami wypoczynku i zdrowego, ekologicznego trybu życia.	Rozdział III 5.	4. Niewielka pula środków przeznaczonych na realizację inicjatyw rozwojowych.	Rozdział III 2.
5. Możliwość całorocznego wykorzystania istniejącej bazy turystycznej.	Rozdział III 5.	5. Zanieczyszczenie środowiska naturalnego, malejące zasoby naturalne oraz zmiany klimatyczne	Rozdział III 6.
6. Pozyskiwanie środków zewnętrznych na rozwój.	Rozdział III 3.	–	–

7. Rozbudowa sieci ścieżek rowerowych.	Rozdział III 5.	–	–
8. Rozbudowa i turystyczne zagospodarowanie cieków oraz zbiorników wodnych na terenie LGD.	Rozdział III 5.	–	–

Źródło: Opracowanie własne LGD

Wnioski z analizy SWOT

Analizując dane statystyczne oraz wnioski pochodzące z przeprowadzonych konsultacji społecznych można zauważyć spójność w odczuciach mieszkańców z udokumentowanymi pomiarami. Przeprowadzone badania pozwoliły zidentyfikować najważniejsze z punktu widzenia rozwoju obszaru pozytywne i negatywne czynniki wewnętrzne oraz zewnętrzne.

Głównym atutem regionu jest położenie geograficzne oraz stosunkowo bliska odległość do aglomeracji jakimi są: Łódź, Warszawa, Radom, Kielce, Lublin czy Kraków. Obszar LGD- U ŹRÓDEŁ charakteryzuje znaczna ilość terenów o dużych walorach przyrodniczych i turystycznych. Otaczające lasy sosnowe, a także wody głębinowe i nieskażone środowisko naturalne tworzą idealne warunki do rozwoju turystyki rekreacyjnej i prozdrowotnej. Zdaniem mieszkańców są to atuty w dużej mierze niewykorzystywane przez lokalne władze. Należy położyć nacisk na rozwój i zagospodarowanie zasobów wodnych obszaru, a także rozwój i modernizację istniejących szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych, które należą do mocnych stron obszaru, ale są niewystarczająco zagospodarowane. Według mieszkańców, inwestując w tą dziedzinę – uda się wzmocnić gospodarkę regionu.

Znaczącym problemem obszaru „LGD – U ŹRÓDEŁ” jest zła sytuacja ekonomiczna oraz bezrobocie powodowane m.in. małą dostępnością miejsc pracy. Przeprowadzone statystyki, a także konsultacje społeczne, potwierdzają niski stopień przedsiębiorczości w regionie. Należy zadbać o rozwój małych i średnich przedsiębiorstw oraz wzrost poziomu ich konkurencyjności, umożliwić korzystne warunki do zakładania nowych firm, a także rozwoju już istniejących. Istotne jest także wzmocnienie sektora rolnego, gdzie obecnie niepokoi niski stopień towarowości gospodarstw i ich rentowności, niski stopień wyposażenia rolnictwa w nowoczesne środki techniczne, słabo rozwinięte powiązania producent – konsument oraz w ramach grup producenckich i rynkowych. Szczególnego wsparcia wymaga także rozwój działalności związanej z przemysłem turystycznym – noclegi, gastronomia, produkty regionalne. W tym celu należy wykorzystać wykreowany w ramach realizacji poprzedniej LSR produkt turystyczny „Piekielny Szlak”.

Lokalna społeczność odczuwa niski poziom dochodów, co znajduje odzwierciedlenie w danych statystycznych. Na obszarze LGD notuje się znacznie większą liczbę osób bezrobotnych niż w Polsce czy w województwach przynależących do grupy. Następstwem braku pracy jest odpływ osób młodych i wykształconych do innych części kraju w poszukiwaniu lepszych warunków życia. Można zauważyć również malejącą liczbę podmiotów gospodarczych, co świadczy o niskiej przedsiębiorczości mieszkańców. Szansą na poprawę sytuacji na rynku pracy może być m.in. reaktywacja szkolnictwa zawodowego, powrót do zawodów rzemieślniczych i dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb lokalnego rynku pracy. Istotne jest również inwestowanie w szkolenia dla młodych z zakresu przedsiębiorczości, edukacji finansowej i poruszania się po rynku pracy w celu pobudzenia aktywności gospodarczej wśród lokalnej społeczności. Na obszarze LGD, obserwowana jest od dłuższego czasu emigracja młodych i wykształconych osób – przełamanie tej bariery stanowi jedno z ważniejszych wyzwań również dla polityki lokalnej, należy podjąć odpowiednie kroki które będą zatrzymywać ten proces, np. poprzez edukację obywatelską, działania wzmacniające integrację i zachęcające młodzież do dostrzegania mocnych stron miejsca, którym zamieszkują, również jako miejsca w którym można pozostać i pracować.

Należy poprzez edukację obywatelską wzmacniać aktywność i integrację społeczną i zachęcać młodzież do dostrzegania mocnych stron miejsca, w którym zamieszkują, również jako miejsca, w którym można pozostać i pracować. Trzeba umożliwiać ludziom uczestnictwo w różnorodnych kursach, szkoleniach i warsztatach, podnoszących wiedzę w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych na rozwój, zarządzania projektami czy prowadzenia działalności gospodarczej. Na rozwój integracji społecznej i zmniejszenie odpływu ludzi młodych do większych miast na pewno wpłynie pozytywnie rozwój i dostęp do nowych technologii. Ważną grupą docelową powinny być także osoby 55+, które wyrażają chęć podnoszenia swoich umiejętności, zwiększając tym samym swoją szansę na rynku pracy. Bariery w rozwoju przedsiębiorczości są często niewystarczające środki finansowe na realizację inicjatyw oraz niestabilność makroekonomiczna.

W strukturze podmiotów gospodarczych zauważyć można niski udział podmiotów gospodarczych w dziedzinie związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją. Branże te należy szczególnie wspierać biorąc pod uwagę fakt, iż znaczącą szansą dla rozwoju obszaru jest rozwój turystyki.

Na badanym terenie obserwuje się utrzymujące się, niekorzystne tendencje demograficzne, stanowiące jego słabą stronę. Proporcje między grupą osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym zmniejszają się w kierunku osób starszych. Jednocześnie wartości ujemne przyjmuje przyrost naturalny i saldo migracji. Zagrożenia wynikające z niekorzystnych czynników demograficznych i odpływu – szczególnie młodych i wykształconych osób – dostrzega też lokalna społeczność obszaru LGD.

Na obszarze LGD istotne znaczenie ma potencjał społeczny mieszkańców. Należy przedsięwziąć działania kładące nacisk na wzmocnienie więzi międzyludzkich. Wykorzystać potencjał administracji samorządowej, lokalnych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, takich jak Koła Gospodyń Wiejskich. Warto wspierać inicjatywy mieszkańców związane z kultywowaniem tradycji, uprawianiem zanikających zawodów i wytwarzaniem specjalów jako produktów lokalnych.

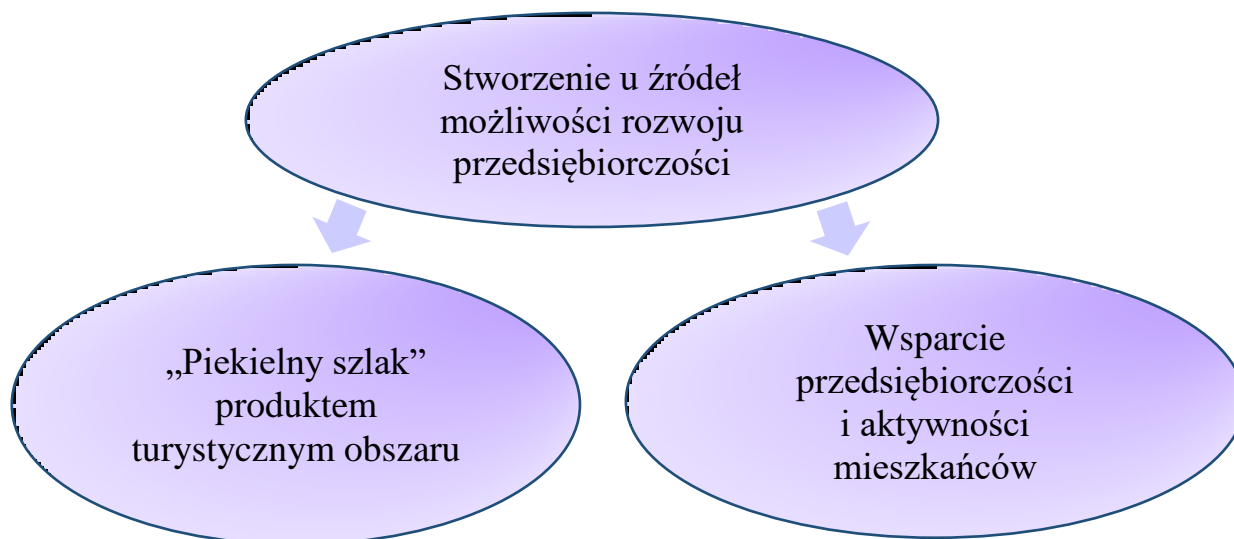
Należy zwrócić szczególną uwagę na równowagę między zasobami społeczno-kulturowymi, przyrodniczymi, naturalnymi, gospodarką, a potrzebami i oczekiwaniami społecznymi dotyczącymi możliwości godnego życia, przejawiającymi się m.in. uzyskiwaniem odpowiednich dochodów, nieskrępowanym dostępem do szeroko rozumianej infrastruktury społecznej i technicznej oraz bogatą ofertą turystyczną, kulturalną i dostępem do informacji w małych miejscowościach.

Uzupełnienie diagnozy w związku z ubieganiem się LGD o dodatkowe środki na wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność. Z analizy przeprowadzonej w 2019 roku doradztwa w Biurze LGD oraz postulatów podnoszonych podczas organizowanych przez LGD spotkań niezbiecie wynika, że największym zainteresowaniem wśród potencjalnych wnioskodawców cieszy się pozyskiwanie środków na podejmowanie działalności gospodarczej i projektów grantowych. Wyniki powyższej analizy są zbieżne z wnioskami wpływającymi z przeprowadzonych we wcześniejszych latach naborów. W przypadku naborów z zakresu podejmowania działalności gospodarczej odnotowano największą liczbę wnioskodawców wybranych do wsparcia, którzy nie mogli go otrzymać z powodu niewystarczających środków finansowych. Biorąc pod uwagę powyższe LGD podjęła decyzję o przeznaczeniu ponad 50 % dodatkowych środków na działanie: 1.2.6 Podejmowanie działalności gospodarczej. Analiza dotychczasowych naborów oraz informacje uzyskane w trakcie doradztwa od potencjalnych beneficjentów pokazała zapotrzebowanie na dodatkowe środki w obszarze projektów grantowych. W gminach rolniczych bardziej aktywne są organizacje pozarządowe, Koła Gospodyń Wiejskich które w wyniku zmiany legislacji mają możliwość korzystania ze środków przeznaczonych na projekty grantowe. Dlatego też LGD podjęła decyzję o zwiększeniu wskaźników w przedsięwzięciach grantowych: 1.1.7 Wydarzenia na „Piekielnym Szlaku” i w Parkach Nordick Walking, 1.2.8 Promocja dialogu międzypokoleniowego. Pozostałe środki zostaną przeznaczone na realizację dwóch operacji własnych: 1.1.8 Renowacja „Piekielnego Szlaku”, 1.1.9 Promocja obszaru LGD. W przypadku przedsięwzięcia 1.1.8 realizacja operacji własnej jest uzasadniona zakresem rzeczowym, polegającym na zrealizowaniu operacji dotyczącej inwentaryzacji i renowacji/modernizacji infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej „Piekielnego Szlaku”. Realizacja tego typu operacji jest istotna dla rozwoju produktu turystycznego jakim jest „Piekielny Szlak”, ale nie cieszy się zainteresowaniem podmiotów innych niż LGD. Realizacja operacji własnej w ramach przedsięwzięcia 1.1.9 w przeciwieństwie do przedsięwzięcia 1.1.7 Wydarzenia na „Piekielnym Szlaku” i w Parkach Nordick Walking (projekt grantowy) nie będzie się skupiać jedynie na promowaniu tych dwóch produktów turystycznych. Pozwoli na kompleksową promocję obszaru „ LGD – U ŹRÓDEŁ”, a nie pojedynczych atrakcjach, co uzasadnia potrzebę realizacji tej operacji bezpośrednio przez LGD , a nie w formie konkursu lub projektu grantowego.

Rozdział V Cele i wskaźniki

Z przedstawionej diagnozy oraz analizy SWOT, wypracowanych przy czynnym udziale lokalnej społeczności wynika, iż największym potencjałem obszaru jest dziedzictwo kulturowe i naturalne. Słabą stroną jest natomiast brak odpowiedniego/maksymalnego wykorzystania posiadanych atutów do rozwoju turystyki i przedsiębiorczości oraz wynikająca z tego zbyt mała ilość miejsc pracy, a także niski poziom integracji i aktywizacji społecznej. W odpowiedzi na zdefiniowane problemy opisane szczegółowo w analizie SWOT określony został cel główny oraz wynikające z niego 2 cele szczegółowe, które przedstawia rysunek 2.

Rysunek 3 Cele LSR

Źródło: Opracowanie własne LGD

Cel szczegółowy 1 odpowiada potrzebom społeczności lokalnej i jest nawiązaniem do poprzedniej LSR, ponieważ jak wynika z przeprowadzonych konsultacji społecznych ważne jest, aby nie zaprzepaścić tego, co udało się już stworzyć i dążyć do dalszego rozwoju obszaru opartego na kapitale ludzkim i rozpoznawalnym lokalnie produkcie turystycznym.

Odpowiedzią na zdiagnozowane problemy i potrzeby obszaru było wypracowanie jednego celu ogólnego i dwóch celów szczegółowych, których realizacja poprzez wskazane przedsięwzięcia ma przynieść korzystne efekty dla całego obszaru LGD.

Pierwszy z celów szczegółowych bezpośrednio nawiązuje do realizowanej w poprzednim okresie finansowania UE Lokalnej Strategii Rozwoju. Zbudowanie turystycznego obszaru LGD poprzez wykorzystanie produktu „Piekielny Szlak” jest oparte na takich mocnych stronach, jak: obszary cenne przyrodniczo, kultywowanie tradycji, bogate dziedzictwo kulturowe i historyczne, ośrodek wypoczynkowy Sielpia – które będą stanowić podstawę do rozwoju turystyki na obszarze LGD. Realizacja celu przełoży się na zniwelowanie istniejących problemów zidentyfikowanych przez mieszkańców (*dane statystyczne zaprezentowane w rozdziale III oraz przedstawione w analizie SWOT*), takich jak: niskie zaangażowanie w branżę związaną z kulturą, rozrywką i rekreacją; niedostateczna promocja, brak rozpoznawalnej (poza lokalnie) turystycznej marki obszaru; niewystarczające wykorzystanie istniejącej infrastruktury i potencjału w zakresie turystyki (rekreacyjnej, prozdrowotnej); brak ofert i form spędzania wolnego czasu dla młodzieży, seniorów oraz turystów. Rozwój infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej czy kulturowej oraz atrakcyjne produkty turystyczne wpłyną przede wszystkim na atrakcyjność obszaru, która będzie elementem przyciągającym turystów, a wzmożony ruch turystyczny wygeneruje zapotrzebowanie na usługi związane z zakwaterowaniem oraz gastronomią, czy zagospodarowaniem czasu wolnego, co powinno przyczynić się do wzrostu przedsiębiorczości mieszkańców. W ramach 2 przedsięwzięć będzie mieć miejsce promocja obszaru i marketing produktu turystycznego jakim jest „Piekielny Szlak”.

W ramach celu 1.1 realizowane będą przedsięwzięcia, które mają przyczynić się do pobudzenia przedsiębiorczości na obszarze w zakresie rozwoju działalności turystycznych, co będzie mieć przełożenie

na zidentyfikowane branże wymagające wsparcia. Największym problemem obszaru jest mała liczba podmiotów gospodarczych i wynikający z tego poziom bezrobocia.

W ramach celu szczegółowego 1.1 ujęto również przedsięwzięcie integrujące branże istotne z punktu widzenia rozwoju regionu. Jest to konieczne, gdyż współpraca pomiędzy różnymi branżami wpłynie na ich rozwój oraz odzwierciedli się w pozostałych gałęziach gospodarki. Istotne branże określono na podstawie konsultacji społecznych, podczas których mieszkańcy określali swoją wizję rozwoju regionu. Zdanie mieszkańców odzwierciedliło się również w danych statystycznych, z analizy których wynika, iż branże, które generują rozwój to te, których jest najwięcej (sekcja G), ale konieczne są w nich inwestycje. Należy także wspierać sekcje I, R, S, gdyż odczuwalny jest ich niedostatek.

Problem niskiej przedsiębiorczości będzie rozwiązywany za pośrednictwem celu szczegółowego 1.2, natomiast w zakresie działalności turystycznej również poprzez cel szczegółowy 1.1. Mała liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą ma być rozwiązywana poprzez przedsięwzięcia z zakresu podejmowania działalności gospodarczej, w tym również przez grupy defaworyzowane.

Cel szczegółowy 1.2 jest celem, którego realizacja pozwoli rozwiązać problemy związane z rynkiem pracy. W ramach tego celu nastąpi rozwój działalności gospodarczych, a więc stworzenie dodatkowych miejsc pracy na obszarze LGD. Ponadto zaplanowano przedsięwzięcia w zakresie podejmowania działalności, gdzie część środków zostanie podjęta przez osoby bezrobotne, które dzięki temu wrócą na rynek pracy.

W ramach celu 1.2 planuje się działania edukacyjne na poziomie szkolnym, jak i wśród osób dorosłych – warsztaty międzypokoleniowe będą mieć za zadanie integrować społeczność lokalną. Warto organizować spotkania dla młodych i starszych, aby przełamywać istniejące we współczesnym świecie stereotypy, konfrontować różne spojrzenia, wymieniać się wiedzą i umiejętnościami, oraz wspierać się nawzajem w tych obszarach, gdzie młodzi i starsi mogą się uzupełniać. Wyznaczenie tych działań wynika z przeprowadzonych spotkań konsultacyjnych.

Trzy projekty współpracy będą realizowane w ramach dwóch celów szczegółowych, pierwszy w ramach celu 1.1, drugi w ramach celu 1.2. Pierwszym projektem współpracy realizowanym przez LGD jest „Marsz po zdrowie” – projekt polegający na utworzeniu kolejnych Parków Nordic Walking na obszarze działania LGD – U ŹRÓDEŁ. Jest to kontynuacja projektu współpracy pod nazwą AKTiW z poprzedniego okresu (2007–2013), który realizowany był we współpracy z LGD „Region Włoszczowski”. Projekt będzie realizowany w partnerstwie 8 Lokalnych Grup Działania. Celem projektu jest rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, tj. utworzenie 6-ciu Nordic Walking Parków LGD, co będzie skutkowało tym, że wszystkie 9 gmin LGD – U ŹRÓDEŁ będzie posiadało swoje Parki Nordic Walking. Działaniami towarzyszącymi będą szkolenia dla instruktorów/animatorów Nordic Walking, wydanie mapników, kampania promocyjna projektu. Grupy docelowe to mieszkańcy i turyści. Trzeci 1.1.10 Promocja szlaków rowerowych i zasobów obszaru LSR- projekt będzie polegał na utworzeniu interaktywnych map tras rowerowych, szkoleniu lokalnych liderów.

Przedsięwzięcie *Czas na Świętokrzyskie – działania marketingowe* jest kolejnym projektem współpracy polegającym na promowaniu obszaru LGD, w szczególności produktów turystycznych, produktów i usług lokalnych. W ramach projektu planowane jest wydanie publikacji, platformy internetowej z bazą oraz promocja produktów i wyrobów lokalnych. Projekt będzie realizowany we współpracy 6 Lokalnych Grup Działania z obszaru województwa świętokrzyskiego.

Wszystkie operacje realizowane będą zgodnie z założeniami Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, ze szczególnym uwzględnieniem projektów innowacyjnych oraz mających wpływ na ochronę środowiska i łagodzenie zmian klimatu. Wykaz celów, przedsięwzięć i wskaźników zawiera tabela 8.

W ramach przedstawionych celów i przedsięwzięć możliwe do realizacji będą operacje przedstawione w tabeli 9 i 10. Wybrane operacje zostały opracowane na podstawie konsultacji społecznych, a zakres działań na podstawie rozmów z mieszkańcami i potencjalnymi beneficjentami podczas licznych spotkań konsultacyjnych. Zakres tematyczny przedsięwzięć opracowano zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”* objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

Zestawienie w postaci matrycy celu ogólnego, celów szczegółowych, przedsięwzięć oraz przypisanych do nich wskaźników oddziaływania, produktu i rezultatu wraz ze sposobem ich pomiaru, wskazanym stanem początkowym oraz końcowym przedstawia tabela 9.

Ponadto w tabeli 11 zaprezentowane zostały wskaźniki jakie będą realizowane przez przyszłych beneficjentów. Opracowano wskaźniki oddziaływania, produktu i rezultatu. Wskaźniki będą odzwierciedlały

efekty wdrażania Strategii. Osiągnięcie zakładanych pułapów przyczyni się do realizacji celów – rozwoju regionu poprzez wzrost przedsiębiorczości, rozwój turystyki oraz integracji społeczeństwa i wzmocnienia kapitału społecznego. Pomiar zakładanych wskaźników przeprowadzany będzie na bieżąco po zakończeniu realizacji każdej operacji poprzez weryfikację na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz danych LGD. Beneficjenci zobowiązani będą do prowadzenia rejestrów takich jak ankiety monitorujące czy listy obecności, dzięki którym obliczenie wskaźników będzie możliwe. Ponieważ wskaźniki oddziaływania nie zależą bezpośrednio od beneficjentów/LGD, ich osiągnięcie będzie sprawdzane z końcem realizacji LSR, a na ich poziom będzie miało wpływ wiele czynników, m.in. sytuacja geopolityczna w Polsce, możliwości i uregulowania prawne, sytuacja życiowa mieszkańców. Stan początkowy wskaźników produktu i rezultatu określony został na poziomie 0, z racji, iż wskaźniki te są ściśle powiązane z przedsięwzięciami. Stan docelowy określono na podstawie doświadczenia LGD zdobytego podczas realizacji poprzedniej LSR oraz z uwzględnieniem środków przeznaczonych na realizację. Stan początkowy wskaźników oddziaływania obliczono na podstawie danych statystycznych GUS. Stan docelowy również będzie obliczony na podstawie danych GUS po zakończeniu wdrażania LSR. Przy czym, przy szacowaniu stanu docelowego wskaźników oddziaływania, założono iż dotychczasowe trendy wynikające z danych GUS za ostatnie kilka lat, zostaną utrzymane.

Cele LSR będą realizowane zgodnie z wyznaczonym przez Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 celem szczegółowym 6B *wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich* w ramach priorytetu 6 *wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich* i wskazanymi celami przekrojowymi dotyczącymi innowacyjności, ochrony środowiska i łagodzenia zmian klimatu. Realizacja celów finansowana będzie w całości ze środków EFRROW w ramach PROW 2014–2020. Nie przewidziano finansowania z innych EFSI.

Tabela 8 Tabela logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
Niewystarczające wykorzystanie istniejącej infrastruktury i potencjału w zakresie turystyki prozdrowotnej	1.0 Stworzenie u źródeł możliwości rozwoju przedsiębiorczości	1.1 „Piekiełny Szlak” produktem turystycznym obszaru	1.1.1 Marsz po zdrowie	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści	Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności; Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym; Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	Rosnąca popularność formy aktywności Nordic Walking; Wzrost zainteresowania aktywnymi formami wypoczynku i zdrowego, ekologicznego trybu życia.
Niskie zaangażowanie w branżę związaną z kulturą, rozrywką i rekreacją			1.1.2 Integracja branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru: zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rozrywka i rekreacja, handel hurtowy i detaliczny	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących		Wzrost lub spadek liczby osób podróżujących; Niewielka pula środków przeznaczonych na realizację inicjatyw rozwojowych
Brak ofert i form spędzania wolnego czasu dla młodzieży, seniorów oraz turystów			1.1.3 Animacja, edukacja i współpraca z mieszkańcami obszaru	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych		Brak zainteresowania i inicjatyw ze strony mieszkańców

Niedostateczna promocja, brak rozpoznawalnej turystycznej marki obszaru; Niewystarczające wykorzystanie istniejącej infrastruktury i potencjału w zakresie turystyki (rekreacyjnej, prozdrowotnej)			1.1.4 Zbudowanie i marketing produktu turystycznego „Piekielny Szlak”	Liczba wydarzeń promocyjnych	Liczba odbiorców wydarzeń promocyjnych		Wzrost lub spadek liczby osób podróżujących; Wzrost zainteresowania aktywnymi formami wypoczynku i zdrowego, ekologicznego trybu życia
Niski stopień przedsiębiorczości w regionie; Niskie zaangażowanie w branżę związaną z kulturą, rozrywką i rekreacją			1.1.5 Podejmowanie działalności gospodarczej w sektorze turystycznym	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem); Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje; Liczba operacji mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub łagodzenie zmian klimatu		Skomplikowane procedury zakładania działalności gospodarczej oraz brak własnych środków na rozwój; Brak inicjatywy ze strony mieszkańców i samorządów w podejmowaniu działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości
Niski stopień przedsiębiorczości w regionie; Niskie zaangażowanie w branżę związaną z kulturą, rozrywką i rekreacją			1.1.6 Tworzenie lub rozwój atrakcyjnych produktów turystycznych w sektorze turystycznym	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa			
Niedostateczna promocja, brak rozpoznawalnej turystycznej marki obszaru			1.1.7 Wydarzenia na „Piekielnym Szlaku” i w Parkach Nordic Walking	Liczba wydarzeń promocyjnych	Liczba odbiorców wydarzeń promocyjnych		Wzrost lub spadek liczby osób podróżujących

			1.1.8 Renowacja „Piekielnego Szlaku”	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej	Liczba osób, które skorzystały po realizacji projektu z nowo powstałej/zmodernizowanej infrastruktury		Wzrost lub spadek liczby osób podróżujących
			1.1.9 Promocja obszaru LGD	Liczba wydarzeń promocyjnych	Liczba odbiorców wydarzeń promocyjnych		Wzrost lub spadek liczby osób podróżujących
			1.1.10 Promocja szlaków rowerowych i zasobów obszaru LSR	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści		Wzrost zainteresowania aktywnymi formami wypoczynku i zdrowego, ekologicznego trybu życia. Stworzenie spójnej oferty turystycznej, stworzenie odpowiednio rozbudowanej infrastruktury turystycznej wraz ze ścieżkami pieszymi i rowerowymi
		1.2 Wsparcie przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców	1.2.1 Czas na świętokrzyskie – działania marketingowe	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści		Brak zainteresowania i inicjatyw ze strony mieszkańców
Niewystarczająca baza noclegowa i gastronomiczna			1.2.2 Infrastruktura turystyczna, rekreacyjna i/lub kulturowa	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i/lub kulturowej	Liczba osób, które skorzystały po realizacji projektu z nowo powstałej infrastruktury		Wzrost lub spadek liczby osób podróżujących

Niewystarczająca współpraca pomiędzy istniejącymi organizacjami pozarządowymi; Niewystarczająca promocja działań organizacji pozarządowych			1.2.3 Integracja i aktywizacja organizacji pozarządowych	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	Zwiększenie potencjału administracyjnego i finansowego lokalnych organizacji pozarządowych
Brak ofert i form spędzania wolnego czasu dla młodzieży, seniorów oraz turystów			1.2.4 Animacja, edukacja i współpraca z mieszkańcami obszaru	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	Brak zainteresowania i inicjatyw ze strony mieszkańców
Niedostateczna promocja, brak rozpoznawalnej turystycznej marki obszaru			1.2.5 Marketing obszaru LGD	Liczba wydarzeń promocyjnych	Liczba odbiorców wydarzeń promocyjnych	Wzrost lub spadek liczby osób podróżujących; Brak inicjatywy ze strony mieszkańców i samorządów w podejmowaniu działań na rzecz rozwoju obszaru
Niski stopień przedsiębiorczości w regionie			1.2.6 Podejmowanie działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem);	Skomplikowane procedury zakładania działalności gospodarczej oraz brak własnych środków na rozwój;

<p>Niski stopień przedsiębiorczości w regionie; Brak miejsc pracy dla osób defaworyzowanych</p>			<p>1.2.7 Podejmowanie działalności gospodarczej przez osoby do 29. roku życia</p>	<p>Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa</p>	<p>Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje; Liczba operacji mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub łagodzenie zmian klimatu</p>		<p>Depopulacja mieszkańców</p>
<p>Zanikanie więzi międzypokoleniowych</p>			<p>1.2.8 Promocja dialogu międzypokoleniowego</p>	<p>Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących</p>			<p>Brak zainteresowania i inicjatyw ze strony mieszkańców</p>
<p>Niski stopień przedsiębiorczości w regionie; Brak szkoleń dla młodych z zakresu przedsiębiorczości, edukacji finansowej, poruszania się na rynku pracy; Brak umiejętności pisania projektów, biznesplanów i pozyskiwania środków</p>			<p>1.2.9 Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich – dobre przykłady</p>	<p>Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących</p>	<p>Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących</p>		<p>Brak zainteresowania i inicjatyw ze strony mieszkańców</p>

Niski stopień przedsiębiorczości w regionie			1.2.10 Rozwój działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem); Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje; Liczba operacji mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub łagodzenie zmian klimatu		Skomplikowane procedury zakładania działalności gospodarczej oraz brak własnych środków na rozwój
Brak miejsc pracy dla osób defaworyzowanych; Brak szkoleń dla młodych z zakresu przedsiębiorczości, edukacji finansowej, poruszania się na rynku pracy			1.2.11 Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez działania edukacyjne	Liczba szkoleń	Liczba osób przeszkolonych		Brak zainteresowania i inicjatyw ze strony mieszkańców
Niska świadomość i wiedza mieszkańców w zakresie ekologii; Brak miejsc pracy dla osób defaworyzowanych			1.2.12 Praktyczna edukacja ekologiczna	Liczba szkoleń			Brak zainteresowania i inicjatyw ze strony mieszkańców; Wzrost zainteresowania aktywnymi formami wypoczynku i zdrowego, ekologicznego trybu życia

Niewystarczająca współpraca pomiędzy istniejącymi organizacjami pozarządowymi; Niewystarczająca promocja działań organizacji pozarządowych			1.2.13 Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących		Zwiększenie potencjału administracyjnego i finansowego lokalnych organizacji pozarządowych
--	--	--	---	--	--	--	--

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 9 Cele i wskaźniki LSR

1.0	CEL OGÓLNY 1	Stworzenie u źródeł możliwości rozwoju przedsiębiorczości				
1.1	CELE SZCZEGÓLWE	„Piekielny Szlak” produktem turystycznym obszaru				
1.2		Wsparcie przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców				
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>Stan początkowy 2014 rok</i>	<i>Plan 2022 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
W1.0	Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności		szt.	599	645	Dane statystyczne GUS
	Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym		%	12,9	11,5	Dane statystyczne GUS
	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców		szt.	27	30	Dane statystyczne GUS
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>Stan początkowy 2015 rok</i>	<i>Plan 2022 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
W1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)		szt.	0	11	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych		szt.	0	200	Dane LGD
	Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących		szt.	0	100	Sprawozdania beneficjentów,

					dane LGD	
	Liczba odbiorców wydarzeń promocyjnych,	szt.	0	15 500	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba operacji mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub łagodzenie zmian klimatu	szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści	szt.	0	2	Dane LGD	
	Liczba osób, które skorzystały po realizacji projektu z nowo powstałej/zmodernizowanej infrastruktury	szt.	0	200	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
W1.2	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	szt.	0	44	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba osób, które skorzystały po realizacji projektu z nowo powstałej infrastruktury	szt.	0	27 000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	szt.	0	900	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba osób przeszkolonych	szt.	0	200	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba odbiorców wydarzeń promocyjnych	szt.	0	200	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	szt.	0	200	Dane LGD	
	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba operacji mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub łagodzenie zmian klimatu	szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści	szt.	0	1	Dane LGD	
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy,	Wskaźniki produktu			
			Nazwa	Jednostka miary	Wartość	
Początko	Końcowo					

			<i>operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)</i>			<i>wa 2015 rok</i>	<i>a 2022 rok</i>	
1.1.1	Marsz po zdrowie	Mieszkańcy, turyści	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Dane LGD
1.1.2	Integracja branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru: zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rozrywka i rekreacja, handel hurtowy i detaliczny	Przedsiębiorcy, działacze społeczni, mieszkańcy	Operacja własna	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.3	Animacja, edukacja i współpraca z mieszkańcami obszaru	Mieszkańcy	Aktywizacja	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	0	4	Dane LGD
1.1.4	Zbudowanie i marketing produktu turystycznego „Piekielny Szlak”	Przedsiębiorcy, turyści	Operacja własna	Liczba wydarzeń promocyjnych	szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.5	Podjęmowanie działalności gospodarczej w sektorze turystycznym	Mieszkańcy	Konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	6	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.6	Tworzenie lub rozwój atrakcyjnych produktów turystycznych w sektorze turystycznym	Przedsiębiorcy mieszkańcy, turyści	Konkurs	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	3	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.7	Wydarzenia na „Piekielnym Szlaku” i w Parkach Nordic Walking	Działacze społeczni, mieszkańcy, turyści	Projekt grantowy	Liczba wydarzeń promocyjnych	szt.	0	40	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.8	Renowacja „Piekielnego Szlaku”	Działacze społeczni, mieszkańcy, turyści	Operacja własna	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej	szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

1.1.9	Promocja obszaru LGD	Działacze społeczni, mieszkańcy, turyści	Operacja własna	Liczba wydarzeń promocyjnych	szt.	0	3	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.10	Promocja szlaków rowerowych i zasobów obszaru LSR	Mieszkańcy, turyści	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Dane LGD
1.2.1	Czas na świętokrzyskie – działania marketingowe	Mieszkańcy, turyści	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Dane LGD
1.2.2	Infrastruktura turystyczna, rekreacyjna i/lub kulturowa	Mieszkańcy, turyści	Konkurs	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i/lub kulturowej	szt.	0	20	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.3	Integracja i aktywizacja organizacji pozarządowych	Działacze społeczni, mieszkańcy	Operacja własna	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	szt.	0	4	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.4	Animacja, edukacja i współpraca z mieszkańcami obszaru	Mieszkańcy	Aktywizacja	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	0	4	Dane LGD
1.2.5	Marketing obszaru LGD	Mieszkańcy, turyści	Projekt grantowy	Liczba wydarzeń promocyjnych	szt.	0	10	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.6	Podjęmowanie działalności gospodarczej	Mieszkańcy	Konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	19	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.7	Podjęmowanie działalności gospodarczej przez osoby do 29. roku życia	Grupa defaworyzowana – osoby do 29. roku	Konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	7	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.8	Promocja dialogu międzypokoleniowego	Mieszkańcy	Projekt grantowy	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	szt.	0	14	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.9	Przedsiębiorczość na obszarach	Działacze	Operacja	Liczba wydarzeń	szt.	0	2	Sprawozdania

	wiejskich – dobre przykłady	społeczni, mieszkańcy	własna	integrujących i/lub aktywizujących				beneficjentów, dane LGD
1.2.10	Rozwój działalności gospodarczej	Przedsiębiorcy, mieszkańcy	Konkurs	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	18	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.11	Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez działania edukacyjne	Mieszkańcy	Projekt grantowy	Liczba szkoleń	szt.	0	8	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.12	Praktyczna edukacja ekologiczna	Mieszkańcy	Projekt grantowy	Liczba szkoleń	szt.	0	6	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.13	Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych	Członkowie organizacji pozarządowych	Projekt grantowy	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	szt.	0	9	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
SUMA				2 610 000				

Źródło: Opracowanie własne LGD na podstawie szablonu z Załącznika nr 3 Regulaminu konkursu na LSR

Tabela 10 Przedsięwzięcia oraz typy operacji możliwe do realizacji w ramach celu ogólnego 1

Przedsięwzięcie		Zakres tematyczny – Zgodnie z Rozporządzeniem ⁸			Sposób realizacji	Środki przeznaczone na realizację przedsięwzięcia (euro)
Lp.	Nazwa	Opis	Beneficjent / grantobiorca	Wartość min. i maks. dofinansowania oraz poziom %		
1.1.1	Marsz po zdrowie	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp.; • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych; • Wzmocnienie kapitału społecznego. 	LGD	100%	Projekt współpracy	96875,00
1.1.2	Integracja branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru: zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rozrywka i rekreacja, handel hurtowy i detaliczny ⁹	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp.; • Wyjazd studyjny; • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych; • Wzmocnienie kapitału społecznego; • Realizacja 5 wydarzeń; • Podmiot realizujący operację posiada siedzibę bądź oddział powyżej 24 miesięcy na obszarze LGD oraz doświadczenie w realizacji i rozliczeniu projektu z dofinansowaniem; wartość projektu min. 10 000,00 zł 	LGD / stowarzyszenia i fundacje	do 50 000,00 zł do 97%	Operacja własna	10892,72
1.1.3	Animacja, edukacja i współpraca	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna, konkurs itp.; 	LGD	100%	Aktywizacja	12 500,00

⁸ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

⁹ Branże wskazane według sekcji PKD 2007 – usługi związane z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (I), Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (R), Handel hurtowy i detaliczny (G).

	z mieszkańcami obszaru	<ul style="list-style-type: none"> • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych, w tym udział w targach itp.; • Wzmocnienie kapitału społecznego; • Zachowanie dziedzictwa lokalnego. • Realizacja zadań wynikających z Planu komunikacji ze społecznością lokalną 				
1.1.4	Zbudowanie i marketing produktu turystycznego „Piekielny Szlak”	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp.; • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych; • Zachowanie dziedzictwa lokalnego; • Realizacja 5 wydarzeń; • Identyfikacja wizualna LGD / „Piekielny Szlak”; • Wzmocnienie kapitału społecznego • Podmiot realizujący operację posiada siedzibę bądź oddział powyżej 24 miesięcy na obszarze LGD oraz doświadczenie w realizacji i rozliczeniu projektu z dofinansowaniem; wartość projektu min. 10 000,00 zł 	LGD / stowarzyszenia i fundacje	do 50 000,00 zł do 97%	Operacja własna	11 659,41
1.1.5	Podjęcie działalności gospodarczej w sektorze turystycznym	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej; • Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej i podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje; • Wykonanie identyfikacji wizualnej LGD / „Piekielnego Szlaku”. 	Osoby fizyczne	60 000,00 zł (premia 100%)	Konkurs	84 721,32
1.1.6	Tworzenie lub rozwój atrakcyjnych produktów turystycznych w	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie działalności gospodarczej; • Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie działalności gospodarczej 	Osoby fizyczne i osoby prawne prowadzące działalność	od 25 001,00 zł do 300 000,00 zł do 70%	Konkurs	105 525,06

	sektorze turystycznym	<p>i podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie nowej bądź rozwój istniejącej atrakcji turystycznej; • Produkt turystyczny musi być przystosowany do obsługi co najmniej 3 000 osób rocznie; • Wykonanie identyfikacji wizualnej LGD / „Piekielnego Szlaku”. 	gospodarczą			
1.1.7	Wydarzenia na „Piekielnym Szlaku” i w Parkach Nordic Walking	<ul style="list-style-type: none"> • Rajdy, marsze, spotkanie, festyn, akcja społeczna, itp.; • Zakup rzeczy i środków trwałych stanowi nie więcej niż 40% kosztów kwalifikowalnych; • Wzmocnienie kapitału społecznego; • Zachowanie dziedzictwa lokalnego; • Promocja obszaru objętego LSR • Możliwy wkład własny finansowy 	LGD/zgodnie z PROW, z wyłączeniem JSFP	od 8 000,00 zł do 23 000,00 zł do 100%	Projekt grantowy	93 518,25
1.1.8	Renowacja „Piekielnego Szlaku”	<ul style="list-style-type: none"> • Inwentaryzacja i renowacja infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej „Piekielnego Szlaku” • Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej • Promowanie obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych • Zachowanie dziedzictwa lokalnego 	LGD / stowarzyszenia i fundacje	do 50 000,00 zł do 97%	Operacja własna	12 500,00
1.1.9	Promocja obszaru LGD	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp. • Promowanie obszaru objętego LSR, w tym produktów, usług lokalnych, • Zachowanie dziedzictwa lokalnego, • Organizacja min. 3 wydarzeń. 	LGD / stowarzyszenia i fundacje	do 50 000,00 zł do 97%	Operacja własna	12 500,00
1.1.10	Promocja szlaków	<ul style="list-style-type: none"> • Działania z wykorzystaniem atrakcyjności 	LGD	100%	Projekt	128 125,00

	rowerowych i zasobów obszaru LSR	<p>terenu np. szlaki rowerowe z infrastrukturą;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp.; • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych; • Wzmocnienie kapitału społecznego. • Zachowanie dziedzictwa lokalnego 			współpracy	
1.2.1	Czas na świętokrzyskie – działania marketingowe	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp.; • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych; • Wzmocnienie kapitału społecznego; • Zachowanie dziedzictwa lokalnego. 	LGD	100%	Projekt współpracy	10 000,00
1.2.2	Infrastruktura turystyczna, rekreacyjna i/lub kulturowa	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej przystosowanej do obsługi co najmniej 2 000 osób rocznie. 	Osoby prawne	<p>od 100 000,00 zł do 300 000,00 zł do 100%</p> <p>- w przypadku wnioskodawców innych niż JSFP¹⁰, a w przypadku gdy wnioskodawcą jest JSFP- zgodnie z Rozporządzeniem¹¹</p>	Konkurs	666 133,64
1.2.3	Integracja i aktywizacja organizacji pozarządowych	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp.; • Wyjazd studyjny; 	LGD / stowarzyszenia i fundacje	do 50 000,00 zł do 97%	Operacja własna	10 715,67

¹⁰ JSFP – Jednostki Sektora Finansów Publicznych

¹¹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 z późn. zmianami

		<ul style="list-style-type: none"> • Doradztwo indywidualne; • Realizacja co najmniej 4 wydarzeń; • Wzmocnienie kapitału społecznego; • Podmiot realizujący operację posiada siedzibę bądź oddział powyżej 24 miesiące na obszarze LGD oraz doświadczenie w realizacji i rozliczeniu projektu z dofinansowaniem; wartość projektu min. 10 000,00 zł 				
1.2.4	Animacja, edukacja i współpraca z mieszkańcami obszaru	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna, konkurs itp.; • Wyjazd studyjny; • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych, w tym udział w targach itp.; • Wzmocnienie kapitału społecznego. • Realizacja zadań wynikających z Planu komunikacji ze społecznością lokalną. 	LGD	100%	Aktywizacja	12 500,00
1.2.5	Marketing obszaru LGD	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp.; • Zakup rzeczy i środków trwałych stanowi nie więcej niż 40% kosztów; • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych; • Zachowanie dziedzictwa lokalnego; • Możliwy wkład własny finansowy 	LGD/ zgodnie z PROW, z wyłączeniem JSFP	od 8 000,00 zł do 25 000,00 zł do 100%	Projekt grantowy	44 024,58
1.2.6	Podejmowanie działalności gospodarczej	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej; • Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej i podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje. 	Osoby fizyczne	80 000,00 zł 100 % (premia)	Konkurs	363 558,94
1.2.7	Podejmowanie działalności	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej; 	Osoby fizyczne do 29. roku	80 000,00 zł	Konkurs	131 474,80

	gospodarczej przez osoby do 29. roku życia	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej i podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje. 	życia	100 % (premia)		
1.2.8	Promocja dialogu międzypokoleniowego	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp.; • Zakup rzeczy i środków trwałych stanowi nie więcej niż 40% kosztów; • Co najmniej 50% uczestników stanowią osoby w wieku 55+; • Wzmocnienie kapitału społecznego; • Zachowanie dziedzictwa lokalnego; • Możliwy wkład własny finansowy 	LGD/ zgodnie z PROW, z wyłączeniem JSFP	od 8 000,00 zł do 34 000,00 zł do 100%	Projekt grantowy	75 546,56
1.2.9	Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich – dobre przykłady	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp.; • Wyjazd studyjny; • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych; • Wzmocnienie kapitału społecznego; • Realizacja 2 wydarzeń; • Podmiot realizujący operację posiada siedzibę bądź oddział powyżej 24 miesięcy na obszarze LGD oraz doświadczenie w realizacji i rozliczeniu projektu z dofinansowaniem; wartość projektu min. 10 000 zł. 	LGD / stowarzyszenia i fundacje	do 50 000,00 zł do 97%	Operacja własna	11 027,35
1.2.10	Rozwój działalności gospodarczej	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie działalności gospodarczej; • Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie działalności gospodarczej i podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje. 	Osoby fizyczne i osoby prawne prowadzące działalność gospodarczą	od 25 001,00 zł do 200 000,00 zł do 70%	Konkurs	651 690,47

1.2.11	Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez działania edukacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • Szkolenie, warsztat itp.; • Zakup rzeczy i środków trwałych stanowi nie więcej niż 40% kosztów kwalifikowalnych; • Wzmocnienie kapitału społecznego; • Możliwy wkład własny finansowy 	LGD/ zgodnie z PROW, z wyłączeniem JSFP	od 5 000,00 zł do 15 000,00 zł do 100%	Projekt grantowy	24 615,87
1.2.12	Praktyczna edukacja ekologiczna	<ul style="list-style-type: none"> • Szkolenie (min. 50% zajęć praktycznych), warsztat, spotkanie, festyn itp.; • Zakup rzeczy i środków trwałych stanowi nie więcej niż 40% kosztów kwalifikowalnych; • Wyjazd studyjny; • Wzmocnienie kapitału społecznego; • Działania kierowane do młodzieży szkolnej; • Możliwy wkład własny finansowy 	LGD/ zgodnie z PROW, z wyłączeniem JSFP	od 7 000,00 zł do 15 000,00 zł do 100%	Projekt grantowy	12 797,60
1.2.13	Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp.; • Zakup rzeczy i środków trwałych stanowi nie więcej niż 40% kosztów kwalifikowalnych; • Wzmocnienie kapitału społecznego; • Możliwy wkład własny finansowy 	LGD/ zgodnie z PROW, z wyłączeniem JSFP	od 6 000,00 zł do 25 000,00 zł do 100%	Projekt grantowy	27 097,76

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 11 Opis wskaźników przypisanych do celów ogólnego, szczegółowych oraz przedsięwzięć

Nr	Nazwa wskaźnika	Wzór/sposób określania	Uzasadnienie wyboru w odniesieniu do celów i przedsięwzięć
ODDZIAŁYWANIA			
W1.0	Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON podzielona przez liczbę mieszkańców obszaru, pomnożona przez 10 000.	Osiągnięcie wskaźników wzmocni sytuację gospodarczą obszaru, przyczyni się do zwiększenia liczby

	Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym	Liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne podzielona na liczbę osób w wieku produkcyjnym, pomnożona przez 100 (wskaźnik podawany %).	ofert pracy oraz podniesie poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców.
	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	Liczba organizacji pozarządowych podzielona przez liczbę mieszkańców obszaru, pomnożona przez 10 000.	
REZULTATU			
W1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	Suma osób zatrudnionych. Monitorowanie wskaźnika na podstawie sprawozdań beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	Osiągnięcie wskaźników zwiększy liczbę miejsc pracy. Wpłynie na rozbudowę i ulepszenie istniejącego potencjału turystycznego oraz na rozpoznawalność marki obszaru. Pobudzi mieszkańców do aktywności i integracji. Nastąpi wzrost świadomości w zakresie ekologii oraz istniejących zasobów obszaru.
	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	Suma uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych, określona na podstawie prowadzonych list obecności przez LGD.	
	Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	Suma liczby uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	
	Liczba odbiorców wydarzeń promocyjnych	Suma liczby uczestników wydarzeń promocyjnych . Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	
	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	Suma projektów mających charakter innowacyjny. Monitoring wskaźnika, w odniesieniu do działalności gospodarczych, na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz poprzez ankietę monitorującą realizację operacji wysyłaną do wnioskodawców. Poprzez działania innowacyjne należy rozumieć działania polegające na wdrożeniu nowego produktu, usługi, procesu bądź operacji, które nie funkcjonowały do tej pory na obszarze LGD.	
	Liczba operacji mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub łagodzenie zmian klimatu	Suma operacji mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub łagodzenie zmian klimatu. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz poprzez ankietę monitorującą wysyłaną do wnioskodawców.	

	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści	Suma projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści. Monitoring wskaźnika na podstawie danych LGD.	
	Liczba osób, które skorzystały po realizacji projektu z nowo powstałej/zmodernizowanej infrastruktury	Suma osób, które skorzystały z nowo powstałej/zmodernizowanej infrastruktury od zakończenia realizacji do końca roku 2022. Monitoring wskaźnika na podstawie danych własnych LGD (operacja własna).	
PRODUKTU			
1.1.1	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Suma projektów współpracy podana na podstawie podpisanych umów o współpracy z inną/innymi LGD.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost rozpoznawalności obszaru LGD, co przełoży się na zwiększenie liczby turystów. Spowoduje również zwiększenie aktywności wśród lokalnej społeczności.
1.1.2	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	Suma wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących podana na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost jakości usług świadczonych przez branże mające kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru. Podniesienie jakości świadczonych usług wpłynie na wzrost liczby turystów.
1.1.3	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Suma spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami. Monitoring wskaźnika prowadzony za pomocą rejestru spotkań oraz list obecności prowadzonych przez LGD.	Osiągnięcie wskaźnika wpłynie na poziom aktywności oraz integracji wśród mieszkańców.
1.1.4	Liczba wydarzeń promocyjnych	Suma wydarzeń promocyjnych lokalnego produktu turystycznego podana na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost rozpoznawalności obszaru i wzrost ruchu turystycznego.
1.1.5	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Suma otwartych działalności gospodarczych. Monitorowanie na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje powstanie nowych miejsc pracy, a tym samym zmniejszy się poziom

1.1.6	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Suma działalności gospodarczych, które otrzymały wsparcie finansowe w ramach przedsięwzięcia. Monitorowanie na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	bezrobocia.
1.1.7	Liczba wydarzeń promocyjnych	Suma wydarzeń promocyjnych, lokalnego produktu turystycznego podana na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost atrakcyjności i rozpoznawalności obszaru i wzrost ruchu turystycznego.
1.1.8	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej	Suma nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej i/lub kulturowej. Określona na podstawie danych własnych LGD (operacja własna)	Osiągnięcie wskaźnika wpłynie na rozbudowę i ulepszenie istniejącej infrastruktury i potencjału turystycznego oraz na rozpoznawalność marki obszaru. Pobudzi mieszkańców do aktywności i integracji.
1.1.9	Liczba wydarzeń promocyjnych	Suma wydarzeń promocyjnych lokalnego produktu turystycznego podana na podstawie danych własnych LGD (operacja własna).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost atrakcyjności i rozpoznawalności obszaru i wzrost ruchu turystycznego.
1.1.10	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Suma projektów współpracy podana na podstawie podpisanych umów o współpracy z inną/innymi LGD.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost rozpoznawalności obszaru LGD, co przełoży się na zwiększenie liczby turystów. Spowoduje również zwiększenie aktywności wśród lokalnej społeczności.
REZULTATU			
W1.2	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	Suma osób zatrudnionych. Monitorowanie wskaźnika na podstawie sprawozdań beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	Osiągnięcie wskaźników zwiększy liczbę miejsc pracy. Wpłynie na rozbudowę i ulepszenie istniejącej infrastruktury i potencjału
	Liczba osób, które skorzystały po realizacji projektu z nowo	Suma osób, które skorzystały z nowo powstałej infrastruktury od zakończenia realizacji do końca roku 2022. Monitoring wskaźnika	

powstałej infrastruktury	na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	turystycznego oraz na rozpoznawalność marki obszaru. Pobudzi mieszkańców do aktywności i integracji. Nastąpi wzrost wiedzy i kompetencji mieszkańców obszaru.
Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	Suma liczby uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	
Liczba osób przeszkolonych	Suma osób przeszkolonych w ramach aktywizacji. Monitoring wskaźnika prowadzony na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	
Liczba odbiorców wydarzeń promocyjnych	Suma liczby uczestników wydarzeń promocyjnych. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	
Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	Suma uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych, określona na podstawie prowadzonych przez LGD list obecności.	
Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	Suma projektów mających charakter innowacyjny. Monitoring wskaźnika, w odniesieniu do działalności gospodarczych, na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz poprzez ankietę monitorującą realizację operacji wysyłaną do wnioskodawców. Poprzez działania innowacyjne należy rozumieć działania polegające na wdrożeniu nowego produktu, usługi, procesu bądź operacji, które nie funkcjonowały do tej pory na obszarze LGD.	
Liczba operacji mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub łagodzenie zmian klimatu	Suma projektów mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub łagodzenie zmian klimatu. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz poprzez ankietę monitorującą wysyłaną do wnioskodawców.	
Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści	Suma projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści. Monitoring wskaźnika na podstawie danych LGD.	

PRODUKTU

1.2.1	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Suma projektów współpracy podana na podstawie podpisanych umów o współpracy z inną/innymi LGD.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost rozpoznawalności obszaru LGD, co przełoży się na zwiększenie liczby turystów.
1.2.2	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i/lub kulturowej	Suma nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej i/lub kulturowej. Określona na podstawie sprawozdań i ankiety monitorującej wysyłanej do wnioskodawców.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje podniesienie jakości świadczonych usług przez obiekty niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, a także przyczyni się do wzrostu jej dostępności.
1.2.3	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	Suma wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących podana na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost jakości działań prowadzonych przez organizacje pozarządowe. Wpłynie także na poziom aktywności i integracji mieszkańców.
1.2.4	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Suma spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami. Monitoring wskaźnika prowadzony za pomocą rejestru spotkań oraz list obecności z prowadzonych przez LGD spotkań.	Osiągnięcie wskaźnika podniesie poziom świadomości mieszkańców co do możliwości korzystania z działań zaplanowanych w LSR.
1.2.5	Liczba wydarzeń promocyjnych	Suma wydarzeń promocyjnych podana na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost rozpoznawalności obszaru i wzrost ruchu turystycznego.
1.2.6	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Suma otwartych działalności gospodarczych. Monitorowanie na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje powstanie nowych miejsc pracy, a tym samym zmniejszy się poziom bezrobocia.
1.2.7	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Suma otwartych działalności gospodarczych. Monitorowanie na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	
1.2.8	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	Suma wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących podana na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost aktywności i integracji wśród lokalnej społeczności.
1.2.9	Liczba wydarzeń	Suma wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących podana na	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje

	integrujących i/lub aktywizujących	podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	wzrost aktywności i integracji wśród lokalnej społeczności. Podniesie także poziom świadomości w zakresie przedsiębiorczości.
1.2.10	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Suma działalności gospodarczych, które otrzymały wsparcie finansowe w ramach przedsięwzięcia. Monitorowanie na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje powstanie nowych miejsc pracy, a tym samym zmniejszy się poziom bezrobocia.
1.2.11	Liczba szkoleń	Suma przeprowadzonych szkoleń przez LGD. Monitoring na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost aktywności i integracji wśród lokalnej społeczności.
1.2.12	Liczba szkoleń	Suma przeprowadzonych szkoleń przez LGD. Monitoring na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost aktywności i integracji wśród lokalnej społeczności. Podniesie również poziom świadomości w zakresie ekologii.
1.2.13	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	Suma wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących podana na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców.	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost jakości działań prowadzonych przez organizacje pozarządowe. Wpłynie także na poziom aktywności i integracji mieszkańców.

Źródło: Opracowanie własne LGD

W tabeli 12 przedstawione zostały koszty bieżące wraz z planowanymi do osiągnięcia wskaźnikami produktu i rezultatu w trzech przedziałach czasowych tzw. kamieniach milowych

Tabela 12 Realizacja wskaźników produktu i rezultatu w ramach kosztów bieżących LGD

KOSZTY BIEŻĄCE					
CEL	Wdrożenie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność				
WSKAŹNIKI REZULTATU					
Nr	Nazwa	jednostka miary	Wskaźnik		Sposób obliczenia
			Wartość bazowa	Wartość docelowa	
1.	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD	szt.	0	40	Mierzony na podstawie rejestru udzielonego doradztwa prowadzonego przez LGD
2.	Liczba osób, które wzięły udział w szkoleniach	szt.	0	24	Mierzony na podstawie list obecności z poszczególnych szkoleń/dane LGD
3.	Liczba osób, którym udzielono informacji	szt.	0	1500	Mierzony na podstawie danych LGD
WSKAŹNIKI PRODUKTU					
Nr	Przedsięwzięcie	Nazwa	jednostka miary	Wskaźnik	
				Wartość bazowa	Wartość docelowa
1.	Szkolenia dla pracowników biura LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	szt.	0	43
2.	Szkolenia dla organów LGD	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	szt.	0	109
3.	Doradztwo w biurze LGD	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	0	151
4.	Funkcjonowanie biura	Liczba miesięcy funkcjonowania biura	szt.	0	83
RAZEM koszty bieżące				461 875,00 Euro	

Źródło: Opracowanie własne

Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Wybór oraz ocena operacji są jednym z najważniejszych elementów wdrażania LSR. Od decyzji dokonywanych przez Radę LGD z zastosowaniem kryteriów wyboru operacji opracowanych dla każdego przedsięwzięcia osobno zależy sprawne i efektywne zrealizowanie założeń LSR oraz osiągnięcie zaplanowanych wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania. Kryteria wyboru operacji zostały opracowane w oparciu o materiały uzyskane w trakcie konsultacji społecznych, opracowanej diagnozy i analizy SWOT z uwzględnieniem zdiagnozowanych problemów i potrzeb społeczności lokalnej.

Aby poznać oczekiwania mieszkańców na etapie III – wypracowywania wyboru operacji i ustalania kryteriów, zastosowane zostało 5 metod partycypacji.

Opracowane kryteria są ściśle powiązane z celami i grupami docelowymi, do których jest kierowane wsparcie, w zależności od rodzaju beneficjenta, z uwzględnieniem wyników diagnozy i analizy SWOT. Kryteria opracowano w sposób mierzalny, przejrzysty, pozwalający uniknąć ryzyka konfliktu interesów, a przyznawanie punktów występuje w formie zero-jedynkowej.

Kryteria zostały zatwierdzone przez Zarząd LGD, który jest również organem odpowiedzialnym za ich zmianę. Ustalanie oraz zmiany kryteriów przebiegają zgodnie z procedurami ustalania i zmiany kryteriów, które stanowią załączniki nr 11 oraz nr 12 do wniosku o wybór LSR.

Z uwagi na charakter obszaru oraz występujące na nim problemy, w większości przypadków poziom maksymalnego wsparcia określonego w *Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020* obniżono w niewielkim stopniu, aby zaangażować beneficjentów do minimalnego wkładu własnego, co może przełożyć się na zwiększenie trwałości operacji. Ponadto w przypadku przedsięwzięć odnoszących się do projektów współpracy, aktywizacji oraz rozwoju działalności gospodarczych zachowano maksymalny poziom finansowania.

W przypadku projektów grantowych celem jest wsparcie jak największej liczby organizacji oraz aktywizacji mieszkańców obszaru w związku z czym obniżone zostały maksymalne możliwe do otrzymania kwoty grantów (łącznie realizowanych będzie 6 projektów grantowych). Wartość grantów została ustalona na podstawie przeprowadzonych konsultacji oraz zakresów poszczególnych projektów. Najmniejszy grant będzie wynosił 5 000,00 zł, natomiast maksymalna wartość grantu to 34 000,00 zł.

Przedsięwzięcie 1.2.2 *Infrastruktura turystyczna, rekreacyjna i/lub kulturowa* będzie realizowane w ramach Konkursu, którego dofinansowanie będzie wynosiło do 100%, a kwota wsparcia wyniesie od 100 000 zł do 300 000 zł. Tak wysoka kwota minimalna wynika z chęci wspierania branży turystycznej, co przyczyni się znacząco do rozwoju całego obszaru oraz zniweluje słabe strony wskazywane przez mieszkańców, dotyczące słabo rozwiniętej infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej regionu. Działanie przyczyni się do zwiększenia ilości turystów, co jest istotną szansą dla rozwoju całego regionu.

Obniżony został poziom dofinansowania do 97% dla operacji własnych, których beneficjentem może być LGD lub osoba prawna, zgłaszająca chęć realizacji operacji. LSR zakłada przeprowadzenie 6 operacji własnych związanych bezpośrednio z założonym celem ogólnym. Realizacja operacji ma dotyczyć całego obszaru, zatem w kryteriach oceny dodatkowe punkty będą przyznawane za doświadczenie oraz partnerstwo trójsektorowe.

W przypadku przedsiębiorczości określono poziomy dofinansowania bazując na sytuacji sektora gospodarczego na obszarze, jego specyfice oraz strukturze bezrobocia. Przedsiębiorczość będzie rozwijana poprzez podejmowanie działalności gospodarczych (3 przedsięwzięcia) oraz rozwój działalności gospodarczej (2 przedsięwzięcia). W przypadku przyznawania premii na rozpoczęcie działalności poziom wynosi w przypadku branży turystycznej 60 000 zł, a w dwóch pozostałych, w tym dedykowanemu grupie defaworyzowanej (osoby do 29. roku życia) – 80 000 zł. Obniżenie z maksymalnego poziomu 100 000 zł wynika z diagnozy obszaru i konsultacji z potencjalnymi beneficjentami, którzy sugerowali że na rozpoczęcie działalności nie potrzebują aż tak dużej wielkości środków. Obniżenie wynika również z chęci wsparcia jak największej liczby osób chcących założyć działalność gospodarczą. Ponadto po upływie dwóch lat ten sam podmiot może ubiegać się również o środki na rozwój podjętej działalności. Z przeprowadzonych konsultacji społecznych oraz analizy dotychczasowych dofinansowań przyznawanych przez różne jednostki (przede wszystkim Urzędy Pracy) wynika, że przy wsparciu 100% i kwocie 60 000 zł i 80 000 zł z

powodzeniem można założyć działalność dobrze prosperującą, a tym samym – wpływającą na rozwój obszaru.

Obok premii, rozwój przedsiębiorczości na obszarze będzie mieć miejsce poprzez wsparcie rozwoju działalności gospodarczych, realizowane w ramach dwóch przedsięwzięć. W przedsięwzięciu 1.1.6 *Tworzenie lub rozwój atrakcyjnych produktów turystycznych w sektorze turystycznym* poziom dofinansowania będzie maksymalny, wynikający z ww. rozporządzenia (300 000 zł), co wiąże się bezpośrednio z chęcią budowania rozpoznawalnych produktów turystycznych opartych na zasobach obszaru. W ramach przedsięwzięcia 1.2.10 obniżony został poziom wsparcia do 200 000 zł podyktowany potrzebą wsparcia większej liczby podmiotów chcących rozwinąć swoją działalność.

W przypadku przedsięwzięć związanych z rozwojem przedsiębiorczości, w ramach kryterium wskazano premiowanie punktowe operacji polegających na utworzeniu więcej niż jednego (wymaganego) miejsca pracy. Dodatkowe punkty również otrzymują operacje innowacyjne i mające pozytywny wpływ na ochronę środowiska, których odzwierciedleniem będzie wzrost gospodarczej atrakcyjności obszaru. Rozwiązania innowacyjne wymagane będą przede wszystkim od podmiotów realizujących operacje z zakresu rozwoju działalności gospodarczych. Innowacyjność określona została jako: *działania polegające na wdrożeniu nowego produktu, usługi, procesu bądź operacji, które nie funkcjonowały do tej pory na obszarze LGD*. Ocena innowacyjności dokonywana będzie na podstawie złożonego wniosku oraz wiedzy i doświadczenia oceniających. Ponadto premiowane będą również operacje związane z określonymi w diagnozie trzema branżami kluczowymi, ze względu na rozwój obszaru. Dodatkowo punkty zostaną przyznane za jak najlepsze przygotowanie do realizacji operacji, m.in. poprzez posiadanie prawomocnego pozwolenia na budowę lub zgłoszenia w przypadku operacji realizowanych w takim zakresie.

W ramach projektów grantowych dodatkowe punkty otrzymają zadania, do realizacji których grantobiorca wykaże się doświadczeniem, kwalifikacjami i zasobami, a także te, które będą wykorzystywać lokalne zasoby, walory i tradycje. Ponadto dodatkowe punkty w trakcie oceny będą przyznawane za wykorzystanie do realizacji grantu, infrastruktury powstałej w ramach funduszy unijnych perspektywy 2007–2013.

Dokonywanie oceny przez Radę przebiegać będzie zgodnie z przyjętą *Procedurą wyboru i oceny operacji* w ramach LSR oraz *Procedurą wyboru i oceny grantobiorców* stanowiących załącznik nr 9 i 10 do wniosku o wybór LSR. Procedury te określają zasady wyboru oraz oceny operacji. Głównym założeniem jest przestrzeganie zachowania parytetów niezbędnych do niedyskryminującej oraz obiektywnej oceny oraz sposób udostępniania procedur i protokołów z posiedzeń do wiadomości publicznej. Wyłączenia z oceny wniosków osób powiązanych z wnioskodawcami poprzez więzi rodzinne, sektorowe czy też biznesowe – przeprowadzane będzie każdorazowo poprzez wypełnienie deklaracji bezstronności przez członków organu decyzyjnego.

Wykluczenie z oceny i wyboru operacji osób stronniczych zagwarantuje obiektywność oceny poprzez wpisywanie się członków Rady każdorazowo przed wyborem operacji w ramach danego konkursu do przygotowanego uprzednio rejestru interesów. Zarówno deklaracja jak i rejestr stanowią załączniki do Procedur wyboru operacji.

Zachowanie parytetów, o których mowa w Procedurach przyczyni się do zapewnienia bezstronności w trakcie oceny operacji. Ocena operacji będzie prowadzona dwuetapowo. Etap I wyboru pozwoli ocenić czy operacja spełnia kryterium dostępu oraz czy wpisuje się w cele LSR, a więc główne założenia konkursu. Ocena ta będzie dokonywana na Karcie 1 – *Ocena możliwości dokonania wyboru operacji przez Radę w ramach prowadzonego Konkursu* (załącznik do procedury) – pozytywny wynik pozwoli na realizację II etapu oceny. Na II etapie przyznawane będą punkty za spełnienie kryteriów wyboru określonych w LSR na Karcie 2 – *Ocena spełniania przez operację kryteriów wyboru określonych w LSR* (załącznik do Procedury), którą opracowano osobno dla każdego przedsięwzięcia. Stworzenie odrębnych kart pozwoli oceniać elementy mające istotny wpływ na realizację LSR oraz osiągnięcie założonych wskaźników produktu i rezultatu.

Rozdział VII Plan działania

Działania, które zamierza podjąć LGD w ramach realizacji LSR zostały zaplanowane w ten sposób, aby umożliwiły osiągnięcie założonych celów. W pierwszej kolejności zaplanowano realizację operacji własnej polegającej na integracji branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru, tych związanych z turystyką, kulturą i handlem (przedsięwzięcie 1.1.2) oraz zbudowaniu produktu turystycznego „Piekielny Szlak”, a zarazem jego odpowiedniej promocji (przedsięwzięcie 1.1.4). W dalszej kolejności będą odbywać się konkursy na przedsięwzięcia zakładające podejmowanie działalności gospodarczej w sektorze turystycznym, a także na tworzenie i rozwój atrakcyjnych produktów turystycznych w tym sektorze. Dodatkowo będą realizowane projekty współpracy:- na utworzenie parków Nordic Walking – *Marsz po zdrowie* (przedsięwzięcie 1.1.1), Przedsięwzięcia w ramach pierwszego celu pozwolą wzmocnić sytuację gospodarczą obszaru, wpłyną na rozbudowę i ulepszenie istniejącego potencjału turystycznego oraz na rozpoznawalność marki obszaru.

W ramach drugiego celu szczegółowego działania skupiają się w dalszym ciągu na rozwoju infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturowej (przedsięwzięcie 1.2.2). Zaplanowano także realizację operacji własnej polegającej na integracji i aktywizacji organizacji pozarządowych (przedsięwzięcie 1.2.3). W tym samym czasie zaplanowano nabory wniosków dotyczące działań związanych z aktywizacją lokalnej społeczności oraz z tworzeniem warunków do rozwoju przedsiębiorczości w regionie, w ramach których zaplanowano konkursy na podejmowanie działalności gospodarczej (przedsięwzięcie 1.2.6, 1.2.7), a także jej rozwój (przedsięwzięcie 1.2.10). Realizowany będzie również projekt grantowy na wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych (przedsięwzięcie 1.2.13). Osiągnięcie założonych celów pozwoli kompleksowo rozwiązać zdiagnozowane na obszarze LGD problemy. Wpłynie na zwiększenie liczby miejsc pracy oraz pobudzi mieszkańców do aktywności m.in. w zakresie przedsiębiorczości.

Dokładny plan działania wraz z czasowym przedziałem osiągania wskaźników oraz planowanymi kwotami wsparcia przedstawia załącznik nr 3 do LSR. Osiągnięcie w przedstawionych przedziałach czasowych założonych pułapów wskaźników opracowano w sposób racjonalny, aby możliwe było kompleksowe podejście do rozwiązywania problemów lokalnej społeczności na obszarze oraz jak najlepiej wykorzystać czas wdrażania LSR.

Rozdział VIII Budżet LSR

Liczba ludności na obszarze LGD oszacowana na 70 753 osoby, według danych Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31 grudnia 2013 r., pozwala ubiegać się o środki w wysokości 8 550 000 zł na wdrażanie LSR (poddziałanie 19.2) oraz 171 000 zł na projekty współpracy, co stanowiło 2% kwoty przyznanej na wdrażanie (poddziałanie 19.3). Należy jednak zauważyć, iż wskaźniki rezultatu dotyczące działań z zakresu współpracy odnosiły się do wyższej kwoty tj.. 387 500 zł (5% kwoty przewidzianej na poddziałanie 19.2), w związku z czym w momencie, gdy znajdzie taka możliwość LGD ubiegało się będzie o zwiększenie kwoty na wymienione działanie i realizację zaplanowanych w LSR przedsięwzięć w zakresie współpracy. Na poddziałanie 19.4 przewidziano środki w wysokości 1 947 500 zł, z czego na aktywizację przeznaczono 100 000 zł, a pozostałą kwotę, 1 847 500 zł przeznaczono na koszty bieżące. Budżet na realizację LSR opracowany został na maksymalną kwotę wsparcia.

Zgodnie z zapisami zawartymi w *Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020*, 50% środków przeznaczonych na realizację LSR należy przeznaczyć na tworzenie lub utrzymanie miejsc pracy. W budżecie „LGD - U ŻRÓDEŁ” na ww. cel pierwotnie przeznaczono 4 500 000 zł, co stanowiło 51,91% planowanej kwoty wsparcia. Planowano, że łącznie w ramach wskaźnika rezultatu *Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)* stworzy się 46 nowych miejsc pracy. Jako grupę defaworyzowaną, dla której w sposób szczególny kierowane będzie wsparcie, wskazano osoby młode do 29. roku życia. W ramach podejmowania działalności gospodarczej planowano przekazanie im kwoty w wysokości 560 000 zł, w ramach której planowano przyznawanie premii w wysokości 80 000 zł, co oznaczało przyznanie premii dla 7 osób do 29. roku życia. Należy zwrócić uwagę, iż osoby defaworyzowane będą mogły uzyskać również wsparcie w ramach innych przedsięwzięć wskazanych w LSR, wśród nich w szczególności te związane z rozwojem działalności gospodarczych (premie punktowe w trakcie oceny wniosku), wiąże się to przede wszystkim z przeciwdziałaniem wykluczeniu z rynku pracy, utrudnieniu w dostępie do pracy, wśród osób defaworyzowanych.

Zgodnie z kryteriami wyboru premiovane będą operacje o wkładzie własnym przekraczającym intensywność pomocy, którą określono w konkursie na podstawie *Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 roku w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”*. Przyjęcie takiego kryterium przyczyni się do osiągnięcia celów wskazanych w LSR. Ponadto w ramach projektów własnych przewidzianych do realizacji w LSR założono co najmniej 3% wkład finansowy.

W 2020 r. LGD otrzymała możliwość ubiegania się o dodatkowe środki na wdrażanie LSR (poddziałanie 19.2) w wysokości 850 000 zł, co spowodowało zwiększenie środków na poddziałanie 19.2 do 9 400 000 zł, w tym 5 060 000 zł na przedsięwzięcia związane z tworzeniem miejsc pracy (53,83% środków na poddziałanie 19.2), oraz zwiększenie planowanych do utworzenia miejsc pracy do liczby 49.

Po uwzględnieniu wartości bonusu i przeliczeniu LSR na walutę euro oraz podniesieniu limitu środków na projekty współpracy do 10% limitu przewidzianego na poddziałanie 19.2, kwoty poszczególnych limitów wynoszą:

poddziałanie 19.2 – 2 350 000 euro

poddziałanie 19.3 – 235 000 euro co stanowi 10% kwoty przyznanej na wdrażanie

poddziałanie 19.4 – 486 875 euro

Szczegółowy podział środków został przedstawiony w załączniku 3 do LSR.

Rozdział IX Plan komunikacyjny

Warunkiem efektywnego działania LGD i zaangażowania lokalnej społeczności w realizację LSR jest skuteczna obustronna komunikacja, czemu służyć ma Plan komunikacyjny. Przedstawione działania komunikacyjne, skierowane do określonych grup docelowych, mają za zadanie nasilić zaangażowanie mieszkańców w działania prowadzone przez LGD. Aktywność społeczności lokalnej w bieżącym wdrażaniu oraz kreowaniu LSR zwiększa szansę osiągnięcia założonych celów, a co za tym idzie, przyczynia się do rozwoju całego obszaru. Partycypacyjny charakter Strategii zobowiązuje do szeroko rozumianego udziału mieszkańców nie tylko podczas opracowania LSR, ale również w trakcie jej realizacji. W celu stworzenia Planu komunikacji zostały przeprowadzone liczne konsultacje społeczne.

Sporządzony na podstawie aktualnych potrzeb mieszkańców Plan komunikacji, stanowiący załącznik do LSR, zawiera ilość oraz rodzaj planowanych do realizacji działań komunikacyjnych, sposób mierzenia oraz środki przekazu wraz z określeniem grup docelowych, w tym grup defaworyzowanych. W Planie komunikacyjnym ponadto zostały wskazane docelowe efekty planowanych działań. W zależności od sposobu komunikacji, koszt i ilość pojedynczych sposobów komunikacji jest zróżnicowana.

W Planie komunikacji zostały ujęte również działania mające na celu pozyskanie informacji od przedstawicieli poszczególnych grup docelowych o funkcjonowaniu LGD oraz realizacji LSR. Będą one zbierane w postaci informacji zwrotnej dotyczącej oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD, pod kątem wprowadzania ewentualnych środków naprawczych, np. szkolenia osób udzielających doradztwa w ramach działań LGD w zakresie komunikacji interpersonalnej czy pomocy w pisaniu wniosków aplikacyjnych. Wszystkie zebrane wnioski dotyczące zarówno działań LGD, jak i wdrażania LSR, a także przygotowywane w tym zakresie raporty będą archiwizowane i analizowane, a na ich podstawie podejmowane będą decyzje w zakresie zmiany sposobu wdrażania LSR.

Przeprowadzona dogłębna analiza pozwoli na usprawnienie działań nad procesem wdrażania LSR. Zapewni stały nadzór nad realizacją działań i porównanie zgodności z planem pracy określonym w Strategii oraz ewentualne wykorzystanie uzyskanych informacji do celów udoskonalenia projektu.

Cele, wskaźniki oraz grupy docelowe opracowanego Planu komunikacji przedstawiono w załączniku 5 do LSR – Plan komunikacji.

Rozdział X Zintegrowanie

Zgodnie ze specyfiką podejścia RLKS (Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność) LSR ma charakter zintegrowany. Zintegrowane podejście dla przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach jej wdrażania dotyczy dwóch aspektów:

1. Zintegrowania celów i przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LSR zapewniających spójne i kompleksowe rozwiązanie zidentyfikowanych w analizie SWOT problemów, zachowując przy tym odpowiednią kolejność realizacji przedsięwzięć oraz współpracę różnych podmiotów.
2. Zgodności celów głównych i szczegółowych LSR z dokumentami strategicznymi/ planistycznymi na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz zgodności co do celów przekrojowych (ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu, innowacyjność) PROW na lata 2014–2020.

Poszczególne cele LSR oraz planowane w ramach ich realizacji konkretne przedsięwzięcia są spójne, powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują, dając efekt synergii. W ramach zaplanowanych w LSR celów kompleksowe podejście do rozwiązania problemu zawarto m.in. w *celu szczegółowym 1.2 Wsparcie przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców*, który jest odpowiedzią na niewystarczającą liczbę miejsc pracy, niską przedsiębiorczość gospodarczą i społeczną oraz zanik więzi społecznych i tożsamości lokalnej mieszkańców LGD. Cel ten realizowany będzie przez 14 przedsięwzięć, w ramach których zintegrowane zostaną 3 branże gospodarcze klasyfikowane według sekcji PKD (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (I), działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (R), handel hurtowy i detaliczny (G)). Realizacja celu szczegółowego 1.2 spowoduje spadek liczby osób bezrobotnych na obszarze LGD. Operacje będą polegać na rozwijaniu działalności gospodarczych oraz ich zakładaniu w preferowanych branżach, zdefiniowanych w oparciu

o przeprowadzoną analizę SWOT obszaru oraz konsultacje społeczne. Dodatkowo zwiększy się znaczenie organizacji pozarządowych oraz wzmocniony zostanie kapitał społeczny ludności. W celu przygotowania potencjalnych beneficjentów do realizacji projektów prowadzone będą działania informacyjne i doradcze.

Cel szczegółowy 1.1 „Piekielny Szlak” produktem turystycznym obszaru i składające się na niego przedsięwzięcia rozwiązują wskazane przez mieszkańców problemy związane z nieatrakcyjną ofertą spędzania wolnego czasu oraz niewystarczającego wykorzystania turystyki w rozwoju regionu. W ramach realizacji celu i rozwiązania problemów zaangażowano różne podmioty.

Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w LSR będą wpływać na osiągnięcie wskaźników przypisanych do 3 celów przekrojowych PROW. Zapewnienie ich realizacji będzie się odbywać poprzez kryteria dostępu oraz kryteria punktowe przyznawane wnioskodawcom w trakcie oceny operacji. W przypadku ochrony środowiska oraz przeciwdziałania zmianom klimatu będzie mieć to miejsce w przedsięwzięciach dedykowanych przedsiębiorcom wykorzystującym działalność, sposób organizacji lub stosowaną technologię, która ma bezpośredni wpływ na ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu, jak również w projektach grantowych i własnych podnoszących świadomość społeczeństwa i promowanie postaw prośrodowiskowych i proklimatycznych. Innowacyjność realizowana będzie w szczególności poprzez przedsiębiorców wybierających działania nowoczesne i niestandardowe, o innowacyjnym charakterze w różnych sektorach gospodarki.

Zgodność celów LSR w odniesieniu do dokumentów strategicznych przedstawia tabela 13.

Tabela 13 Zgodność celów LSR z innymi dokumentami strategicznymi¹²

Cel ogólny 1 Stworzenie u źródeł możliwości rozwoju przedsiębiorczości
Cel szczegółowy 1.1 „Piekielny Szlak” produktem turystycznym obszaru
Cel szczegółowy 1.2 Wsparcie przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców
<p style="text-align: center;">Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020:</p> <p>Cel strategiczny 1 – Koncentracja na poprawie infrastruktury regionalnej.   Cel operacyjny 1.2 Poprawa infrastruktury społecznej i usług publicznych, czyli wzrost kapitału społecznego, wsparcie zatrudnienia i wyższa jakość życia w regionie.   Cel strategiczny 2 – Koncentracja na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego regionu.   Cel operacyjny 2.3 Ekologiczna żywność – czyli zaspokajanie rosnącego popytu na tradycję.   Cel operacyjny 2.4 Pakietyzacja i komercjalizacja produktu turystycznego, czyli rynkowa gra zespołowa.   Cel operacyjny 2.5 Specjalizacje przyszłości czyli rozwój branż, które zostaną zidentyfikowane jako rzeczywiście perspektywiczne.   Cel strategiczny 3 – Koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy dla innowacyjnej gospodarki regionu.   Cel operacyjny 3.1 Sprzyjanie kumulowaniu kapitału ludzkiego czyli zdrowi, kreatywni i wykształceni ludzie jako podstawa myślenia o pomyślnej przyszłości.   Cel operacyjny 3.3 Tworzenie sprzyjających warunków dla przedsiębiorczości, w tym przede wszystkim sektora MŚP, czyli dla podmiotów które finalnie decydują o innowacyjności.   Cel strategiczny 5 – Koncentracja na rozwoju obszarów wiejskich.   Cel operacyjny 5.1 Rozwój usług publicznych.   Cel operacyjny 5.2 Rozwój nowoczesnego rolnictwa.   Cel operacyjny 5.3 Rozwój funkcji pozarolniczych.   Cel strategiczny 6 – Koncentracja na ekologicznych aspektach rozwoju regionu.   Cel operacyjny 6.4 Ochrona cennych zasobów przyrodniczych.</p> <p style="text-align: center;">Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020:</p> <p>Filar 1 Spójność gospodarcza.   Cel strategiczny – Region wykorzystujący potencjał endogeniczny do rozwoju inteligentnej gospodarki, oparty na kreatywności i przedsiębiorczości mieszkańców.   Cel operacyjny 1 Zaawansowana gospodarka wiedzy i innowacji.   Cel operacyjny 2 Nowoczesny kapitał ludzki i rynek pracy.   Cel operacyjny 3 Zintegrowane środowisko przedsiębiorczości dla rozwoju gospodarki.   Filar 2 Spójność społeczna.   Cel strategiczny – Aktywne społeczeństwo obywatelskie, z dobrym dostępem do usług publicznych, sprzyjające włączeniu społecznemu grup wykluczonych.   Cel operacyjny 4 Wysoki poziom kapitału społecznego i silne społeczeństwo obywatelskie.   Cel operacyjny 5 Wysoki standard i dostęp do usług publicznych.   Cel operacyjny 6 Reintegracja społeczna grup wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.   Filar 3 Spójność przestrzenna.   Cel strategiczny – Zrównoważony rozwój przestrzenny regionu z silnie powiązaniem z systemem osadniczym, z nowoczesną infrastrukturą i racjonalnie wykorzystywanymi zasobami środowiska przyrodniczego.   Cel operacyjny 8 Wysoka jakość środowiska przyrodniczego.   Cel operacyjny 9 Zrównoważony system osadniczy.</p>

¹² Zapis założeń dokumentów przytoczono w niezmienionej formie.

Strategia Rozwoju Powiatu Koneckiego do roku 2020:

Cel strategiczny – Rozwój głównych gałęzi i branż stanowiących o potencjale powiatu oraz poprawa infrastruktury lokalnej.

Cel operacyjny 3 Rozwój produkcji żywności ekologicznej i stworzenie bogatej oferty produktów regionalnych.

Cel operacyjny 4 Pakietyzacja i komercjalizacja produktu turystycznego powiatu.

Cel operacyjny 6 Poprawa jakości środowiska naturalnego.

Cel strategiczny – Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców powiatu koneckiego.

Cel operacyjny 2 Rozwój bazy sportowej, rekreacyjnej oraz placówek czasu wolnego.

Strategia Rozwoju Powiatu Skarżyskiego na lata 2015–2023:

Obszar – Inwestycje i przedsiębiorczość w powiecie skarżyskim.

Cel strategiczny – Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru powiatu oraz wspieranie możliwości rozwoju firm.

Cel operacyjny 2 Wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą.

Obszar – Aktywne i uczestniczące społeczeństwo w powiecie skarżyskim.

Cel strategiczny – Aktywni mieszkańcy, przejawiający inicjatywę w życiu społecznym.

Cel operacyjny 1 Wspieranie inicjatyw obywatelskich.

Cel operacyjny 2 Wspieranie działalności organizacji pozarządowych.

Obszar – Turystyka w powiecie skarżyskim.

Cel strategiczny – Zwiększenie atrakcyjności turystycznej powiatu w oparciu o walory naturalne i przyrodnicze.

Cel operacyjny 1 Wspieranie powstawania infrastruktury turystycznej.

Cel operacyjny 2 Wspólna promocja turystyki.

Cel operacyjny 3 Współpraca samorządów (wspólny kalendarz imprez, eliminacja konkurencji między gminami).

Cel operacyjny 6 Zwiększenie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców i przedsiębiorców.

Cel operacyjny 8 Aktualizacja, modernizacja i uatrakcyjnienie szlaków turystycznych (monitoring).

Obszar – Opieka zdrowotna i społeczna w powiecie skarżyskim.

Cel strategiczny – Sprawnie funkcjonujący system opieki zdrowotnej i społecznej.

Cel operacyjny 3 Profilaktyka prozdrowotna, promocja zdrowego i aktywnego stylu życia.

Strategia Rozwoju Powiatu Opoczyńskiego na lata 2014–2020:

Cel strategiczny B – Rozwój turystyki i rekreacji.

Cel operacyjny B.1 Dostępność przestrzeni do celów turystycznych (sportowych, rekreacyjnych).

Cel operacyjny B.3 Rozwój oferty turystycznej regionu.

Cel strategiczny C Poprawa jakości życia mieszkańców.

Cel operacyjny C.1 Polityka społeczna i służba zdrowia.

Cel operacyjny C.2 Podniesienie atrakcyjności osadniczej i ograniczenie procesu migracji.

Cel operacyjny C.3 Oferta edukacyjna odpowiadająca na zapotrzebowanie rynku pracy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów podanych w tabeli

Ponadto cel ogólny 1 *Stworzenie u źródeł możliwości rozwoju przedsiębiorczości* poprzez swoje przedsięwzięcia wpisuje się w regionalne inteligentne specjalizacje województwa świętokrzyskiego i łódzkiego. Występujące zależności między celami LSR a inteligentnymi specjalizacjami w województwie świętokrzyskimi to: *Turystyka zdrowotna i prozdrowotna* oraz *Nowoczesne rolnictwo i przetwórstwo spożywcze*. Natomiast w województwie łódzkim – *Innowacyjne rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze*.

Rozdział XI Monitoring i ewaluacja

W celu uniknięcia odstępstw od założonych celów strategicznych i tym samym usprawnienie funkcjonowania i realizację LSR, niezbędne jest prowadzenie stałego monitoringu, a także przeprowadzanie okazjonalnych ewaluacji w celu dokonywania ewentualnej aktualizacji oraz dbania o poprawność i efektywność wdrażania.

Proces monitoringu obejmuje systematyczne zbieranie i analizowanie ilościowych i jakościowych informacji na temat funkcjonowania LGD oraz etapu realizacji Strategii w kwestii finansowej i rzeczowej. Celem monitoringu jest pozyskiwanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej Strategii oraz weryfikacja tempa i kierunku, w którym zmierza realizacja LSR. Monitoring LSR pozwala na bieżące weryfikowanie oraz jeśli to konieczne, zmodyfikowanie i dostosowanie do potrzeb. Dane uzyskane w ramach monitoringu są podstawą do tworzenia procesu ewaluacji. W tabeli 14 przedstawiono elementy, które w trakcie wdrażania LSR zostaną poddane monitoringowi, wraz z wyszczególnieniem podmiotów odpowiedzialnych za wykonanie badania, metod i źródeł pozyskiwania informacji oraz czasu i celu wykonywania badań.

Tabela 14 Elementy podlegające monitorowaniu

Elementy poddane badaniu	Wykonawca badania	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Wskaźniki realizacji LSR	LGD- ocena własna	Sprawozdania beneficjentów, ankiety beneficjentów, rejestr danych LGD	Na bieżąco	Stopień realizacji wskaźnika.
Harmonogram ogłaszanych konkursów	Zarząd LGD	Rejestr ogłoszonych konkursów	Na bieżąco	Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem konkursów LSR, ocena stopnia realizacji zadań wdrażanych w ramach LSR.
Budżet LGD	Zarząd LGD	Rejestr danych	Na bieżąco	Stopień wykorzystania środków finansowych w odniesieniu do środków zakontraktowanych.
Zainteresowanie stroną internetową LGD	LGD- ocena własna	Licznik odwiedzin strony internetowej, dane od jej administratora	Na bieżąco	Skuteczność przekazywania/ uzyskiwania informacji na temat działalności LGD.
Pracownicy Biura LGD, funkcjonowanie Biura Zarządu	Zarząd LGD	Anonimowe ankiety	Na bieżąco	Ocena pracy pracowników, sposób przekazywania istotnych informacji potencjalnym beneficjentom, pomoc w rozwiązywaniu problemów, efektywność świadczonego doradztwa.

Źródło: Opracowanie własne

Ewaluacja stanowi bardzo istotny etap. Umożliwia przegląd i ocenę poziomu realizacji zamierzonych celów postawionych w LSR. Dzięki temu może przyczynić się do obniżenia ryzyka błędu popełnionego podczas procesu planowania oraz uniknięcia ewentualnych skutków.

Ewaluacja będzie prowadzona zgodnie z 5 kryteriami ewaluacyjnymi¹³:

1. Trafności – kryterium to pozwoli określić czy projekty realizowane w ramach LSR są zgodne z założonymi celami i przedsięwzięciami.
2. Efektywności i wydajności – kryterium to pozwoli określić jak duże są nakłady: finansowe, czasu, kapitału ludzkiego na uzyskane wyniki i osiągnięte rezultaty zrealizowanego przedsięwzięcia.
3. Skuteczności – kryterium to pozwoli ocenić stopień osiągniętych celów w odniesieniu do założeń.
4. Trwałości – kryterium to pomoże ocenić czy osiągnięte efekty realizacji projektu będą wpływać w dłuższym okresie niż do zakończenia finansowania na rozwój danego sektora, regionu.
5. Użyteczności – kryterium to pozwoli ocenić czy realizowana LSR odpowiada na rzeczywiste potrzeby mieszkańców oraz w jakim stopniu wpływa na poprawę życia mieszkańców terenu LGD.

Tabela 15 Elementy podlegające ewaluacji

Elementy poddane badaniu	Wykonawca badania	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Działalność LGD, funkcjonowanie Biura (w tym działań informacyjno-promocyjnych, działań doradczych),	LGD (ocena własna)	Badania ankietowe wśród mieszkańców i beneficjentów i/lub za pośrednictwem strony internetowej Stowarzyszenia	Ocena roczna za lata 2016–2022, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego, z wyłączeniem roku: 2019 i 2023 (ewaluacji <i>midterm</i> i <i>ex-post</i>)	Ocena poprawności działalności prowadzonej przez Stowarzyszenie, określająca skuteczność realizowanych zadań w odniesieniu do założeń LSR.
	Podmiot zewnętrzny – niezwiązany z LGD	Badania ankietowe wśród mieszkańców i beneficjentów, rozmowy z mieszkańcami na otwartych spotkaniach, wywiady z wnioskodawcami Badania ankietowe i/lub opinie członków i organów Stowarzyszenia	W roku 2019 ewaluacja <i>midterm</i> , w roku 2023 ewaluacja <i>ex-post</i> (na dzień 31 marca)	
Skuteczność promocji i aktywizacji społeczności lokalnej	Zarząd LGD	Badania ankietowe wśród mieszkańców, prowadzone bezpośrednio oraz i/lub za pośrednictwem strony internetowej Stowarzyszenia.	Ocena roczna za lata 2016–2022, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego.	Ocena skuteczności promocji LGD oraz działań wdrażanych w ramach LSR, mierzona, jako liczba osób, które uzyskały informację na

¹³ M. Łotys, *Ewaluacja i rozliczanie projektów*, Fundacja Wspomagania Wsi.

				temat LGD oraz skuteczność animacji społeczności.
Stopień realizacji celów LSR – stopień realizacji wskaźników	LGD (ocena własna)	Ankiety i sprawozdania beneficjentów, dane własne LGD.	Ocena dwuletnia, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego, z wyłączeniem roku: 2019 i 2023 (ewaluacji <i>midterm i ex-post</i>) 2019 i 2023, ~~gdzie wykonywana na dzień 31 marca.~~	Ocena celowości i trafności założeń realizowanych w ramach LSR; określenie stopnia realizacji poszczególnych celów.
	Podmiot zewnętrzny - niezwiązany z LGD	Ankiety i, sprawozdania beneficjentów wywiady grupowe/ indywidualne, dane LGD	W roku 2019 ewaluacja <i>midterm</i> , w roku 2023 ewaluacja <i>ex-post</i> (na dzień 31 marca)	
Harmonogram rzeczowo-finansowy LSR	Zarząd LGD	Dane LGD	Ocena roczna za lata 2016–2022, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego.	Ocena zgodności ogłaszanych i realizowanych projektów z harmonogramem określonym w LSR.
	Podmiot zewnętrzny - niezwiązany z LGD	Dane LGD	W roku 2019 ewaluacja <i>midterm</i> , w roku 2023 ewaluacja <i>ex-post</i> .	
Budżet LSR	Zarząd LGD	Rejestr danych. Dane LGD	Raz na kwartał.	Ocena zgodności i wysokości wydatkowania środków finansowych z przyznanego budżetu na poszczególne zadania.
	Podmiot zewnętrzny - niezwiązany z LGD	Dane LGD	W roku 2019 ewaluacja <i>midterm</i> , w roku 2023 ewaluacja <i>ex-post</i> .	

Źródło: Opracowanie własne

Podmiotem odpowiedzialnym za monitoring i ewaluację LSR będzie Zarząd LGD. Do zadań Zarządu należeć będzie akceptacja wszystkich raportów wynikających z monitoringu. W zależności od rodzaju potrzebnych do wprowadzenia w LSR oraz w działalności LGD zmian, wynikających z przeprowadzonych ewaluacji, zajmować się tym będzie Rada LGD bądź Walne Zebranie Członków.

Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest konieczne dla dokumentów wymienionych w art. 46 *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235 z późn. zm.). *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność* nie jest dokumentem o charakterze gminnym. Dodatkowo zakres działania LSR dotyczy kilku dziedzin obejmujących turystykę, rozwój społeczności lokalnej oraz wsparcie przedsiębiorczości. Prowadzone działania będą mieć charakter edukacyjny, doradczy oraz inwestycyjny, a ich celem będzie poprawa jakości życia mieszkańców, gdyż przyczynią się one do wzrostu aktywności lokalnej społeczności, stworzenia atrakcyjnych miejsc pracy oraz rozwoju przedsiębiorczości w regionie. Realizacja założeń projektu Strategii nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000. Dokument LSR nie wpisuje się zatem w art. 46 ww. ustawy.

W świetle zapisów art. 47 i 57 ww. ustawy zwrócono się z wnioskiem do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach o uzgodnienie braku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu LSR. Przy opracowywaniu uzgodnienia posłużono się uwarunkowaniami zawartymi w art. 49.

W piśmie z dnia 11 grudnia 2015 r., znak: WPN-II.410.234.2015.MO (załącznik 19 do wniosku o wybór LSR) Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Kielcach po przeanalizowaniu przedłożonych dokumentów oraz po wystąpieniu o zajęcie stanowiska w sprawie, Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi, ze względu na fakt, iż część gmin położona jest na terenie województwa łódzkiego, uzgodnił brak konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla dokumentu LSR. W uzasadnieniu podano, iż w *Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność* brak jest przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów odrębnych. Ponadto planowane działania mają charakter lokalny, a realizowane operacje dotyczyć będą obszarów przekształconych antropogenicznie. Wdrożenie LSR nie będzie zatem znacząco oddziaływać na środowisko, w tym na formy ochrony przyrody zlokalizowane na terenie obszaru. Ewentualne uciążliwości będą związane z prowadzeniem prac remontowych/budowlanych i ustąpią po ich zakończeniu.

Realizowane inwestycje powinny być poprzedzone szczegółowym rozpoznaniem uwarunkowań lokalnych w zakresie spełnienia wymogów ochrony środowiska i ochrony przyrody. W przypadku stwierdzenia występowania chronionych gatunków w rejonie prowadzenia prac, przed ich rozpoczęciem, może być konieczne uzyskanie zezwolenia, o którym mowa w art. 56 *Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* (Dz. U. z 2015 r. poz. 1651).

Uzgodnienia o braku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko nie zwalania z przeprowadzenia procedur dotyczących oceny oddziaływania przedsięwzięć na środowisko i/lub obszar Natura 2000 zgodnie z przepisami *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* oraz *Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody*, jeżeli taka konieczność wyniknie na etapie konkretyzowania działań inwestycyjnych.

Spis rysunków

Rysunek 1 Obszar działania LGD – U ŹRÓDEŁ.....	4
Rysunek 2 Schemat przebiegu „Piekielnego szlaku”	20
Rysunek 3 Cele LSR	28

Spis tabel

Tabela 1 Podstawowe dane na temat obszaru LGD „U źródeł” za rok 2013	3
Tabela 2 Zastosowane metody partycypacji w zależności od etapu opracowywania LSR	8
Tabela 3 Udział % osób w ludności ogółem w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym – porównanie średniej dla Polski, województw łódzkiego i świętokrzyskiego, powiatów opoczyńskiego, koneckiego i skarżyskiego ze średnią dla obszaru LGD w 2014 r.	12
Tabela 4 Wskaźniki przedsiębiorczości w Polsce, w województwach łódzkim i świętokrzyskim, w powiatach opoczyńskim, koneckim i skarżyskim oraz na obszarze LGD w 2009 i 2014 r.	13
Tabela 5 Liczba osób bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym w latach 2009–2014 – porównanie średniej dla Polski, województw łódzkiego i świętokrzyskiego, powiatów opoczyńskiego, koneckiego i skarżyskiego ze średnią dla obszaru LGD.....	16
Tabela 6 Liczba osób objętych opieką społeczną w przeliczeniu na 1 000 ludności w latach 2009–2014 – porównanie średniej dla Polski, województw łódzkiego i świętokrzyskiego, powiatów opoczyńskiego, koneckiego i skarżyskiego ze średnią dla obszaru LGD	17
Tabela 7 Analiza SWOT (mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia) obszaru LGD.....	23
Tabela 8 Tabelaryczna matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników	31
Tabela 9 Cele i wskaźniki LSR	37
Tabela 10 Przedsięwzięcia oraz typy operacji możliwe do realizacji w ramach celu ogólnego 1	42
Tabela 11 Opis wskaźników przypisanych do celów ogólnego, szczegółowych oraz przedsięwzięć	48
Tabela 12 Zgodność celów LSR z innymi dokumentami strategicznymi	62
Tabela 13 Elementy podlegające monitorowaniu.....	64
Tabela 14 Elementy podlegające ewaluacji.....	65
Tabela 15 Metody komunikacji planowane do wykonania na różnych etapach wdrażania LSR.....	81

Spis wykresów

Wykres 1 Udział % osób w ludności ogółem w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym na obszarze LGD w latach 2009–2014.....	12
Wykres 2 Dochód podatkowy w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Polsce, województwach łódzkim i świętokrzyskim oraz na obszarze LGD w 2013 r.....	15

Spis załączników

Załącznik 1 Procedura aktualizacji LSR	70
Załącznik 2 Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu	71
Załącznik 3 Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu	73
Załącznik 4 Budżet LSR.....	77
Załącznik 5 Plan komunikacji	77

Bibliografia:

1. M. Łotys, *Ewaluacja i rozliczanie projektów*, Fundacja Wspomagania Wsi.
2. *Ewaluacja ex-post działań wdrażających Lokalną Strategię Rozwoju przez Stowarzyszenie LGD „U ŹRÓDEŁ”*. Raport końcowy, Końskie 2015.
3. *Ocena funkcjonowania Stowarzyszenia „LGD - U ŹRÓDEŁ”*. Raport końcowy., Końskie 2015.
4. *Raport z badania ankietowego przeprowadzonego na potrzeby Stowarzyszenia „LGD - U ŹRÓDEŁ”*, Modliszewice, kwiecień 2015 r.
5. *Poradnik dla LGD w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014–2020* (wydanie III uzupełnione i zaktualizowane).
6. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.
7. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.
8. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006* (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013).
9. Polska Klasyfikacja Działalności 2007, *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności* (Dz. U. z 2007 r. Nr 251 poz. 1885 z późn. zm.).
10. *Statut Stowarzyszenia "Lokalna Grupa Działania-U Źródleł"* uchwalony uchwałą Nr II/1/2015 Walnego Zebrania Członków z dnia 15 października 2015 r.
11. *Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2009–2015 dla „Lokalnej Grupy Działania – U ŹRÓDEŁ”*, Modliszewice 2008.
12. *Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020*.
13. *Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020*.
14. *Strategia Rozwoju Powiatu Koneckiego do roku 2020*.
15. *Strategia Rozwoju Powiatu Skarżyskiego na lata 2015–2023*.
16. *Strategia Rozwoju Powiatu Opoczyńskiego na lata 2014–2020*.
17. Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl.
18. Strona internetowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa, www.nid.pl.
19. Strona internetowa Ministerstwa Finansów, mf.gov.pl.
20. Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, crfop.gdos.gov.pl.
21. Strona internetowa Stowarzyszenia „LGD-U Źródleł”, www.uzrodel.pl.
22. *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 z późn. zm.)
23. *Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach* (Dz. U. z 2015 r. poz. 1393 z późn. zm.);
24. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020* (Dz. U. z 2015 r. poz. 349);
25. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności* (Dz. U. z 2015 r. poz. 378);

Załączniki

Załącznik 1 Procedura aktualizacji LSR

§1

Aktualizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność zwanej dalej LSR, może nastąpić w związku z:

1. zmianą danych dotyczących obszaru LSR,
2. zmianą przepisów dotyczących LSR,
3. potrzebą zastosowania zaleceń z kontroli, oceny, monitoringu i/lub ewaluacji LSR/LGD,
4. w innych, nie przewidzianych w punktach 1–3 uzasadnionych przypadkach.

§2

Aktualizacja LSR może nastąpić na wniosek:

1. Rady LGD,
2. Komisji Rewizyjnej LGD,
3. Zarządu LGD,
4. grupy liczącej powyżej 10% wszystkich członków LGD.

§3

Organem LGD uprawnionym do aktualizacji LSR jest Walne Zebranie Członków, chyba że dokonało delegowania tych uprawnień na inny organ LGD.

§4

Wniosek o aktualizację LSR składa się do Zarządu LGD, który zobowiązany jest przedstawić go na najbliższym Walnym Zebraniu Członków.

§5

W terminie 30 dni Zarząd LGD przyjmuje stanowisko w sprawie zgłoszonego wniosku o aktualizację LSR oraz określa zakres i harmonogram dalszych działań.

§6

Projekt zmiany LSR musi zostać poddany konsultacjom społecznym poprzez zamieszczenie zmienianych części LSR wraz z uzasadnieniem oraz formularzem zgłaszania uwag na stronie internetowej LGD na co najmniej dni.

§1 Wprowadzenie

Warunkiem efektywnego wdrażania Strategii jest stworzenie procedur, które umożliwią obserwację efektów realizacji Strategii oraz pozwolą na ich ewentualną korektę. Prowadzenie takich działań umożliwi efektywne planowanie, okresową ocenę i aktualizację zapisów dokumentu zgodnie ze zmieniającymi się warunkami społeczno-gospodarczymi i zdiagnozowanymi potrzebami społeczności lokalnej. Dokument obejmuje działania związane z bieżącym monitorowaniem realizacji Strategii oraz jej okresowej ewaluacji.

§2 Definicje i skróty

W celu określenia zakresu prowadzonych badań przyjęto następujące skróty i definicje:

- a. **Ewaluacja** – to obiektywna ocena działań na wszystkich etapach prac. Powinna dostarczać rzetelnych i przydatnych informacji pozwalając wykorzystać zdobytą w ten sposób wiedzę w procesie decyzyjnym. Ewaluacja to działanie prowadzone okresowo. Ewaluacja ma służyć do weryfikacji sposobu wdrażania LSR.
- b. **Monitoring** – to regularne, jakościowe i ilościowe pomiary lub obserwacje zjawisk. Zgromadzone dane umożliwiają podjęcie działań w kierunku osiągnięcia założonych celów. Monitoring to działanie bieżące, uwzględnione w zapisach Strategii, pozwalające ją realizować.
- c. **Procedura** – określona reguła postępowania.
- d. **Raport z ewaluacji Strategii** – Raport z ewaluacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.
- e. **Raport z monitoringu Strategii** – Raport z monitoringu Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.
- f. **Strategia** – Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.
- g. **Strona internetowa** – strona internetowa Lokalnej Grupy Działania.

§3 Opis procedury monitoringu

1. Monitoring LSR prowadzony jest na bieżąco.
2. Organem uprawnionym do realizacji procedury monitoringu jest Zarząd LGD, chyba że dokonano delegowania tych zadań na inny organ/pracowników biura LGD
3. Monitoring przeprowadza się na podstawie: sprawozdań beneficjentów, , anonimowych badań ankietowych, rejestrów danych prowadzonych przez LGD, w tym rejestrów ogłoszonych konkursów oraz licznika odwiedzin strony internetowej na podstawie danych uzyskanych od jej administratora.
4. Monitoring obejmuje:
  - a. Zebranie danych na temat: wskaźników realizacji LSR, harmonogramu ogłaszanych konkursów, budżetu LGD, liczby osób odwiedzających stronę internetową, pracowników Biura LGD oraz funkcjonowania Biura Zarządu.
  - b. Ocenę zebranych informacji w stosunku do założonych wartości.
  - c. Opracowanie Raportów z monitoringu Strategii w okresie kwartalnym, zawierających podsumowanie danych.
5. Monitoring prowadzony będzie w oparciu o następujące zasady: cykliczność obserwacji, ujednoczenie metod pomiaru i obserwacji, unifikacja-wyników.

§4 Opis procedury ewaluacji

1. Organem uprawnionym do realizacji procedury ewaluacji jest Zarząd LGD, chyba że dokonano delegowania tych zadań na inny organ/ pracowników biura LGD/- wykonania prac związanych z ewaluacją Strategii Zarząd może powoływać Zespół ds. Ewaluacji Strategii, liczący co najmniej 5 osób. Praca Zespołu będzie realizowana w oparciu o spotkanie wykorzystujące narzędzia o charakterze refleksyjno- analitycznym tzw. warsztat refleksyjny. Zarząd LGD może zlecić wykonanie ewaluacji podmiotom zewnętrznym.
2. Ewaluacja będzie prowadzona:

- a. Corocznie w okresie 2016–2022, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego i dotyczyć będzie: oceny działalności LGD i funkcjonowania Biura (m.in. działań informacyjno-promocyjnych, działań doradczych,) j; harmonogramu rzeczowo-finansowego LSR.
  - b. W okresie dwuletnim w zakresie stopnia realizacji celów LSR – stopnia realizacji wskaźników.
  - c. W roku 2019 – ewaluacja *midterm*, w roku 2023 – ewaluacja *ex-post* (wykonana na dzień 31 marca) w zakresie oceny działalności LGD, i funkcjonowania Biura (m.in. działań informacyjno-promocyjnych, działań doradczych,) ; stopnia realizacji celów LSR (stopienia realizacji wskaźników); harmonogramu rzeczowo-finansowego LSR oraz budżetu LSR.
3. Ewaluacje przeprowadza się w oparciu o: badania ankietowe, wywiady indywidualne i / lub grupowe, dane własne LGD.
  4. Raport z ewaluacji Strategii obejmuje przede wszystkim:
    - a. Ocenę funkcjonowania LGD, w tym: działalność Biura, i organów LGD ,działalność informacyjną, promocyjną oraz doradczą, sprawność przeprowadzania naborów, , procedury i kryteria związane z wyborem przedsięwzięć
    - b. Ocenę stopnia wdrażania celów LSR, w tym stopnia osiągnięcia wskaźników.
    - c. Podsumowanie działalności LGD w badanym okresie, wnioski i rekomendacje.
  5. Ewaluacja prowadzona będzie w oparciu o kryteria ewaluacji, tj.: trafności, efektywności i wydajności, skuteczności, trwałości, użyteczności.
- Zatwierdzenia Raportu z ewaluacji Strategii dokonuje się uchwałą Walnego Zebrania Członków.

Załącznik 3 Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu

CEL OGÓLNY 1 Stworzenie u źródeł możliwości rozwoju przedsiębiorczości	Lata	2016–2018			2019–2021			2022–2023			RAZEM 2016–2023		Prog ram	Poddziała- nie/zakres Programu
	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (euro)		
Cel szczegółowy 1.1 „Piekielny Szlak” produktem turystycznym regionu												PRO W		
1.1.1 Marsz po zdrowie	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1 szt.	100	96875,00	–	–	–	–	–	–	1	96875,00	PRO W	19.3 Współpraca
1.1.2 Integracja branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru: zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rozrywka i rekreacja, handel hurtowy i detaliczny	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	5 szt.	100	10892,72	–	–	–	–	–	–	5	10892,72	PRO W	19.2 Realizacja LSR
1.1.3 Animacja, edukacja i współpraca z mieszkańcami obszaru	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	2 szt.	50	7500,00	1 szt.	75	2500,00	1 szt.	100	2500,00	4	12500,00	PRO W	19.4 Aktywizacja
1.1.4 Zbudowanie i marketing produktu	Liczba wydarzeń promocyjnych	5 szt.	100	11659,41	–	–	–	–	–	–	5	11659,41	PRO W	19.2 Realizacja

turystycznego „Piekielny Szlak”														LSR
1.1.5 Podejmowanie działalności gospodarczej w sektorze turystycznym	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	6 szt.	100	84721,32	–	–	–	–	–	–	6	84721,32	PRO W	19.2 Realizacja LSR
1.1.6 Tworzenie lub rozwój atrakcyjnych produktów turystycznych w sektorze turystycznym	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	1 szt.	33	40761,56	2 szt.	100	64763,50	–	–	–	3	105525,06	PRO W	19.2 Realizacja LSR
1.1.7 Wydarzenia na „Piekielnym Szlaku” i w Parkach Nordic Walking	Liczba wydarzeń promocyjnych	31 szt.	77	41768,25	–	–	–	9 szt.	100	51750,00	40	93518,25	PRO W	19.2 Realizacja LSR
1.1.8 Renowacja „Piekielnego Szlaku”	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej	-	-	-	-	-	-	1 szt.	100	12500,00	1 szt.	12500,00	PRO W	19.2 Realizacja LSR
1.1.9 Promocja obszaru LGD	Liczba wydarzeń promocyjnych	-	-	-	-	-	-	3 szt.	100	12500,00	3 szt.	12500,00	PRO W	19.2 Realizacja LSR
1.1.10 Promocja szlaków rowerowych i zasobów obszaru LSR	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	–	–	–	–	–	–	1 szt.	100	128 125,00	1 szt.	128 125,00	PRO W	19.3 Współpraca
Razem cel szczegółowy 1.1				294 178,26			67 263,50			207375,00		568816,76		
Cel szczegółowy 1.2 Wsparcie przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców													PRO W	

1.2.1 Czas na świętokrzyskie – działania marketingowe	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1 szt.	100	10000,00	–	–	–	–	–	–	1	10000,00	PRO W	19.3 Współpraca
1.2.2. Infrastruktura turystyczna, rekreacyjna i/lub kulturowa	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i/lub kulturowej	19 szt.	95	555580,57	1 szt.	100	110553,07	–	–	–	20	666133,64	PRO W	19.2 Realizacja LSR
1.2.3 Integracja i aktywizacja organizacji pozarządowych	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	4 szt.	100	10715,67	–	–	–	–	–	–	4	10715,67	PRO W	19.2 Realizacja LSR
1.2.4 Animacja, edukacja i współpraca z mieszkańcami obszaru	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	2 szt.	50	7500,00	1 szt.	75	2500,00	1 szt.	100	2500,00	4	12500,00	PRO W	19.4 Aktywizacja
1.2.5 Marketing obszaru LGD	Liczba wydarzeń promocyjnych	–	–	–	10 szt.	100	44024,58	–	–	–	10	44024,58	PRO W	19.2 Realizacja LSR
1.2.6 Podejmowanie działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	13 szt.	68	243558,94	6 szt.	100	120000,00	–	–	–	19	363558,94	PRO W	19.2 Realizacja LSR
1.2.7 Podejmowanie działalności gospodarczej przez osoby do 29. roku życia	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	7 szt.	100	131474,80	–	–	–	–	–	–	7	131474,80	PRO W	19.2 Realizacja LSR
1.2.8 Promocja dialogu międzypokoleniowego	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	–	–	–	9 szt.	64	33046,56	5 szt.	100	42500,00	14	75546,56	PRO W	19.2 Realizacja LSR
1.2.9 Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich – dobre przykłady	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	–	–	–	2 szt.	100	11027,35	–	–	–	2	11027,35	PRO W	19.2 Realizacja LSR
1.2.10 Rozwój	Liczba operacji	10	56	366991,10	8	100	284699,37	–	–	–	18	651690,47	PRO	19.2

działalności gospodarczej	polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.			szt.								W	Realizacja LSR
1.2.11 Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez działania edukacyjne	Liczba szkoleń	–	–	–	8 szt.	100	24615,87	–	–	–	8	24615,87	PRO W	19.2 Realizacja LSR
1.2.12 Praktyczna edukacja ekologiczna	Liczba szkoleń	–	–	–	6 szt.	100	12797,60	–	–	–	6	12797,60	PRO W	19.2 Realizacja LSR
1.2.13 Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	9 szt.	100	27097,76	–	–	–	–	–	–	9	27097,76	PRO W	19.2 Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1.2							643 264,40					45 000,00		2041183,24
Razem cel ogólny 1						1647097,10						252375,00		2 610 000,00
Razem LSR						1647097,10						252375,00		2 610 000,00
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PRO W													% budżetu poddziałania Realizacja LSR	
												1 336 970,59	56,89	

Załącznik 4 Budżet LSR

Tabela 1 Budżet LSR

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)					Razem EFSI
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	2 350 000					2 350 000
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	235 000					235 000
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	461 875					461 875
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	25 000					25 000
Razem	3 071 875					3 071 875

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 2 Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014–2020

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	1 395 087,75	797 412,25		2 192 500
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	100 217,25		57 282,75	157 500
Razem	1 495 305	797 412,25	57 282,75	2 350 000

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 5 Plan komunikacji

Plan komunikacji został stworzony w celu umożliwienia wymiany informacji pomiędzy LGD oraz lokalną społecznością i beneficjentami. Obustronna komunikacja jest konieczna w celu efektywnego wdrażania LSR, które przyczynić ma się do niwelowania zdiagnozowanych na obszarze problemów. Podstawą jego opracowania były konsultacje społeczne. Badanie ankietowe pozwoliło zidentyfikować dobór metod komunikacyjnych – mieszkańcy obszaru odpowiadali bowiem na pytanie, którą z form przekazu informacji uważają za najbardziej skuteczną. Z przeprowadzonych badań wynikało, iż według ankietowanych najbardziej skuteczną formą komunikacji jest Internet, m.in. strona internetowa LGD. Część badanych preferuje także uzyskiwanie informacji poprzez lokalną prasę, a także ogłoszenia na tablicach informacyjnych. Należy jednak wykluczyć sytuację, w której komunikacja LGD ze społecznością lokalną ograniczałaby się jedynie do jednostronnych komunikatów¹⁴. Opinie na temat sposobu komunikacji z Biurem LGD zbierano także podczas wywiadu grupowego, dyżuru pracownika LGD w biurze i on-line, a także poprzez badanie ankietowe oraz formularz zgłaszania uwag.

Na bazie ww. badań i konsultacji wypracowano, przedstawione w **tabeli 1**: cele, rodzaje działań, grupy docelowe oraz efekty komunikacji, z których wnioski służyć będą weryfikacji poprawności wdrażania LSR oraz weryfikacji, czy Strategia niweluje zdiagnozowane problemy.

W okresie wdrażania Strategii prowadzone będą regularne badania, które będą miały na celu monitorowanie skuteczności i efektywności przeprowadzonych działań. Proces monitorowania obejmować będzie ciągłą i systematyczną kontrolę nad postępami, ich weryfikację oraz jeśli to będzie wymagane – zmodyfikowanie i dostosowanie do potrzeb. Wyniki i aktualne informacje będą publikowane za pomocą internetowych środków przekazu m.in. na stronie internetowej LGD.

W przypadku zaistnienia sytuacji, w której opracowane metody okażą się nieskuteczne, tj. braku zainteresowania dotacjami, mała ilość złożonych wniosków o dofinansowanie, nieprawidłowe i nieskuteczne rozliczenie wniosków przez beneficjentów czy brak zainteresowania wydarzeniami organizowanymi przez LGD/beneficjentów środków pozyskanych z działania Leader planuje się skorygować Planu komunikacji. Korekta dokonana będzie na podstawie analizy efektywności działań komunikacyjnych, która przeprowadzana będzie zgodnie z zapisami Regulaminu Biura oraz Procedurą aktualizacji LSR, tj. zostanie poddana społecznym konsultacjom poprzez umieszczenie propozycji zmian na stronie internetowej LGD.

W **tabeli 2** do konkretnych metod przypisano zakładane do osiągnięcia wskaźniki na poszczególnych etapach wdrażania LSR.

Na działania komunikacyjne planuje się przeznaczyć budżet w wysokości 50.000,00 zł. 12 500 euro, przy czym warto zaznaczyć, iż kwota ta, z uwagi na zaplanowane i dobrane metody komunikacyjne, zawiera się w budżecie przewidzianym na wsparcie Kosztów bieżących i Aktywizacji.

---

¹⁴ Metody komunikacji dobrane z uwzględnieniem oczekiwań mieszkańców tj. form przekazu informacji wskazanych jako priorytetowe w badaniu ankietowym (*Raport z badania ankietowego przeprowadzonego na potrzeby Stowarzyszenia „LGD – U ŹRÓDEŁ”*, Modliszewice, kwiecień 2015 r. s. 30-32)

Tabela 1 Metody komunikacji w zależności od grupy docelowej, w tym grupy defaworyzowanej wraz z efektami działań

Cel działań komunikacyjnych	Działania i środki przekazu Sposób dotarcia do grupy docelowej/defaworyzowanej	Grupa docelowa/ defaworyzowana działań komunikacyjnych	Efekty działań komunikacyjnych
Poinformowanie o rozpoczęciu realizacji LSR, planowanych działaniach i możliwościach dofinansowania	<ul style="list-style-type: none"> - Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej oraz w sołectwach obszaru LGD. - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, profilu LGD na portalu społecznościowym. - Newsletter – wysłanie informacji. - Prezentacja informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD. - Ulotka informacyjna dystrybuowana na obszarze LGD. - Ankiety oceniające poziom zadowolenia z działań informacyjnych i doradczych. - Informacja i doradztwo w siedzibie LGD. - Kontakt poprzez rozmowy telefoniczne, wiadomości e-mail. - Materiały informacyjne prezentowane w prasie obejmującej obszar LSR. - Spotkania podczas Sesji Rady w gminach z obszaru LGD. - Przekazanie informacji do głównych i regionalnych Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich. 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), grupa defaworyzowana – osoby do 29. roku życia.	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost wiedzy grup docelowych na temat założeń LSR, - wzrost wiedzy grup docelowych na temat możliwości pozyskania środków na realizację projektów, przygotowanie się do ogłaszanych konkursów.
Podsumowanie dotychczas zrealizowanych działań oraz przedstawienie działań planowanych	<ul style="list-style-type: none"> - Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej oraz w sołectwach obszaru LGD. - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, profilu LGD na portalu społecznościowym. - Newsletter – wysłanie informacji. - Prezentacja informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD. - Ankiety oceniające poziom zadowolenia z działań informacyjnych i doradczych. - Doradztwo w siedzibie LGD. - Kontakt z grupami docelowymi poprzez rozmowy telefoniczne, 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), grupa defaworyzowana – osoby do 29. roku życia.	<ul style="list-style-type: none"> - Podnoszenie wiedzy w zakresie realizacji projektów oraz planowanych dalszych działań, - poprawa funkcjonowania LGD dzięki informacjom zwrotnym, - kontrola, sprawniejsze i efektywniejsze, adekwatne do potrzeb grup docelowych, w tym defaworyzowanej,

	<p>wiadomości e-mail.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ankieta elektroniczna rozsyłana na adresy e-mail wnioskodawców. - Przekazanie informacji do głównych i regionalnych Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich. 		<p>wdrażanie LSR poprzez uzyskanie informacji zwrotnych,</p> <ul style="list-style-type: none"> - dostosowane do potrzeb prowadzenie działań informacyjnych.
Podsumowanie realizacji LSR	<ul style="list-style-type: none"> - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, profilu LGD na portalu społecznościowym. - Newsletter – wysyłanie informacji. - Ankieta elektroniczna rozsyłana na adresy e-mail wnioskodawców. - Materiały informacyjne prezentowane w prasie obejmującej obszar LSR. - Konferencja upowszechniająca rezultaty wdrażania LSR. 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), grupa defaworyzowana – osoby do 29. roku życia.	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost świadomości grup docelowych na temat wdrożonej LSR, - poznanie opinii wszystkich grup na temat poprawnej realizacji LSR oraz działalności LGD.
Poinformowanie o planowanym konkursie	<ul style="list-style-type: none"> - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, profilu LGD na portalu społecznościowym. - Newsletter – wysyłanie informacji. - Doradztwo w siedzibie LGD. - Kontakt poprzez rozmowy telefoniczne, wiadomości e-mail. - Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów. - Materiały informacyjne prezentowane w prasie obejmującej obszar LSR. - Przekazanie informacji do głównych i regionalnych Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich. - Spotkanie dla grup defaworyzowanych określonych w LSR. 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), grupa defaworyzowana – osoby do 29. roku życia.	<ul style="list-style-type: none"> - Przygotowanie grup docelowych, w tym defaworyzowanej do realizacji planowanych operacji, - przygotowanie LGD do efektywniejszego planowania kolejnych konkursów i prowadzenia niezbędnych działań informacyjno-edukacyjnych, - zweryfikowanie stosowanych metod komunikacji.
Poinformowanie o wynikach konkursu	<ul style="list-style-type: none"> - Artykuły na stronie internetowej LGD i profilu LGD na portalu społecznościowym. - Ankieta elektroniczna rozsyłana na adresy e-mail wnioskodawców. 	Wnioskodawcy, mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych	<ul style="list-style-type: none"> - Przygotowanie grup docelowych, w tym defaworyzowanej, do realizacji planowanych operacji, - przygotowanie LGD do

		(działacze społeczni), grupa defaworyzowana – osoby do 29. roku życia.	efektywniejszego planowania kolejnych konkursów i prowadzenia niezbędnych działań informacyjno-edukacyjnych, - zweryfikowanie stosowanych metod komunikacji.
Poinformowanie o planowanych i dokonanych zmianach	<ul style="list-style-type: none"> - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, profilu LGD na portalu społecznościowym. - Newsletter – wysyłanie informacji. 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), grupa defaworyzowana – osoby do 29. roku życia.	<ul style="list-style-type: none"> - Aktualizacja dokumentu dostosowana do potrzeb grup docelowych, - poznanie aktualnych potrzeb i problemów, - dostosowanie elementów LSR do bieżącej sytuacji społeczno-gospodarczej grup docelowych.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 2 Metody komunikacji planowane do wykonania na różnych etapach wdrażania LSR

Lp.	Metody komunikacji	Osiągany wskaźnik	ETAP/cel/budżet/wartość wskaźnika					
			2016 – Rozpoczęcie realizacji LSR	Raz w roku w latach 2017–2022 ¹⁵	2022–2023 Zakończenie realizacji LSR	Przed każdym konkursem	Po każdym konkursie	Przy zmianie zapisów LSR i dokumentów powiązanych
1.	Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej.	Liczba ogłoszeń rozmieszczonych w instytucjach na terenie LGD	13	13	-	-	-	-
2.	Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w	Liczba ogłoszeń rozmieszczonych w	216	54	-	-	-	-

¹⁵ Wartości wskazanych wskaźników zawierają w sobie wskaźniki metod wskazanych do zastosowania przed każdym konkursem.

	sołectwach obszaru LGD.	sołectwach na terenie LGD						
3.	Artykuły na stronie internetowej LGD.	Liczba wejść na stronę internetową z artykułem	500	500	500	100	50	100
4.	Artykuły na stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD.	Liczba zamieszczonych artykułów	9	9	9	-	-	-
5.	Artykuły na profilu LGD na portalu społecznościowym.	Liczba osób, które zobaczyły artykuł	100	100	100	100	50	100
6.	Newsletter – wysłanie informacji.	Liczba informacji wysłanych do osób zapisanych do Newslettera	71	71	71	71	-	71
7.	Prezentacja informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD.	Liczba wydarzeń	2	2	-	-	-	-
8.	Ulotka informacyjna dystrybuowana na obszarze LGD.	Ilość rozdysponowanych ulotek	3 538	-	-	-	-	-
9.	Ankiety oceniające poziom zadowolenia z działań doradczych.	Ilość wypełnionych ankiet wśród beneficjentów, którzy zawarli umowę przyznania pomocy w ramach wdrażania LSR w danym roku		20% beneficjentów	-	-	-	-
10.	Doradztwo w siedzibie LGD	Liczba osób które wypełniły i zwróciły formularz wykonania usługi doradczej	5	24	-	8	-	-
11.	Kontakt poprzez rozmowę	Liczba osób	40	50	-	15	-	-

	telefoniczną.							
12.	Kontakt poprzez wiadomość e-mail.	Liczba osób	71	71	-	71	-	-
13.	Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów.	Liczba osób, które wzięły udział w szkoleniach	-	-	-	10	-	-
14.	Materiał informacyjny w prasie obejmującej obszar LSR.	Potencjalna liczba odbiorców	7 075	7 075	7 075	-	-	-
15.	Spotkanie podczas Sesji Rady w gminach z obszaru LGD	Liczba spotkań	9	-	-	-	-	-
16.	Przekazanie informacji do głównych i regionalnych Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich.	Liczba przekazanych informacji	2	2	-	2	-	-
17.	Spotkanie dla grup defaworyzowanych określonych w LSR	Łączna liczba osób, która wzięła udział w spotkaniach w każdym roku, którym ogłaszano konkursy dla danej grupy defaworyzowanej	-	-	-	15	-	-
18.	Konferencja upowszechniająca rezultaty wdrażania LSR	Liczba zorganizowanych konferencji	-	-	1	-	-	-

Źródło: Opracowanie własne